

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINIO PROCESO KATEDRA**

Violeta Žasytienė

Neakivaizdinio skyriaus Verslo teisės studijų programos
VRTmn8-03 grupės studentė

**VYKDYMO PROCESO YPATUMAI LIETUVOJE IR VOKIETIJOJE
(LYGINAMASIS TYRIMAS)**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas
Doc. dr. E. Stauskienė

Vilnius
2009

TURINYS

ĮVADAS	3
I. VYKDYMO PROCESO ESMĖ	6
1.1. VYKDYMO PROCESO SAMPRATA	6
1.2. TEISINĖ VYKDYMO PROCESO PRIGIMTIS	9
II. BENDROSIOS VYKDYMO PROCESO NUOSTATOS	14
2.1. VYKDYMO PROCESO TEISĖS ŠALTINIAI	14
2.2. VYKDYMO PROCESO PRIELAIDOS	18
2.3. VYKDYTINI IR VYKDOMIEJI DOKUMENTAI	22
III. VYKDYMO PROCESĖ DALYVAUJANTYS ASMENYS	29
3.1. TEISMO SPRENDIMŲ VYKDYTOJAI, JŲ PROCESINĖ PADĖTIS	29
3.2. TEISMO VAIDMUO VYKDYMO PROCESĖ	36
3.3. VYKDYMO PROCESO ŠALYS	43
IV. PAGRINDINĖS TURBINIO POBŪDŽIO IŠIEŠKOJIMO TAISYKLĖS	45
4.1. IŠIEŠKOJIMO NUKREIPIMO Į SKOLININKO TURTA BENDROSIOS TAISYKLĖS	45
4.2. IŠIEŠKOJIMO NUKREIPIMAS Į PINIGINES LĖŠAS	50
4.3. TURTO AREŠTAS, TURTO REALIZAVIMO TVARKA	53
4.4. IŠIEŠKOJIMO NUKREIPIMAS Į SKOLININKO DARBO UŽMOKESTĮ	62
4.5. IŠIEŠKOTŲ LĖŠŲ PASKIRSTYMAS	65
IŠVADOS	67
LITERATŪRA	69
SANTRAUKA	74
SUMMARY	75

IVADAS

Pažeistos teisės atkuriamos tik tada, kai realiai įvykdomas teismo sprendimas, t.y. atsakovas ieškovo naudai atlieka teismo sprendime nurodytus veiksmus. Žinoma, pats efektyviausias ir ekonomiškiausias būdas įvykdyti teismo sprendimą – įvykdyti jį gera valia. Tačiau, pats vykdymo proceso egzistavimo faktas rodo, kad taip yra ne visada. Vykdymo procesas – pagrindinė teismų sprendimų realizavimo garantija. Nuo to, kaip vykdomi teismo sprendimai, priklauso konstitucinės teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas. Todėl valstybei keliami aukšti reikalavimai užtikrinti vykdymo proceso efektyvumą ir veiksmingumą. Siekiant šių tikslų pagal Prancūzijos *Huissier* modelį buvo įvykdyta antstolių institucinė reforma ir nuo 2003 m. sausio 1 d. pagrindinės teismo sprendimų vykdymo funkcijos Lietuvoje buvo perduotos privatiems antstoliams. Tuo pačiu, buvo priimtas naujasis civilinio proceso kodeksas¹ (CPK). Visi šie pakeitimai iš tiesų sąlygojo, kad vykdymo sistemos efektyvumas Lietuvoje pagerėjo. Nuo 2003 m. Vokietijos teismų vykdytojų sąjunga (DGVB) taip pat aktyviai siekia vykdymo proceso reformos pagal šį modelį. Pagrindiniai motyvai – vokiečių vykdymo sistema labai sena, nepritaikyta šiandieniniam gyvenimui, o taip pat tai, kad 21 iš 27 Europos Sąjungos šalių šiuo metu jau įtvirtintas antstolio kaip nepriklausomo laisvai profesines paslaugas teikiančio asmens statusas². Ši iniciatyva yra palaikoma ir vokiečių procesualistų³.

Vis dėlto, norint įvertinti jau atliktos reformos būklę teisiniu požiūriu ar ryžtis teismo sprendimų vykdymo sistemos pakeitimams, visų pirma, būtina atlikti galiojančios sistemos analizę. Vienas iš būdų – teismo sprendimų vykdymo sistemos teisinio reglamentavimo tyrimas. Kitas būdas – teisės doktrinos analizė, kadangi moksliniuose darbuose ne tik nagrinėjamos vykdymo procesą reglamentuojančios teisės normos, bet ir apžvelgiama teisės doktrina bei teismų praktika. Nors antstolių institucinė reforma tuoj pradės skaičiuoti aštuntus metus, vykdymo procesą ir jame kylančias problemas Lietuvoje nagrinėja tik nedaugelis mokslininkų. V. Višinskis 1999 m. (t.y. dar iki reformos) apgynė daktaro disertaciją „Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos“⁴. Pagrindinis dėmesys šioje disertacijoje skiriamas problemoms, su kuriomis susidurdavo valstybės tarnautojai – teismo antstoliai – išieškant iš fizinių ir juridinių asmenų turto, o taip pat nagrinėjamas vykdymo išlaidų teisinis reglamentavimas ir kiti klausimai. Galiojant naujajam teismo sprendimų vykdymo modeliui vykdymo proceso tema yra paskelbta vienintelė E. Stauskienės disertacija „Teismo vaidmuo vykdymo procese“⁵ (2006 m.). Autorė nagrinėja teisinę vykdymo proceso prigimtį, teisinių

¹ LR civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

² Gietmann W. Grusswort. <http://www.dgvb.de/html/grusswort.html>, prisijungimo laikas 2009-06-05 22:13.

³ Nesemann U. Gerichtsvollzieher in Vergangenheit und Zukunft. // ZZZ, 119 Band, Heft 1, 2006. P. 87.

⁴ Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos: dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 1999.

⁵ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006.

santykių vykdymo procese struktūrą bei teismo funkcijas vykdymo procese. Vienas iš aktualiausių vykdymo proceso klausimų – vykdymo išlaidos – yra analizuojamas R. Simaičio disertacijoje „Bylinėjimosi išlaidos civiliniame procese“⁶ (2006 m.), kurios pagrindu 2007 m. tuo pačiu pavadinimu buvo išleista ir monografija⁷. Be šių disertacijų pavieniai vykdymo proceso klausimai yra nagrinėjami įvairiuose lietuvių procesualistų (V. Višinskio, E. Stauskienės, S. Vėlyvio, I. Žalėnienės, R. Simaičio, D. Ambrasienės ir kitų autorių) straipsniuose. Tuo tarpu, Vokietijoje esama daug teisės doktrinos vykdymo proceso tematika. Daugiausiai darbų šia tema paskelbė vokiečių procesualistai L. Rosenbergas, H.J. Musieliakas, R. Lackmannas, H. Broxas, O. Jaueringas, Christoph G. Paulus, J.P. Knoche ir kt. Šių autorių darbuose nagrinėjamas Vokietijos vykdymo procesas, analizuojamos kylančios problemos, ieškoma būdų joms spręsti. Tačiau, bendros Lietuvos ir Vokietijos vykdymo procesų apžvalgos nesama nei Lietuvoje, nei Vokietijoje. Pažymėtina, kad lietuvių procesualistai (V. Višinskis ir E. Stauskienė ir kt.) savo darbuose lygina tik pavienius Lietuvos ir Vokietijos vykdymo proceso aspektus (dėl teisinės vykdymo proceso prigimties, vykdymo proceso prielaidų, asmens teisių vykdymo procese gynimo, teismo funkcijų vykdymo procese ir pan. teisinio reglamentavimo). Vienintelis užsienio teisės doktrinos šaltinis, nagrinėjantis įvairias teismo sprendimų vykdymo sistemas, tame tarpe ir Baltijos šalių (Latvijos pavyzdžiu) bei Vokietijos, yra A.W. Jongbloed išleistas veikalas „The bailiff in Europe, utopia or reality?“⁸, kuriame apžvelgiami įvairių Europos šalių teismo sprendimų vykdymą reglamentuojantys teisės šaltiniai, teismo sprendimus vykdančių subjektų procesinė padėtis, jiems keliami tikslai, kompetencijos ribos, vykdymo proceso finansavimo ir kiti klausimai, kurių tikslas – ištirti vykdymo proceso harmonizavimo Europos Sąjungoje galimybes. Tačiau, ir šiame darbe nėra Lietuvos ir Vokietijos vykdymo proceso sistemų palyginimo. Tuo tarpu, skirtingų sistemų ir modelių lyginimas yra naudingas, kadangi bendros apžvalgos dėka ne tik išryškėja vykdymo proceso probleminės sritys, jų prigimtis, tačiau ir lengviau atsiriboja problemos, kurias sąlygoja valstybės pasirinktas vykdymo modelis, ir tos, kurioms modelis įtakos neturi. Šis klausimas ypatingai aktualus tiek reformą įgyvendinusioje Lietuvoje, tiek vykdymo proceso reformos galimybes ir priežastis nagrinėjančioje Vokietijoje, kadangi pastebima tendencija, kad visos vykdymo proceso problemos siejamos vien tik su neefektyviu viešuoju vykdymo modeliu. Taip buvo ir Lietuvoje. Tačiau, reikia pripažinti, kad reforma neužtikrina visų vykdymo proceso problemų išsprendimo. Tai patvirtina Lietuvos aktualijos – nepaisant akivaizdaus vykdymo proceso efektyvumo padidėjimo, problemų išliko ir po reformos, be to, išliko naujų. Todėl, tiek patobulintas, tačiau vis dar nepakankamai efektyviai veikiantis, privatus vykdymo modelis, tiek XIX a. menantis viešasis vykdymo modelis yra puiki

⁶ Simaitis R. Bylinėjimosi išlaidos civiliniame procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006.

⁷ Simaitis R. Bylinėjimosi išlaidos civiliniame procese: monografija. – Vilnius: Justitia, 2007.

⁸ Red. Jongbloed A.W. The bailiff in Europe, utopia or reality? Kluwer-Deventer. 2004.

medžiaga tyrimui. Lyginant Lietuvoje ir Vokietijoje galiojančių teismo sprendimų vykdymo sistemas, išryškėja vykdymo proceso probleminės sritys, jų prigimtis, o taip pat atsiskleidžia ir privalumai. Šis aspektas tik patvirtina vykdymo proceso sistemų lyginimo poreikį ir naudą.

Hipotezė. Vykdymo proceso efektyvumas ir jame kylančios problemos nėra susijusios vien tik su valstybės pasirinktu vykdymo modeliu, įvairaus pobūdžio teisinių problemų kyla tiek moderniam privačiam vykdymo modelyje, tiek senajame viešajame modelyje.

Tyrimo objektas. Lietuvos ir Vokietijos vykdymo procesų teisinio reglamentavimo analizė.

Tikslas. Išnagrinėti Lietuvos ir Vokietijos vykdymo procesus bei nustatyti ypatumus.

Uždaviniai: 1) išnagrinėti vykdymo procesą reglamentuojančias teisės normas, apžvelgti civilinio proceso teisės doktrinoje bei teismų praktikoje analizuojamas pagrindines šio instituto problemas bei siūlomus jų sprendimo būdus; 2) nustatyti pagrindinius Lietuvos ir Vokietijos vykdymo proceso panašumus ir skirtumus; 3) apžvelgti pagrindines vykdymo procese kylančias problemas bei pateikti pasiūlymus jų sprendimui.

Atsižvelgiant į iškeltus uždavinius pirmame šio darbe skyriuje analizuojama vykdymo proceso esmė, antrajame atskleidžiamos bendrosios Lietuvos ir Vokietijos vykdymo procesų nuostatos, trečiame skyriuje apžvelgiami vykdymo procese dalyvaujantys asmenys, jų procesinė padėtis, kompetencija, ketvirtame skyriuje išskiriami pagrindinių abiejų šalių turtinio pobūdžio išieškojimo taisyklių ypatumai. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados.

Metodai. Lyginimo metodas taikytas atskleidžiant Lietuvos ir Vokietijos vykdymo proceso ypatumus. Alternatyvų metodas taikytas lyginant ir kritikuojant nustatytus trūkumus. Dokumentų analizės metodu nagrinėtos vykdymo procesą reglamentuojančių teisės aktų normos. Taikant apibendrinimo metodą daromos išvados.

I. VYKDYMO PROCESO ESMĖ

1.1. Vykdymo proceso samprata

Nagrinėjant bylas, svarbu ne tik priimti teisėtą ir pagrįstą sprendimą, bet ir įgyvendinti rezoliucinėje teismo sprendimo dalyje atsakovui suformuluotą įpareigojimą. Pažeistos teisės atkuriamos tada, kai atsakovas ieškovo naudai atlieka teismo sprendime nurodytus veiksmus, pvz., perduoda priteistą turtą, gražina pinigus. Tai reiškia, kad civilinis procesas nesibaigia teismo sprendimo priėmimu ar bylos išnagrinėjimu kasacine tvarka. Jeigu atsakovas savanoriškai nevykdo priimto teismo sprendimo, pradedamos taikyti priverstinio teismo sprendimų vykdymo priemonės. Kitaip tariant, prasideda savarankiška civilinio proceso stadija – priverstinio teismo sprendimų vykdymo procesas. Tai labai svarbi civilinio proceso stadija, nes tik įvykdžius teismo sprendimą užtikrinamas jo realumas⁹. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra nurodęs, kad teisingumo vykdymas nesibaigia priėmus teismo sprendimą. Teisingumas gali būti įvykdytas tik, kai bus teisėtai, operatyviai ir veiksmingai įvykdytas teismo sprendimas¹⁰. T.y. materialinės (civilinės) teisės pagrindu kilusi teisė į tam tikrą materialinę vertybę bei teisė tą vertybę gauti ir teisėto reikalavimo įgyvendinimas/pažeistos teisės gynimas atliekamas proceso teisės pagalba. Vokiečių procesualistas R. Lackmannas civilinės, civilinio proceso ir vykdymo proceso teisių problematiką atskleidžia per tokią subjektinės teisės išraišką¹¹: teisė turėti, teisė gauti, teisė įgyvendinti (vok. *Recht haben, Recht bekommen, Recht durchsetzen*). V. Nekrošius pažymi, kad civilinio proceso būtinumą lemia civilinės materialinės subjektinės teisės struktūra, kurią sudaro trys elementai: teisė atlikti tam tikrus veiksmus, teisė reikalauti, kad būtų atlikti tam tikri veiksmai, ir teisė reikalauti teisminės gynybos, jeigu nėra atliekami reikalaujami veiksmai¹². A. Vaišvila taip pat nurodo, kad subjektinė teisė yra leidimų (teisių) ir įpareigojimų (pareigų) vienovė – trivietis santykis, kurį turi sudaryti mažiausiai trys subjektai: 1) subjektinės teisės turėtojas; 2) kiti asmenys, kuriems teisės turėtojas privalo vykdyti tam tikras pareigas ir jomis legalizuoti savo teises visuomenėje; 3) valstybė kaip būtinas šio santykio garantas, kad teisės turėtojas naudosis subjektinėmis teisėmis, nepažeisdamas kitų asmenų teisių, o šie netrukdyt jam naudotis jomis. Subjektinė teisė visada yra ne asmens savybė, o abipusio žmonių įsipareigojimo dėl tam tikrų vertybių apsaugos santykis, galiausiai garantuojamas valstybės prievarta¹³.

⁹ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II T. – Vilnius: Justitia, 2005. P. 495.

¹⁰ LAT 1999-06-28 nutartis c.b. Nr. 3K-3-348/1999 M. *Jankauskas v. Teismo antstolių kontora prie Kauno m. apylinkės teismo*, LAT 2003-11-10 nutartis c.b. Nr. 3K-3-1043/2003 B. *Kislovska v. Ksendzova*.

¹¹ Lackmann R. Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts. – München: Verlag Franz Vahlen, 2005. S. 1.

¹² Nekrošius V. Kai kurie bendrieji teoriniai civilinio proceso teisės klausimai. Teisė. 2002. Nr. 43. P. 153.

¹³ Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2005. P. 139.

Nors paprastai nustatytas subjektines teises ir pareigas subjektai igyvendina savanoriškai, neretai kyla nesutarimų dėl tarpusavio teisių ir pareigų, o jų neišsprendus geruoju, atsiranda poreikis ginti pažeistas teises. Vienas iš gynimo būdų yra savigyna. Tačiau šiuolaikinėje civilizuotoje visuomenėje, tame tarpe Lietuvoje bei Vokietijoje, savigyna draudžiama arba leidžiama tik išimtiniais atvejais¹⁴. Savigyną pakeitė teisminė pažeistų teisių gynyba, kas sukūrė teisinę prielaidą prievartos mechanizmą sutelkti išimtinai tik valstybės rankose (t.y. monopolizuoti), o šis vykdymo proceso monopolis yra bendro valstybės teisinės apsaugos monopolio dalis. Todėl priverstinis teismo sprendimų vykdymas yra būtinas kiekvienos išsivysčiusios valstybės teisės sistemos, paremtos savigynos draudimu, institutas¹⁵.

Tačiau, ne kiekvienas teismo sprendimas turi būti vykdomas priverstinai – ar kils būtinybė pasinaudoti procesinėmis prievartos priemonėmis, priklauso nuo paties priimto teismo sprendimo turinio. Atsižvelgiant į teisės gynimo būdą teismo sprendimai teisės doktrinoje bei teismų praktikoje skirstomi į tris rūšis: sprendimus dėl teisinių santykių pripažinimo (vok. *Feststellungsurteil*), sprendimus dėl teisinių santykių modifikavimo (vok. *Gestaltungsurteil*) ir sprendimus dėl priteisimo (vok. *Leistungsurteil*). Sprendimu dėl pripažinimo patvirtinami ar paneigiami tam tikri teisiniai santykiai. Sprendimu dėl teisinių santykių modifikavimo pakeičiami ar nutraukiami jau susiklostę tam tikri teisiniai santykiai. Lietuvių ir vokiečių civilinio proceso teisės doktrinoje pripažįstama, jog šie teismo sprendimai nereikalauja priverstinio vykdymo, kadangi ieškovo subjektinės teisės gynimo tikslas pasiekiamas juos priėmus¹⁶. Sprendimu dėl priteisimo atsakovas įpareigojamas atlikti arba susilaikyti atlikti ieškovo naudai tam tikrus veiksmus¹⁷. Šiuo atveju civilinis procesas nesibaigia įsiteisėjusiu teismo sprendimu ir turi būti pratęstas vykdymo procesu, kad padėtų ieškovui tinkamai patenkinti jo reikalavimus¹⁸. Todėl, atsižvelgiant į teismo sprendimo priverstinio vykdymo būtinumą skiriami teismo sprendimai, reikalingi priverstinai vykdyti ir nereikalingi priverstinai vykdyti¹⁹. Esminę reikšmę šiuo aspektu turi *vykdytinumo* požymis, pagal kurį teismo sprendimai skirstomi į vykdytinus priverstinai ir tuos, kuriems toks vykdymas nereikalingas. Nors teorijoje

---

¹⁴ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I T. – Vilnius: ... 2003. P. 17. Rosenberg L., Gaul H.F., Schilken E. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1997. S. 4.

¹⁵ Rosenberg L., Gaul H.F., Schilken E. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: ... 1997. S. 4.

¹⁶ Musielak H. J. Grundkurs ZPO. München: Verlag C. H. Beck, 2004, S. 363; Schilken E. Zivilprozessrecht. München: Carl Heymanns Verlag, 2002. S. 319.

¹⁷ Jauerling O. Zivilprozessrecht. – München: Verlag C. H. Beck, 2000. S. 229.

¹⁸ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas: Metodinė mokymo priemonė. – Vilnius: Saulelė, 2008. P. 34.

¹⁹ Atsižvelgiant į teismo sprendimo priverstinio vykdymo būtinumą skiriami teismo sprendimai, reikalingi priverstinai vykdyti (vykdytini teismo sprendimai) ir nereikalingi priverstinai vykdyti. Vykdytini yra sprendimai dėl priteisimo, o kiti dažniausiai sukelia teisinių padarinių patys savaime be jokios specialios priverstinio jų vykdymo procedūros. LAT 2000-10-23 nutartis c.b. Nr. 3K-3-1046/2000 *L. Miliauskienė ir kt. v. J.Daukševič ir kt.* LAT 2004-01-07 23 nutartis c.b. 3K-3-23/2004 *A.Čibinskienė v. G.Kraujelis.*

pasitaiko įvairių nuomonių, lietuvių ir vokiečių procesualistams artimesnė ta, kad vykdytini yra tik sprendimai dėl priteisimo, o tokie sprendimai vadinami vykdytiniais²⁰.

Tačiau, kaip teisingai pastebėjo V. Višinskis, netgi ir vykdytinis teismo sprendimas ne visada turi būti vykdomas priverstinai panaudojant valstybės prievartą. Priverstinio vykdymo poreikis leidžia išskirti tam tikras teismo sprendimų realizavimo formas²¹: 1. administracinė teismo sprendimų realizavimo forma, kuria įgyvendinami teismo sprendimai dėl pripažinimo ir teisinių santykių modifikavimo; 2. civilinė teisinė teismo sprendimų realizavimo forma, kai skolininkas (aktyvioji šalis), žinodamas, kad jis yra skolingas ar privalo atlikti tam tikrus veiksmus kreditoriaus (pasyviosios šalies) naudai, pats savanoriškai įgyvendina teismo sprendimą; 3. procesinė teismo sprendimų realizavimo forma, kuri yra pagrindinė, ypatinga tuo, kad vyksta laikantis griežtų procedūrų. Šiuo atveju skolininkas, kaip vengiantis atlikti prievolę asmuo yra pasyvus, o į kompetentingas institucijas kreipėsis išieškotojas – aktyvus.

Apžvelgus pagrindines vykdymo proceso nuostatas, galima suformuluoti vykdymo proceso sąvoką. Doktrinoje, ypač vokiečių, apstu apibrėžimų, tačiau dėl ribotos darbo apimties paminėtini tik kai kurie iš jų. Vykdyto procesas yra valstybinė procedūra, kurios metu priverstinai įgyvendinami arba užtikrinami ieškiniai kreditoriaus naudai²². Vykdyto yra privačių reikalavimų įgyvendinimas valstybės prievartos priemonių pagalba²³. Vykdyto procesas skirtas privačių pavienių ieškinių, kuriuos nepriklausomai nuo kitų reikalavimų kiekvienas kreditorius gali pateikti atskirai, priverstiniam įgyvendinimui²⁴. Vykdyto procesas – procedūra, kurios metu valstybės prievarta įgyvendinamos teismine tvarka ar kitų oficialių dokumentų nustatytos išieškotojo teisės²⁵. Manytina, tiksliausią ir išsamiausią apibrėžimą pateikė E. Stauskienė: vykdyto procesas – tai teismo ar valstybės suteiktus valdingus įgalinimus turinčių subjektų, vykdyto proceso šalių ir kitų asmenų veikla priverstinai civilinio proceso nustatyta tvarka vykdant teismo ir kitų institucijų sprendimus²⁶. Taigi, akivaizdu, kad teisingumo vykdyto nesibaigia priėmus teismo sprendimą. Todėl teisės apsauga negali būti suprantama vien tik kaip teisės pažeidimo konstatavimas, turi būti sudaromos galimybės realiai atstatyti pažeistą teisę. Jei skolininkas nevykdo sprendimo gera valia, būtinas mechanizmas, galintis priversti jį šią pareigą įvykdyti. Toks mechanizmas ir yra vykdyto procesas, kurio dėka realiai įgyvendinamas teismo sprendimas bei atkuriamos pažeistos išieškotojo teisės.

²⁰ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II T. – Vilnius: Justitia, 2005. P. 170, 496.

²¹ Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. Paskaitos. Mykolo Romerio universitetas. 2009.

²² Brox H., Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Hezmanns Verlag KG. 2003 S. 2.

²³ Lackmann R. Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts. – München: ... 2005. S. 1.

²⁴ Musielak H. J. Grundkurs ZPO. - München: Verlag C. H. Beck, 2004. S. 364.

²⁵ Rosenberg L., Gaul H. F., Schilken E. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: ... 1997. S. 1.

²⁶ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdyto procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 62.

1.2. Teisinė vykdymo proceso prigimtis

Nagrinėjant vykdymo proceso teisinę prigimtį, visų pirma, atkreiptinas dėmesys į dvi vokiečių procesualistų vartojamas sąvokas: tiriamasis procesas (vok. *Erkenntnisverfahren*) ir vykdymo procesas (vok. *Vollstreckungsverfahren*)²⁷. Lietuvoje visos teisės šakos tradiciškai skiriamos į bendrąją ir ypatingąją dalis. Ši taisyklė galioja ir civilinio proceso teisei. Bendrosios dalies normos (CPK 1-175 straipsniai) yra bendros visam civiliniam procesui, o ypatingosios dalies (CPK 176-817 straipsniai) – konkrečiai civilinio proceso stadijai ar teisenai, tame tarpe ir vykdymo procesui. Vokietijoje civilinio proceso išskyrimo į tiriamąjį procesą ir vykdymo procesą pagrindas – siektinas tikslas: tiriamasis procesas iš esmės skirtas tam, kad teismas savo valdingu sprendimu išsiaiškintų teisiškai reikšmingas faktines aplinkybes ir, taikant teisės normas, išspręstų tarp šalių kilusį ginčą; tuo tarpu, vykdymo procesas – skirtas įgyvendinti tiriamajame procese priimtą teisingumo vykdymo aktą, jeigu atsakovas jo nevykdo geruoju²⁸. T.y. vokiečių tiriamasis procesas apima beveik visą lietuviškąjį civilinį procesą (bendrąją ir ypatingąją dalis) išskyrus sprendimų vykdymą. Pažymėtina, kad civilinio proceso skaidymas į tiriamąjį procesą ir vykdymo procesą, nors ir neturi esminės teisinės reikšmės, yra labai praktiškas, kadangi vartojant šias sąvokas tampa aišku, apie kurią civilinio proceso dalį yra kalbama. Tuo tarpu, Lietuvoje vartojamos civilinio proceso bendrosios ir ypatingosios dalių bei vykdymo proceso sąvokos reikalauja atskiro patikslinimo. Galbūt todėl, ir lietuvių teisės doktrinoje (E. Stauskienės, V. Višinskio, R. Norkaus ir kt.) šios sąvokos jau pradėtos vartoti.

Išsiaiškinus tiriamojo ir vykdomojo procesų sąvokas tampa akivaizdu, kad jos tarpiai susijusios, tačiau netapačios, kaip netapatūs ir procesas, vykstantis iki teismo sprendimo priėmimo bei procesas jį priėmus. Taip pat lieka neaišku, ar tiriamasis ir vykdymo procesai sudaro vieną visumą, ar yra savarankiški. Todėl, šio poskyrio tikslas – nustatyti vykdymo proceso teisinę prigimtį tiriamojo proceso atžvilgiu. Pažymėtina, kad šiuo klausimu Lietuvoje ir Vokietijoje paplitusios dvi pagrindinės nuomonės²⁹. Pirmoji nuomonė, kad vykdymo procesas – vykdymo procesas nėra tos pačios bylos tęsinys, o visiškai atskiras, savarankiškas procesas, kurį reguliuoja savarankiška teisės šaka – vykdymo teisė³⁰. Antroji nuomonė – sudedamoji civilinio proceso dalis ir reiškia proceso civilinėje byloje tęsinį³¹. Tikslinga aptarti jas išsamiau.

²⁷ Brox H., Walker W. D. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: Carl Hezmanns ... 2003 S. 4-5.

²⁸ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. *Bankroto teisė*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 36.

²⁹ Teisės doktrinoje, ypač Rusijos, išskiriama ir trečioji koncepcija, kad vykdymo procesas – administracinio proceso dalis. Левченко Н. П. Голубева А. Р. Современность требует обновления теории // Теоретические и практические проблемы гражданского, арбитражного процесса и исполнительного производства. – Краснодар – Санкт – Петербург: Изд. Р. Асланова «Юридический центр Процесс», 2005. С. 323.

³⁰ Mikelėnas V. *Civilinis procesas*. Vilnius. 1997. P. 295.

³¹ Višinskis V. *Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos*. Daktaro disertacija. ... Vilnius. 1999. P. 14. Stauskienė E. *Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).*- V., 2006. P. 77. ir kt.

Vokiečių procesualistas, vykdymo proceso savarankiškumo šalininkas, L. Rosenbergas pabrėždamas priverstinio vykdymo proceso ir tiriamojo proceso santykį teigia, kad priverstinis vykdymo procesas konstruojamas kaip valstybės teisinės apsaugos proceso dalis. Teisinę apsaugą sudaro ne tik ginčų išsprendimas pagal pateiktą ieškinį, tačiau ir tiriamajame procese patvirtintų reikalavimų patenkinimas. Kaip įrodančius vykdymo procesą esant atskira teisės šaka autorius nurodo tokius motyvus³². 1) Galioja „vykdymo proceso organizacinio atskyrimo“ principas. Iš esmės skiriasi tiriamojo ir priverstinio vykdymo organai, kuriems procese tenka skirtingos teisės, pareigos ir atsakomybė. Civiliniame procese pagrindinis teisingumą vykdančias organas yra teismas, o vykdymo procese – teisingumą vykdančias ir įgyvendinantis teismo vykdytojas. 2) Vykdymo procesas pripažįstamas tiriamojo proceso tęsinium, tačiau nebūtinu, nes kai kuriais atvejais priimto sprendimo vykdymas nėra būtinas (teismo sprendimai dėl teisių modifikavimo, dėl pripažinimo ir t.t.). 3) Be to, ne kiekvienas priverstinis vykdymas yra tiriamojo proceso prielaida ir tąsa, pvz., notaro vykdomieji dokumentai priimami be tiriamojo proceso. 4) Tiek civilinis procesas, tiek vykdymo procesas gali vykti vienu metu (pvz., išankstiniame teismo sprendimų vykdyme (vok. *Vorläufige Vollstreckbarkeit*, § 707, 708, 719 ZPO). 5) Vykdymo procesas išimtiniais atvejais gali vykti prieš tiriamąjį procesą (§ 916, 935 ZPO). 6) Priverstinio vykdymo procesas turi kitokias prielaidas ir kitokią struktūrą lyginant su tiriamuoju procesu (tiriamasis procesas prasideda formalium ieškinio pareiškimu ir jo priėmimu (civilinės bylos iškėlimu), tuo tarpu, vykdymo proceso teisiniai santykiai prasideda nuo prašymo teismo vykdytojui pateikimu bet kokia forma (raštu, elektroniniu pavedimu ir pan.). 7) Tiriamojo proceso tikslas – ištirti ir išspręsti ginčą, vykdymo proceso – realiai atkurti pažeistas kreditoriaus teises įgyvendinant priimtą teismo sprendimą. Dėl visų šių priežasčių, L. Rosenbergo nuomone, priverstinis vykdymo procesas ir tiriamasis procesas pripažintini savarankiškais, t.y., kad civilinis procesas ir vykdymo procesas yra savarankiškos teisės šakos.

Vykdymo proceso savarankiškumo problema nagrinėjama ir lietuvių procesualistų darbuose³³, o savarankiškumas grindžiamas vadovaujantis įvairiais kriterijais. Pirma, vykdymo proceso, kaip savarankiškos teisės šakos, teisinio reguliavimo *dalyką* sudaro visuma procesinių teisinių santykių, kylančių tarp specialaus subjekto (antstolio-teismo vykdytojo), vykdymo proceso šalių (išieškotojo ir skolininko), kitų vykdymo proceso dalyvių, laiku ir tinkamai vykdančiam reikalavimus, įtvirtintus jurisdikcinių ir nejurisdikcinių institucijų išduotose vykdomuosiuose dokumentuose³⁴. Antra, civiliniame procese teismas visada yra privalomas

³² Rosenberg L., Gaul H.F., Schilken E. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: ... 1997. S. 45.

³³ Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos. Daktaro disertacija. ... Vilnius. 1999. P.10-21.

Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 55-87. ir kt.

³⁴ Гражданское исполнительное право / Под. ред. А.А. Власова. – Москва. Экзамен, 2004.

*subjektas*³⁵. Tuo tarpu, vykdymo procese pagrindinės funkcijos tenka būtent antstoliui (teismo vykdytojui)³⁶, o teismas kai kuriais atvejais gali ir nedalyvauti (pvz., tuo atveju, kai skolininkas sumoka skolą per raginime nustatytą terminą). Trečia, šios koncepcijos šalininkai, taip pat nurodo eilę vien tik vykdymo procesui būdingų *principų*³⁷: realus paliepiamų, nurodytų vykdomajame dokumente, įvykdymas, šalių interesų apsauga vykdymo procese, teisėtų antstolio-teismo vykdytojo reikalavimų (veiksmų ir sprendimų) privalomumas ir kt. Ketvirta, vykdymo procesui būdingi tam tikri *teisinio reguliavimo metodo* ypatumai: tik vykdymo procese vyrauja mišrus – dispozityvus-imperatyvus metodas, su aiškia imperatyvaus metodo persvara. Kai teismo priimtas sprendimas nevykdomas, reikalingas prievartos mechanizmas tam, kad jis būtų įgyvendintas ir taip pasiektas teisingumas, o dispozityvusis teisinio reguliavimo metodas pasireiškia tik kai kuriais CPK numatytais atvejais³⁸. Tačiau, vargu, ar šiuos keturis pagrindus galima laikyti pakankamais pagrįsti vykdymo proceso savarankiškumą. Visų pirma, priešingos koncepcijos šalininkai vykdymo procesą laikydami civilinio proceso stadija ar jo dalimi, atskiro savarankiško vykdymo proceso dalyko neišskiria, o patį vykdymo procesą mano esant civilinio proceso teisės reguliavimo dalyko dalimi. Vykdymo procesas yra civilinio proceso stadija ar jo dalis ir būtent todėl vykdymo procesą reglamentuojančios normos patenka į civilinio proceso teisės reguliavimo dalyką³⁹. Be to, kaip nurodo O. Jaueringas, teisės apsauga yra ne tik teisės pažeidimo konstatavimas, bet ir galimybės realiai atstatyti pažeistą teisę sudarymas. Be priverstinio vykdymo grėsmės retas skolininkas gera valia pašalintų teisės pažeidimą⁴⁰. Antra, nepriklausomai nuo to, kad pagrindinis vaidmuo vykdymo procese tenka antstoliui, teismas ir priverstiniame vykdymo modelyje dalyvauja sprendžiant įvairaus pobūdžio procesinius klausimus vykdymo procese⁴¹. Be to, kas ir kaip vykdo priimtą teismo sprendimą, dar nenulemia vykdymo proceso vietos pasikeitimo civilinio proceso teisės sistemoje⁴². Trečia, diskutuotinas ir vykdymo proceso principų savarankiškumas. Civilinio proceso teisės principus lemia pati

³⁵ Vienas iš teisingumo vykdymo bruožų yra tas, kad jį vykdo tik teismas. Tuo tarpu, vykdymo procese vienas svarbiausių dalyvių yra antstolis (teismo vykdytojas). Tačiau, net jeigu teigtume, kad sprendimų vykdymas nėra teisingumo vykdymas, nes jį vykdo ne tik teismas, vis tiek akivaizdu, kad tai yra civilinio proceso dalis, nes sudėtinga būtų atskirti patį teisingumo vykdymo aktą nuo šio akto realaus įgyvendinimo. Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos. Daktaro disertacija... Vilnius. 1999. P. 10.

³⁶ Гражданское исполнительное право / Под. ред. А.А. Власова. – Москва: Экзамен, 2004. С. 25.

Гражданский процесс / Под. ред. В.В. Яркова. – Москва: Изд. БЕК, 2001. С. 458-459.

³⁷ Stauskienė E. Teisinė vykdymo proceso prigimtis // Jurisprudencija. 2007. 1(91). P. 75.

³⁸ Pvz., CPK 510 straipsnyje numatyta teisė (bet ne pareiga) vykdymo proceso šalims skusti antstolio veiksmus; arba pagal CPK 646 straipsnio 1 dalį vykdomasis raštas išduodamas pagal išieškotojo prašymą; išieškotojas gali pateikti vykdomąjį raštą priverstiniam vykdymui, arba jo nepateikti – CPK 650 straipsnis, ir pan.

³⁹ Stauskienė E. Teisinė vykdymo proceso prigimtis // Jurisprudencija. 2007. 1(91). P. 75. Driukas A. Valančius V.

Civilinis procesas: teorija ir praktika. I T. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 61.

⁴⁰ Jauering O. Zwangsvollstreckungs und Konkursrecht. – München. 1987, S. 1.

⁴¹ Pvz., išduoda vykdomuosius raštus (CPK 646 straipsnis), išaiškina teismo procesinio sprendimo vykdymo tvarką (CPK 589 straipsnis), vykdo antstolio procesinės veiklos kontrolę (CPK 594 straipsnis), sprendžia antstolių nušalinimo klausimus tais atvejais, kai nenusiūalina pats antstolis, kuriam pareikštas nušalinimas (CPK 637 straipsnis) ir kt. Stauskienė E. Teisinė vykdymo proceso prigimtis. // Jurisprudencija. 2007. 1(91). P. 75.

⁴² Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 73-74.

civilinio proceso esmė ir tikslai (CPK 2 straipsnis)⁴³. Todėl, prieš tai minėti išskirtiniai vykdymo proceso principai labiau panašūs į tokių civilinio proceso principų kaip koncentracija ir ekonomiškumas bei kooperacija veikimą vykdymo procese⁴⁴. Be to, kaip teisingai pažymi V. Višinskis, visa apimtimi visi civilinio proceso principai taikomi tik vienintelėje – civilinės bylos nagrinėjimo pirmos instancijos teisme nagrinėjimo stadijoje. Kitose civilinio proceso stadijose (įskaitant ir vykdymo procesą) būdingi tik kai kurie iš jų⁴⁵. H. J. Musieliakas taip pat teigia, kad vykdymo procese galioja ne savarankiški vykdymo proceso, o modifikuoti tiriamojo proceso principai, kadangi civilinis procesas nesibaigia teismo sprendimo priėmimu ir jo įsiteisėjimu. Tiriamojo proceso metu nustatyta ir patvirtinta teisė į reikalavimą turi būti įgyvendinta vykdymo procese ieškovui padedant pasiekti teismo sprendimo įvykdymo⁴⁶. Ketvirta, vykdymo proceso teisinio reguliavimo metodas – mišrus su aiškiai dominuojančiu imperatyviuoju teisinio reguliavimo metodu – būdingas ir civilinio proceso teisei⁴⁷. Taigi, akivaizdu, kad vykdymo proceso savarankiškumas kelia pagrįstą abejonių. Mūsų nuomone, nei L. Rosenbergo išskirti, nei lietuvių civilinio proceso teisės doktrinoje pateikti pagrindai pripažinti vykdymo procesą atskira teisės šaka nėra pakankami. Visiškai pritardami priešingai nuomonei, pabrėžiame, kad vykdymo procesas negali būti pripažintinas atskira teisės šaka ne tik dėl savarankiško dalyko, metodo ar principų nebuvimo, tačiau ir dėl to, kad teisiniai santykiai kylantys vykdymo procese gali būti reguliuojami civilinio proceso teisės normomis, žinoma, dalį jų modifikavus pritaikant specialiai vykdymo procesui. Tai patvirtina ir faktas, kad teisės normos, reglamentuojančios vykdymo procesą inkorporuotos tiek į Lietuvos, tiek į Vokietijos civilinio proceso kodeksus.

Taigi, nors teisės doktrinoje ir egzistuoja vykdymo proceso savarankiškumo teorija, Lietuvoje ir Vokietijoje dominuoja nuomonė, kad vykdymo procesas – civilinio proceso dalis (V. Višinskis, E. Stauskienė, V. Nekrošius, R. Lackmannas, H. Broxas ir kt.). R. Norkus pabrėžia, kad civilinio proceso teisė yra teisės normų visuma, reguliuojanti teismo ir kitų civilinių procesinių teisinių santykių subjektų (dalyvaujančių byloje asmenų ir kitų proceso dalyvių) veiklą nagrinėjant civilines bylas ir *vykdant* jose priimtus teismo sprendimus⁴⁸. V. Višinskis taip pat nurodo, kad būdamas „teisingumo įvykdymo pabaiga“ vykdymo procesas tuo pačiu yra teisingumo vykdymo dalis, nes jo metu antstolis realizuoja teisingumo vykdymo aktą konkrečioje byloje (teismo sprendimą), tuo pačiu užtikrindamas, kad valstybės nustatytas ginčo

⁴³ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I T. – Vilnius: Justitia, 2003. P. 132.

⁴⁴ Antstolių reikalavimų privalomumas yra tik vieno iš priimto teismo sprendimo teisinės galios – privalomumo požymio pasireiškimas. Siekis realiai įvykdyti teismo sprendimą taip pat laikytinas vienu iš bendrųjų civilinio proceso tikslų, įtvirtintų CPK 2 straipsnyje. Stauskienė E. Teisinė vykdymo proceso prigimtis. // .... P. 75.

⁴⁵ Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. Paskaitos. Mykolo Romerio universitetas. 2009.

⁴⁶ Musielak H. J. Grundkurs ZPO. - München: Verlag C. H. Beck, 2004. S. 363.

⁴⁷ Pvz., teismo nagrinėjimo stadijoje vyraujantis metodas yra imperatyvus. Tačiau, civilinės bylos iškėlimas ne teismo, o suinteresuoto asmens iniciatyva, šalių teisė baigti bylą taikos sutartimi ir pan. yra dispozityvus metodo išraiška. Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. Paskaitos. Mykolo Romerio universitetas. 2009.

⁴⁸ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 61-63

sprendimo būdas būtų realiai pritaikytas bei realizuotas praktiniame gyvenime⁴⁹. H. Broxas mano, kad tiek tiriamasis procesas, skirtas reikalavimo teisės nustatymui ir jos įtvirtinimui teismo sprendimu, tiek vykdymo procesas, skirtas šio teismo sprendimo įgyvendinimui, reglamentuojami civilinio proceso kodekse (ZPO), yra civilinio proceso dalys. Abi dalys atsižvelgiant į proceso prielaidas turi bendrų bruožų (pvz., leistina bylų nagrinėjimo tvarka, šalių procesinis teisnumas, poreikis apginti teises ir kt.), tačiau esama ir skirtumų. Priverstinis vykdymo procesas nėra būtina tiriamojo proceso sąsaja, pvz., kai atsakovas savanoriškai įvykdo teismo sprendimą. Kita vertus, ne visada yra būtinas tiriamasis procesas, kai išduodamas ne teismo sprendimas, o kitų rūšių priverstinai vykdytini vykdomieji dokumentai (§ 794 ZPO). Tiriamasis procesas ir vykdymo procesas kai kuriais atvejais gali vykti tuo pačiu metu (§ 708 ZPO)⁵⁰. Pažymėtina, kad H. Broxas, skirtingai nei L. Rosenbergas, civilinio proceso ir vykdymo proceso skirtumų buvimą mano esant nepakankamam įrodymu konstatuoti vykdymo procesą sudarant atskirą teisės šaką. Vykdyto procesą esant neatskiriama civilinio proceso dalimi rodo ir tai, kad be vykdymo proceso vargiai būtų pasiekti CPK 2 straipsnyje numatyti civilinio proceso tikslai⁵¹. Veiksmingas teismo sprendimų vykdymas užtikrina visos teisingumo sistemos funkcionavimą. Tuo tarpu, neįvykdytas teismo sprendimas pažeidžia žmogaus teisę į teisminę gynybą⁵², kuri įtvirtinta LR Konstitucijos 30 straipsnyje bei 1950 m. Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos⁵³ 6 straipsnio 1 d.⁵⁴ Taigi, pagrindų vykdymo procesą pripažinti baigiamąja civilinio proceso stadija yra pakankamai. Mūsų nuomone, tai patvirtina bendras tikslas – realiai, veiksmingai ir operatyviai priimti ir įgyvendinti teismo sprendimą, nors ir modifikuoti, tačiau bendri principai, civilinio proceso teisinio reguliavimo dalykas ir metodas, bei tai, kad tiriamasis ir vykdymo procesai reglamentuojami civilinio proceso kodekso normomis. Tuo tarpu, tiriamojo ir vykdymo procesų skirtumai ir ypatumai laikytini natūralia atskirose civilinio proceso stadijose keliamų tikslų išdava.

⁴⁹ Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos. Daktaro disertacija... Vilnius. 1999. P. 10.

⁵⁰ Brox H., Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Hezmanns Verlag KG. 2003 S. 4-5.

⁵¹ Ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus, tinkamai taikyti įstatymus teismui nagrinėjant civilines bylas, priimant sprendimus bei juos vykdant, taip pat kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių, aiškinti bei plėtoti teisę. CPK 2 straipsnis.

⁵² Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 66.

⁵³ Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3016.

⁵⁴ LR Konstitucinio Teismo praktikoje taip pat pabrėžiama, kad civilinis procesas nesibaigia vien teismo sprendimo priėmimu ar bylos išnagrinėjimu, o teisingumas gali būti įvykdytas ir pasiekti savo tikslą tik tada, kai bus teisėtai, operatyviai ir veiksmingai įvykdytas teismo sprendimas. LR Konstitucinio Teismo 1998 m. rugsejo 24 d. nutarimas Dėl LR CPK 476 straipsnio trečiosios dalies atitikimo LR Konstitucijai. 2003 m. kovo 6 d. Europos Žmogaus Teisių Teismas byloje *Jasiūnienė v. Lietuva* (Nr. 41510/98) priimtame sprendime taip pat nurodė, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 d. įtvirtinta teisė kreiptis į teismą dėl civilinio pobūdžio teisių ir pareigų nustatymo apima ir pareigą vykdyti teismo priimtus sprendimus. Teisė į teismą būtų iliuzinė, jei valstybės vidaus teisė neužtikrintų teismų sprendimų vykdymo, todėl bet kokio teismo priimto sprendimo vykdymas yra „teisės į teismą“ pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį sudėtinė dalis. Bylų prieš Lietuvos Respubliką Europos Žmogaus Teisių Teisme statistika: apžvalga 2009 m. sausio 21 d. duomenimis. Skelbta www.tm.lt/getfile.aspx?dokid=3ab664bc-b8af-40b8-8fe0-b974e0da46f3, prisijungimo laikas 2009-04-03, 23:15.

II. BENDROSIOS VYKDYMO PROCESO NUOSTATOS

2.1. Vykdyimo proceso teisės šaltiniai

Lietuvos ir Vokietijos civilinio proceso teisė tradiciškai remiasi Renė Davido nuomone, kad teisės šaltinių sistemą formaliąja prasme sudaro: bendrieji fundamentalūs teisės principai, tarptautinė teisė, rašytinė teisė (įstatymai, įstatymų lydimieji aktai), papročiai, teismo precedentai, teisės doktrina. Be to teisės šaltiniai klasifikuojami į pirminius (tarptautinės sutartys, įstatymai, poįstatyminiai teisės aktai) bei antrinius (teisės normų aiškinimo rezultatas, t.y. teismų praktika, precedentai ir teisės doktrina)⁵⁵. Šis panašumas paaiškinamas tuo, kad tiek Lietuva, tiek ir Vokietija priklauso tai pačiai romanų-germanų teisinei sistemai, kurioje visi teisės aktai išdėstyti griežta hierarchijos tvarka: svarbiausią vietą teisės šaltinių hierarchijoje užima aukščiausios teisinės galios teisės aktai (įstatymai, tarptautinės sutartys), tuo tarpu, teisės doktrina atlieka tik antraeilį vaidmenį. Pažymėtina, kad LR Konstitucinis Teismas konstatavo, kad teismų precedentai yra teisės šaltiniai – *auctoritate rationis*, rėmimasis jais yra vienodos (nuoseklios, neprieštaringos) teismų praktikos, kartu ir Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo, įgyvendinimo sąlyga. Vis dėlto, teismų precedentų reikšmės pervertinti negalima⁵⁶. Lietuvoje bei Vokietijoje vyraujantis požiūris tas, kad vykdyimo procesas – baigiamoji civilinio proceso stadija. Todėl, natūralu, kad civilinio proceso teisės šaltiniai kartu yra ir vykdyimo proceso šaltiniai. Nors vykdyimo procesą reglamentuojančių šaltinių yra daug, dėl ribotos šio darbo apimties, panagrinėsime tik tuos, kurie vykdyimo procesui turi didžiausią reikšmę.

Lietuvoje vykdyimo procesą reglamentuoja CPK⁵⁷ VI dalis, Sprendimų vykdyimo instrukcija⁵⁸ (SVI) bei Antstolių įstatymas⁵⁹. Šie trys teisės aktai pripažintini pagrindiniais teismo sprendimų vykdyimo instituto teisės šaltiniais. Vokietijoje pagrindinių vykdyimo proceso teisės šaltinių ratas yra kiek platesnis: civilinio proceso kodekso⁶⁰ (ZPO) aštuntoji knyga, Varžytynių įstatymas⁶¹ (ZVG), Teismo vykdytojų įstatymas⁶² (GVO), Teismo tarnautojų,

⁵⁵ Ambrasienė D., Višinskis V. Vykdyimo proceso šaltiniai // Šiuolaikinės civilinio proceso teisės paskirtis. Vilnius: Registrų centras, 2008. P. 44-45. Lackmann R. Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts. – München: ... 2005. S. 7. Knoche J. Skript Zwangsvollstreckungsrecht. <http://www.jurawelt.com/sunrise/media/mediafiles/13973/zwangsvollstreckungsrecht.pdf>, prisijungimo laikas 2009-06-09, 10:30.

⁵⁶ Be to, LR Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad esami aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sukurti precedentai susaisto ne tik žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismus, priimančius sprendimus analogiškose bylose, bet ir tuos precedentus sukūrusius aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismus. LR Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas Dėl Konstitucinio Teismo įgaliojimų peržiūrėti savo nutarimą ir nutraukti pradėtą teiseną, taip pat dėl teismų finansavimo peržiūrėjimo.

⁵⁷ LR civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr.36-1340.

⁵⁸ Sprendimų vykdyimo instrukcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005-10-27 įsakymu Nr. 1-R325 „Dėl sprendimų vykdyimo instrukcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 130.

⁵⁹ LR Antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 53-2042.

⁶⁰ Zivilprozessordnung (ZPO), <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/index.html>.

⁶¹ Gesetz über die Zwangsversteigerung und Zwangsverwaltung (ZVG). <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/zvg/gesamt.pdf>, prisijungimo laikas 2009-06-08, 12:03.

neturinčių teisėjų statuso įstatymas⁶³ (RPfG), o taip pat Teismų santvarkos įstatymas⁶⁴ (GVG) bei Teismo vykdytojų darbo instrukcija⁶⁵ (GVGA).

Kadangi tiek Lietuva, tiek Vokietija priklauso toms šalims, kuriose pagrindinės vykdymo proceso normos inkorporuotos į civilinio proceso kodeksus, pačiu svarbiausiu vykdymo proceso teisės šaltiniu abiejose šalyse pripažįstamas civilinio proceso kodeksas: Lietuvos – 2002-ųjų m. CPK VI dalis, o Vokietijos – 1950-ųjų m. ZPO aštuntoji knyga. Lietuvos CPK VI dalį „Vykdymo procesas“ sudaro 19 skyrių. Pirmieji CPK skyriai apima bendrąsias nuostatas, bendrąsias vykdymo veiksmų atlikimo taisykles, apibrėžia vykdymo proceso dalyvius, jų teises ir pareigas, vykdytinų ir vykdomųjų dokumentų rūšis ir jų pateikimą priverstiniam vykdymui, vykdomosios bylos užbaigimo ir pan. klausimus. Toliau seka teisės normos, reglamentuojančios priverstinio vykdymo procesą: turto areštą, turto realizavimo tvarką, išieškojimo iš vertybinių popierių, hipoteka įkeisto turto, darbo užmokesčio tvarką. CPK VI dalis baigiama tokiomis nuostatomis kaip išieškotų lėšų paskirstymo tvarka, sprendimų įvykdymo atgrežimas, nepiniginio pobūdžio sprendimų vykdymo ypatumais bei užsienio teismų ir arbitražų sprendimų vykdymo ypatumais. Tokia lietuviškosios CPK VI dalies struktūra iš esmės atitinka E. Stauskienės išskirtus vykdymo proceso etapus, kurie atsižvelgiant į vykdomosios bylos dinamiškumą, judėjimą į priekį, etapo tikslus ir užbaigtumą pritaikomi visose vykdomosiose bylose, tiek turtinio pobūdžio išieškojimams, tiek vykdant nepiniginio pobūdžio sprendimus⁶⁶: 1) vykdomosios bylos iškėlimas; 2) pasirengimas priverstiniam vykdymui; 3) priverstinis vykdymas; 4) vykdymo užbaigimas. Tai rodo CPK esant nuoseklų, logišką, aiškų ir lengvai perprantamą. Vokietijos aštuntoji ZPO knyga yra sudaryta iš 5 dalių, iš kurių pirmoji apima visoms vykdymo proceso rūšims taikomas bendrąsias nuostatas, toliau seka skyriai: „turtinio pobūdžio išieškojimas“ (vok. *Zwangsvollstreckung wegen Geldforderungen*)⁶⁷, „teismo sprendimų dėl daiktų perdavimo ir įpareigojimų vykdymas“ (vok. *Zwangsvollstreckung zur Erwirkung der Herausgabe von Sachen und zur Erwirkung von Handlungen oder Unterlassungen*), „priesaiką pakeičiančio užtikrinimo pateikimo procesas“ (vok. *Eidesstattliche Versicherung und Haft*) bei „teismo sprendimo dėl arešto vykdymas“ (vok. *Arrest und einstweilige Verfügung*). Tokio skaidymo pagrindas tas, kad skirtingi sprendimai dėl priteisimo

⁶² Gerichtsvollzieherordnung (Teismo vykdytojų įstatymas – GVO), http://www.landesrecht.brandenburg.de/sixcms/detail.php?gsid=land_bb_bravors_01.c.7599.de, prisijungimo laikas 2009-06-08. 23:05.

⁶³ Rechtspflegengesetz (RPfG), www.juris.de, prisijungimo laikas 2009-06-09, 10:00.

⁶⁴ Gerichtsverfassungsgesetz (GVG), <http://www.gesetze-im-internet.de/gvg/index.html>, prisijungimo laikas 2009-06-08, 22:48.

⁶⁵ Geschäftsweisung für Gerichtsvollzieher (GVGA), http://www.landesrecht.brandenburg.de/sixcms/detail.php?gsid=land_bb_bravors_01.c.7598.de, prisijungimo laikas 2009-06-08, 16:15.

⁶⁶ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 136.

⁶⁷ Savo ruožtu turtinio pobūdžio reikalavimų išieškojimas, priklausomai nuo objekto, į kurį bus nukreipiamas išieškojimas, išskiriamas į 3 rūšis: išieškojimo nukreipimas į kilnojamąjį turtą (vok. *bewegliche Vermögen*), išieškojimo nukreipimas į nekilnojamąjį turtą (vok. *unbewegliche Vermögen*) bei išieškojimo nukreipimas į skolininko turtines teises (vok. *Forderungen und andere Vermögensrechte*).

turi būti vykdomi skirtingais būdais. Jei pinigai ar daiktai gali būti paimti iš skolininko prievarta, tai atlikti skolininką tam tikrus veiksmus arba nuo jų susilaikyti galima tik *bandyti* priversti (pvz., skiriant jam baudas, jį areštuojuant ir pan.)⁶⁸. T.y. vokiečių ZPO aštuntosios knygos, struktūrą lemia ne vykdomosios bylos dinamiškumas bei judėjimas į priekį, tačiau vykdytino dokumento turinys ir objektas, į kurį nukreipiamas išieškojimas. Šią sandarą lėmė nuo senų laikų nusistovėjusi tvarka, kad teismo sprendimus Vokietijoje vykdo ne vienas subjektas, o net keturios jų grupės. Taigi, Lietuvos ir Vokietijos civilinių proceso kodeksų vidinė teisės normų, reglamentuojančių vykdymo procesą, sandara skiriasi iš esmės. Be to, skirtingai nei CPK, ZPO nesama teisės normų, reglamentuojančių nekilnojamo turto pardavimą iš varžytynių, kadangi jos yra išskirtos į atskirą teisės aktą – 1897-ųjų m. Varžytynių įstatymą (ZVG), kuriame nustatyta, kad varžytines vykdo vykdymo teismas (§ 15, 162, 163, 171b ZVG). Manytina, kad kuo daugiau teisės aktų, tuo sudėtingiau juos taikyti, todėl teisės normas, reguliuojančias tą pačią visuomeninių santykių sritį, paprastai stengiamasi apjungti, t.y. kodifikuoti. Tačiau, Vokietijoje 1950-aisiais priimant šiuo metu galiojantį ZPO, siekiant išsaugoti stabilumą, tai padaryta nebuvo. Darytina prielaida, kad dėl Europos Sąjungos įtakos bei Vokietijos teismo vykdytojų sąjungos (DGVB) siektinos vykdymo proceso reformos pagal Prancūzijos *Huissier* modelį Vokietijos vykdymo procesas taip pat bus reformuotas, ko pasekoje bus atlikta ir daug ZPO pakeitimų.

Kitas svarbus teisės aktas - Teismo vykdytojų instrukcija (GVGA) savo esme labai panaši į Sprendimų vykdymo instrukciją (SVI), t.y. abu šie teisės aktai yra poįstatyminiai ir skirti vykdymo proceso normų taikymo tvarkai nustatyti. SVI detalai reglamentuoja kai kurias CPK nuostatas, t.y. dėl vykdomojo dokumento pateikimo, turto arešto, turto vertinimo ir realizavimo tvarkos, daugiausiai dėmesio skiriant vykdymo išlaidoms (nustato vykdymo išlaidų rūšis bei dydžius, detalizuoja išieškotų lėšų paskirstymo tvarką). Tuo tarpu, GVGA - labai didelės apimties teisės aktas, kurio normos lyginant su SVI labai detalai ir aiškiai nustato ZPO, ZVG ir kt. įstatymų taikymo tvarką. GVGA reglamentuoja procesinių dokumentų įteikimo tvarką, apibrėžia teismo vykdytojo ir teismų kompetenciją ir veiksmų savarankiškumo apimtį, išsamiai išvardina vykdytinus ir vykdomuosius dokumentus, nustato užtikrinimo davimo ir priešpriešinių reikalavimų įvykdymo tvarką ir t.t. Pažymėtina, kad neabejotinas GVGA pranašumas lyginant su SVI yra tas, kad šalia kiekvieno GVGA paragrafo pavadinimo yra nurodytas konkretus ZPO straipsnis, kuriam jis taikomas (pvz., § 136 [GVGA] Trečiųjų asmenų prieštaravimai (§ 771-774, 805, 815 ZPO)). Toks aukštesnės ir žemesnės hierarchijos teisės aktų susiejimas nukreipiamosiomis teisės normomis užtikrina tiek hierarchinį normų priklausomumą, tiek leidžia išvengti neretai įstatymuose pasitaikančių neaiškumų, spragų ir kolizijų, ir būtent todėl GVGA iš tiesų tampa ZPO ir kitų įstatymų taikymo tvarką nustatančiu poįstatyminiu teisės aktu.

---

⁶⁸ Lackmann R. Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts. – München: ... 2005. S. 7-8.

Teismų santvarkos įstatymo (GVG) svarbą vykdymo procese atskleidžia § 154, 155 GVG, kuriuose yra įtvirtintas teismo vykdytojo kaip valstybės tarnautojo teisinis statusas, ko pasekoje pats priverstinis vykdymas priskirtinas viešajam teismo sprendimų vykdymo modeliui. Kadangi Lietuvos antstoliai nuo 2003 m. yra privatūs, valstybės įgalioti asmenys, natūralu, kad Teismų įstatyme⁶⁹ išskyrus 15 straipsnio 2 d. teisėjams numatytą galimybę atlikti vykdymo teisėjo funkcijas nėra teisės normų, reglamentuojančių patį vykdymo procesą ar antstolio teisinę padėtį. Pagrindinis įstatymas detaliai reglamentuojantis teismo vykdytojų teisinę padėtį yra Teismo vykdytojų įstatymas (GVO). GVO atitikmuo Lietuvoje - Antstolių įstatymas, kuris yra pagrindinis institucinę antstolių sistemos veiklą reglamentuojantis teisės aktas⁷⁰. Kaip ir GVO Antstolių įstatyme yra nustatyta antstolio įgaliojimų įgijimo, sustabdymo ir pasibaigimo tvarka, apibrėžiama antstolio veikla – atliekamos funkcijos ir teikiamos paslaugos, antstolio atstovavimo ir pavadavimo klausimai. Tačiau, skirtingai nei GVO, Antstolių įstatymas įtvirtina eilę vokiečių vykdymo proceso sistemai nebūdingų institutų, pvz.: prieš pradėdamas vykdyti veiklą antstolis privalo prisiekti, nustatyta antstolio atsakomybė ir prievolė drausti antstolio civilinę atsakomybę, įtvirtinta vykdymo proceso naujovė – antstolio padėjėjo pareigybė, reglamentuojami ir pagrindiniai antstolių savivaldos klausimai. Pažymėtina, kad skirtingai nuo kitų minėtų įstatymų kiekviena federacija (žemė) priima savo GVO (federacinį GVO), galiojantį tik tos žemės teritorijoje, ir kuris negali prieštarauti federaliniam GVO. GVO, panašiai kaip ir antstolių įstatymas, nustato visus pagrindinius klausimus, susijusius su teismo vykdytojo veikla (reikalavimui kontorai, teismo vykdytojui keliamus uždavinius, kompetenciją, buhalterijos vedimo tvarką, tarnybinės priežiūros klausimus ir pan.). Vokietijoje šalia GVG ir GVO egzistuoja dar vienas teisės aktas - Teismo tarnautojų, neturinčių teisėjų statuso įstatymas (RPfIG), kuris apibrėžia rechtspflegerių teisinę padėtį, kompetenciją, priverstiniame vykdymo procese atliekamus veiksmus ir kt. Kadangi, rechtspflegeriams priskirtos priverstinio vykdymo funkcijos nėra vienintelė jų kompetencijos sritis, todėl vykdymo procesui yra svarbios tik tos RPfIG teisės normos, kurios reglamentuoja rechtspflegerių veiklą, susijusią su teismo sprendimų vykdymu (pvz., § 9, 20 Nr. 17 S. 1, 12, 13 RPfIG ir kt.).

Taigi, apžvelgus pagrindinius vykdymo proceso teisės šaltinius darytina išvada, kad esminių Lietuvos ir Vokietijos vykdymo proceso sistemų skirtumų šiuo klausimu nesama, kadangi tiek patys vykdymo proceso teisės šaltiniai, tiek juose įtvirtintos teisės normos savo esme yra panašios. Tuo tarpu, pagrindine nustatytų skirtumų priežastimi laikytinas tai, kad priklausomai nuo vykdomojo dokumento turinio ir vykdymo objekto teismo sprendimus Vokietijoje vykdo keturios vykdymo organų grupės.

⁶⁹ LR Teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.

⁷⁰ Ambrašenė D., Višinskis V. Vykdymo proceso šaltiniai // .... Vilnius: Registrų centras, 2008. P. 54.

2.2. Vykdyto proceso prielaidos

Bet kokie teisiniai santykiai atsiranda tik esant tam tikroms sąlygoms, prielaidoms. Teisės teorijoje laikoma, jog teisinių santykių atsiradimui ir funkcionavimui būtinos tokios prielaidos kaip teisės norma ar teisės principas, teisiniai faktai ir teisinis subjektiškumas⁷¹. Civilinio proceso teisės doktrinoje civilinių procesinių teisinių santykių atsiradimo, pasikeitimo ir pasibaigimo pagrindais laikomi atitinkama civilinio proceso teisės norma, civilinių procesinių teisinių santykių subjektų civilinis procesinis teisnumas ir juridiniai faktai - CPK normų numatyti procesiniai veiksmai⁷². Pažymėtina, kad lietuvių doktrina šiuo klausimu nėra gausi. Išsamiai vykdyto proceso prielaidas nagrinėjo tik V. Višinskis bei E. Stauskienė. V. Višinskis išskiria tokias pagrindines prielaidas⁷³: a) įsiteisėjęs teismo sprendimas; b) išreikšta išieškotojo valia pateikiant vykdomąjį dokumentą priverstiniam vykdymui⁷⁴; c) Terminas, paskirto raginime sumokėti skolą geruoju (jei toks siunčiamas), pasibaigimas⁷⁵. Tačiau pastaroji V. Višinskio išskirta prielaida diskutuotina. Viena vertus, raginimas siunčiamas ne visais atvejais (išimčių taikymą reglamentuoja CPK 661 straipsnis), kita vertus, raginimo institutas sietinas su dar vienu šansu skolininkui įvykdyti sprendimą nepatiriant papildomų neigiamų pasekmių. Tačiau vien tai, kad išieškotojas, nesulaukęs teismo sprendimo įvykdymo, kreipiasi į antstolį, manytina, yra pakankama sąlyga konstatuoti vykdyto proceso teisinių santykių pradžios momentą, o esant papildomoms sąlygoms ir prielaidoms (terminas pagal raginimą pasibaigimas ir pan.) – priverstinis vykdyto procesas. Pastebėtina, sąvokos „vykdyto procesas“ ir „priverstinis vykdyto procesas“ šiuo atžvilgiu nėra tapačios, nors kai kuriais atvejais jos gali ir sutapti.

E. Stauskienė išskiria tokias pagrindines vykdyto proceso prielaidas⁷⁶: teisės normos, vykdomasis dokumentas, teisiniai faktai (vykdomojo dokumento išdavimas, vykdomojo dokumento pateikimas vykdyti ir antstolio priėmimas jį vykdyti) bei teisinis subjektiškumas⁷⁷.

⁷¹ Driukas A. Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I T. – Vilnius: ... 2005. P. 448.

⁷² Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdyto procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 105.

⁷³ Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. Paskaitos. Mykolo Romerio universitetas. 2009.

⁷⁴ Tai, kad išieškotojui išduodamas vykdomasis dokumentas dar nereiškia, kad prasideda priverstinis vykdyto procesas. Vadovaujantis CPK 606 straipsnio 2 d. vykdomieji dokumentai pagal teismo sprendimus gali būti pateikti vykdyti per dešimt metų nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo, t.y. išieškotojas šiuo terminu gali disponuoti laisvai ir tik tada, kai vykdomasis dokumentas pateikiamas vykdymui galima konstatuoti vykdyto proceso pradžią.

⁷⁵ Bendrasis terminas įvykdyti sprendimą geruoju yra dešimt dienų (CPK 659 straipsnio 1 d.), o CPK 624 straipsnio 1 d. nurodoma, jeigu skolininkas per raginime nustatytą terminą teismo sprendimo neįvykdo, antstolis ne vėliau kaip per dešimt dienų nuo tos dienos, kurią pasibaigė terminas įvykdyti sprendimą, pradeda jį vykdyti priverstinai.

⁷⁶ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdyto procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 105-122.

⁷⁷ Teisinis subjektiškumas – apima vykdyto proceso dalyvių teisnumą ir veiksnumą. Pagal CPK veiksnumas – galėjimas savo veiksmais įgyvendinti subjektines procesines teises ir pareigas bei pavesti atstovui vesti bylą (CPK 38 straipsnio 1 dalis). Kadangi, CPK nėra normų, apibrėžiančių civilinį procesinį teisnumą, laikytina, kad jis yra civilinio teismo dalis. Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdyto procese: daktaro dis. ... P. 118-119. Tuo tarpu, vokiečių civilinio proceso teisės doktrinoje nurodoma, kad civilinis procesinis teisnumas – tai gebėjimas būti proceso subjektu (§ 50 I ZPO), civilinis procesinis veiksnumas apibrėžiamas, kaip gebėjimas veikti procese pačiam arba per pasirinktą savo atstovą. Brox H., Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. ... S. 22. T.y. vokiečių

Neabejotinai, vykdymo proceso teisiniai santykiai atsiranda ir funkcionuoja būtent civilinio proceso teisės normų, įtvirtintų CPK VI dalyje „Vykdymo procesas“, pagrindu. Tačiau, pačios civilinio proceso teisės normos buvimas dar nėra pakankamas pagrindas vykdymo procesinių teisinių santykių atsiradimui, kadangi tam būtinas vykdomasis dokumentas. Antstolis prieš pradėdamas vykdomuosius veiksmus, vadovaudamasis CPK 651 straipsnyje išdėstytomis nuostatomis⁷⁸ turi išspręsti vykdomojo dokumento priėmimo vykdyti klausimą. CPK 651 straipsnyje išvardintos kliūtys ir yra laikytinos vykdymo proceso prielaidomis⁷⁹. Taigi, nors apžvelgtose nuomonėse yra tam tikrų skirtumų, akivaizdu, kad sutariama dėl vieno: vykdymo procesinių teisinių santykių atsiradimui būtina teisinių faktų sudėtis – vykdomojo dokumento išdavimas, vykdomojo dokumento pateikimas vykdyti ir antstolio priėmimas jį vykdyti. Vykdymo procesas teisėtai gali prasidėti tik esant visiems šiems juridiniams faktams.

Pažymėtina, kad vokiečių procesualistai, pvz., L. Rosenbergas, vykdymo teisinio santykio atsiradimą sieja su kreditoriaus vykdymo pareiškimo pateikimu, o ne vykdomojo dokumento išdavimu ar su vykdymo organų pirminių vykdymo veiksmų atlikimu⁸⁰. Tuo tarpu, R. Lackmannas numato du galimus atvejus vykdymo procesui prasidėti. Pirma, priverstinio vykdymo pradžia sietina su pirmo vykdymo akto išdavimu arba atlikimu (t.y. vykdomojo dokumento įteikimu (§ 750 I ZPO), vykdomojo dokumento išdavimu (§ 724 ZPO), užtikrinimo priemonių taikymu (§ 709, 751 ZPO) ir kt.). Antruoju atveju vykdymo procesas prasideda nuo pirmų veiksmų, kuriuos atlieka vykdymo organai (pvz., teismo vykdytojui pasinaudojus § 758 II ZPO suteikta teise atidaryti gyvenamojo būsto duris prievarta)⁸¹. Mūsų nuomone, tiek L. Rosenbergo, tiek R. Lackmanno pozicija diskutuotina. Kaip jau buvo minėta, vien tik vykdomojo dokumento išdavimas, kreditoriaus valios išreiškimas ar pirminių vykdymo veiksmų (aktų) atlikimas, negali būti laikomi savarankiškais ir pakankamomis prielaidomis vykdymo teisiniam santykiui prasidėti. Vykdymo teisinis santykis atsiranda tik tuomet, kai yra išduotas vykdomasis dokumentas, jis pateikiamas vykdyti, o vykdymo organas nusprendęs, kad kitų kliūčių nesama, jį priima. Be to, tokių vykdymo veiksmų, kaip vykdomojo dokumento įteikimas, gyvenamojo būsto durų atidarymas panaudojus prievarta ir pan. atlikimas iš viso negali būti

---

procesualistai teisinį subjektiškumą tradiciškai priskiria vykdymo proceso prielaidų bendrųjų civilinio proceso prielaidų grupei. Tačiau, dėl ribotos šio darbo apimties, šios prielaidų grupės nenagrinėsime.

⁷⁸ 1) ar vykdomoji dokumentą pateikia vykdyti tam teisę turintis asmuo; 2) ar vykdytinas dokumentas vykdytinas to antstolio; 3) ar vykdomojo dokumento turinys atitinka nustatytus reikalavimus, ar prie vykdomojo rašto pridėti reikalingi priedai; 4) ar vykdomasis dokumentas pateiktas vykdyti nepraleidus pateikimo vykdyti senaties termino; 5) ar po išieškotojo ar skolininko mirties atsirado teisių ir pareigų perėmėjas, jeigu išieškotojui arba skolininkui mirus vykdomąjį dokumentų pateikia vykdyti įpėdinis; 6) ar atsirado juridinio asmens teisių ir pareigų perėmimas, jeigu išieškotąją arba skolininką juridini asmenį likvidavus arba reorganizavus vykdomąjį dokumentą pateikia vykdyti jo teisių perėmėjas; 7) ar nėra kitokių kliūčių priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti (CPK 651 straipsnis).

⁷⁹ LAT 2007-04-06 nutartis c.b. Nr. 3K-3-127/2007 *UAB Rusteda v. antstolis D. Stakeliūnas*. Be to, Teismas konstatavo, kad antstolis priimdamas vykdomąjį dokumentą sprendžia ne vykdomojo dokumento teisėtumo klausimą, o tai, ar nėra akivaizdžių kliūčių vykdomajam dokumentui priimti ir vykdymo veiksmams pradėti.

⁸⁰ Rosenberg L., Gaul H.F., Schilken E. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: ... 1997. S. 87.

⁸¹ Lackmann R. *Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts*. – München: ... 2005. S. 3-4.

laikoma vykdymo teisinio santykio prielaida, kadangi šie veiksmai yra ne vykdymo teisinio santykio atsiradimo prielaidos, o priverstinio vykdymo veiksmai.

Vokietijoje tradiciškai vykdymo proceso prielaidos (vok. *Voraussetzungen der Zwangsvollstreckung*) klasifikuojamos į keturias stambias grupes⁸²: 1) bendrosios civilinio proceso prielaidos (vok. *Prozessvoraussetzungen*) - kreditoriaus reikalavimų pateikimas kompetentingiems organams, teisingumo taisyklių laikymasis, lestinumas kreiptis į teismą, procesinio teismo bei veiksnio turėjimas, įgalinimų vesti bylą turėjimas (vok. *Prozessführungsbefugnis*), 2) bendrosios vykdymo proceso prielaidos⁸³ (vok. *allgemeinen Voraussetzungen der Zwangsvollstreckung*) - vykdytinasis dokumentas (vok. *Vollstreckungstitel*), vykdomasis dokumentas (vok. *Vollstreckungsklausel*) bei įteikimas (vok. *Zustellung*), 3) specialiosios vykdymo proceso prielaidos (vok. *besonderen Voraussetzungen der Zwangsvollstreckung*) - termino pasibaigimas (vok. *Eintritt eines Kalendartages*), sprendimo įvykdymo atgręžimo užtikrinimas (vok. *Nachweis der Sicherheitsleistung durch den Gläubiger*), priešpriešinių išieškotojo įsipareigojimų įvykdymas (vok. *Zug um Zug zu bewirkende Leistung des Gläubigers*) bei 4) vykdymo proceso kliūtys (vok. *Vollstreckungshindernisse*) - vykdymo proceso nutraukimas ar apribojimas vadovaujantis § 775 ZPO (vok. *Einstellung oder Beschränkung der Zwangsvollstreckung nach § 775*), bankroto proceso prasidėjimas (vok. *Vollstreckungshindernis bei Eröffnung des Insolvenzverfahrens*); kitos įstatyminės kliūtys; taikos sutartys (vok. *Verträge*). Kadangi šio darbo apimtis ribota, išsamiau panagrinėsime tik bendrųjų ir specialiųjų vykdymo proceso prielaidų bei vykdymo proceso kliūčių grupes.

Visų pirma, apžvelgtina bendrųjų vykdymo proceso prielaidų grupė. Pirmoji šios grupės prielaida - vykdytinasis dokumentas. Tai - oficialus dokumentas, kuriuo patvirtinama reikalavimo teisė. Jame nurodomos šalys, atsiskleidžia reikalavimo teisės turinys – tai kas reikalinga vykdyti. Pagal § 725 ZPO vykdomasis dokumentas – tai oficiali teismo sprendimo (vykdytino dokumento) kopija, kurios pabaigoje, pasirašo teismo tarnautojas ir patvirtina ją teismo antspaudu. Prieš pradėdant vykdymą būtina įsitikinti, kad skolininkas žino apie vykdomąjį dokumentą, o toks žinojimas sietinas su įteikimo kategorija ir laikytinas trečiąja bendrąja vykdymo proceso prielaida. Įteikimu pripažįstamas teisinis aktas, kuriuo adresatams suteikiama galimybė susipažinti su dokumentais⁸⁴. § 750 I ZPO imperatyviai reglamentuoja, kad priverstinis vykdymas gali būti pradėtas tik tada, kai vykdomasis dokumentas jau yra įteiktas ar įteikiamas kartu (bet ne anksčiau) pradėdant priverstinį vykdymo procesą.

⁸² Brox H., Walker W. D. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: Carl Heymanns Verlag KG. 2003 S. 15.

⁸³ Tokias bendrąsias vykdymo proceso prielaidas išskyrė ir Vokietijos Aukščiausiasis Federalinis Teismas. BGH 2004-06-14 sprendimas Nr. IXa ZB 29/04.

⁸⁴ <http://www.jura.uni-bielefeld.de/Lehrstuehle/Jost/Begleitmaterial/WS0708/ZVIR/Vorlesung20071030/Veranstaltung%20vom%2030.10.2007.pdf>, prisijungimo laikas 2009-04-17, 20:50.

Gavus vykdomąjį dokumentą ir jį įteikus, konstatuotina, kad įvykdytos pagrindinės sąlygos vykdymo procesui pradėti. Todėl toliau apžvelgsime specialiųjų prielaidų grupę. Visų pirma, vykdymo procesas gali būti pradėtas, jei jau yra pasibaigę nustatytieji terminai, kurie gali būti: bendrieji (po vykdomojo dokumento įteikimo arba įteikiant (§ 750 I ZPO)); sąlyginiai (jei vykdomajame dokumente numatyta konkreti data – tik šiai datai praėjus (§ 751 I ZPO)) bei įvairios išimtys, numatytos skirtinguose ZPO paragrafuose (pvz., § 721, 798 ZPO). Antroji specialioji prielaida: kai leidžiamas išankstinis teismo sprendimo vykdymas, teismas § 709 ZPO numatytais atvejais įpareigoja kreditorių pateikti užtikrinimą. Šio užtikrinimo tikslas – kad kreditorius užtikrintų sprendimo įvykdymo atgrėžimą tuo atveju, jei teismo sprendimas, jį įvykdžius, būtų panaikintas. Šiuo atveju, priverstinis vykdymas gali būti pradėtas ar pratęstas tik tada, kai šis užtikrinimas įrodomas oficialiu arba oficialiai patvirtintu dokumentu (§ 751 II ZPO)⁸⁵. Trečioji specialioji prielaida reiškia, kad vykdymo procesas gali būti pradėtas tik tada, kai kreditorius įvykdo priešpriešinius įsipareigojimus. Šiuo atveju teismo vykdytojas vadovaujantis § 756 ZPO privalo pasiūlyti kreditoriui atlikti įskaitymą.

Be minėtų prielaidų gali būti įvairių kliūčių vykdymo procesui pradėti. § 775 ZPO numatyta eilė būtinųjų vykdymo proceso sustabdymo ar apribojimo atvejų. Viena iš tokių kliūčių taip pat gali būti iškelta bankroto byla⁸⁶. Kaip ir Lietuvoje, nors ir ne identiška, tačiau lemiamą įtaką vykdymo procesui daro ir skolininko mirtis (§ 778 I ZPO) bei taikos sutartys.

Apžvelgus lietuvių ir vokiečių procesualistų nuomonių įvairovę dėl vykdymo proceso prielaidų, apibendrinant tikslinga būtų išskirti tris prielaidų grupes. Pirmąją turėtų sudaryti *prielaidos, būtinos vykdymo teisiniam santykiui atsirasti*, t.y. juridinių faktų sudėtis: vykdytinas ir vykdomasis dokumentai, kreditoriaus ir išieškotojo valios išreiškimas pateikiant vykdomąjį dokumentą vykdyti bei vykdymo organo sprendimas jį priimti. Antroji, *specialiųjų ar papildomų vykdymo proceso prielaidų* grupė, turėtų apimti tokias prielaidas ir kliūtis, kurios, skirtingai nuo pirmųjų, nėra privalomos, tačiau galinčios daryti lemiamą įtaką vykdymo organui priimant ar atisakant priimti vykdomąjį dokumentą, t.y.: atgrėžtinio vykdymo užtikrinimo pateikimas, priešpriešinių įsipareigojimų įvykdymas, bankroto iškelimas, taikos sutarčių sudarymas, skolininko ar išieškotojo (kreditoriaus) mirtis ir kt. Tuo tarpu, raginimo ar vykdomojo dokumento įteikimas, laikytinas trečiaja, *priverstinio* vykdymo proceso prielaida, kadangi įteikimas ir termino suėjimas (pasibaigimas) laikytini ne vykdymo teisinio santykio atsiradimo ar vykdymo proceso apskritai sąlyga, o būtent priverstinio vykdomo proceso pradėjimo prielaida. Tik šiems terminams pasibaigus vykdymo organas gali pradėti priverstinio vykdymo veiksmus.

⁸⁵ Lackmann R. Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts. – München: ... 2005. S. 34-35.

⁸⁶ Vadovaujantis bankroto įstatymo § 89 (InsO), prasidėjus bankroto procesui priverstinio vykdymo veiksmi negalimi. Insolvenzordnung (InsO), <http://www.gesetze-im-internet.de/inso/>, prisijungimo laikas 2009-04-10, 20:23. Nors bankroto procedūros Lietuvoje ir Vokietijoje nėra tapačios, ši nuostata atitinka Lietuvos teisinį reglamentavimą (pagal CPK 626 straipsnio 3 p. iškelus bankroto bylą vykdomoji byla turi būti sustabdoma privalomai).

2.3. Vykdytini ir vykdomieji dokumentai

Vykdytinasis ir vykdomasis dokumentas pripažįstami bendromis priverstinio vykdymo prielaidomis, todėl vykdymo procese jie užima ypatingai svarbią vietą. Vykdytinasis dokumentas yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, kurio skolininkas dėl vienokių ar kitokių priežasčių nevykdo. H.J. Musieliakas nurodo, jei skolininkas neįvykdo teismo sprendimo geruoju, po įsiteisėjimo jis įgauna kokybiškai naują vykdytinumo požymį ir tampa vykdytinu teismo sprendimu (vok. *vollstreckbare Endurteil*), taip vadinamu, vykdytinu dokumentu (vok. *Vollstreckungstitel*). Vykdytinasis dokumentas yra oficialus dokumentas, kuriuo patenkinamas kreditoriaus reikalavimas ir kuris yra priverstinio išieškojimo vykdymo procese pagrindas⁸⁷. CPK vykdytinio dokumento sąvokos nepateikia. Tuo tarpu, Lietuvos civilinio proceso teisės doktrinoje vykdytiniais dokumentais vadinami dokumentai, kurių pagrindu išduodami vykdomieji raštai ir atliekami priverstinio vykdymo veiksmai⁸⁸. Taigi, tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje vykdytinu dokumentu laikytinas galutinis teismo sprendimas, kurio reikšmė vykdymo procese ta, kad jo pagrindu gali būti išduodamas vykdomasis dokumentas.

Pagrindinė civiliniame procese galiojanti taisyklė, kad priverstinai vykdyti galima tik įsiteisėjusį⁸⁹ teismo sprendimą (CPK 279, 281 straipsniai, § 704 I, 705 ZPO). Tačiau, ši taisyklė turi išimtį, kuri pasireiškia vykdytinumo požymio suteikimu ir neįsiteisėjusiems teismo sprendimams (CPK 281-283 straipsniai; § 708-709 ZPO). Tokio teisinio reglamentavimo pasekmės – vykdytinų dokumentų sąrašo išplėtimas. Vokiečių teisės doktrinoje dažnai pabrėžiama, kad § 704 I ZPO (taigi, ir CPK 281 straipsnis), įvardijantis ir apibrėžiantis vykdytinų teismo sprendimų sąvoką, yra tarsi tiltas, sujungiantis tiriamąjį ir vykdymo procesus, kadangi teismo sprendimo priėmimu yra baigiama tiriamojo proceso stadija, o šis sprendimas tampa pagrindine prielaida vykdymo procesui pradėti⁹⁰. Taigi, vykdytinio dokumento reikšmė vykdymo procese labai didelė ir nepakeičiama jokių kitu procesiniu dokumentu, kadangi priimtu, įsiteisėjusiu, įgijusiu vykdytinumo požymį sprendimu patikrinamas ir patvirtinamas kreditoriaus reikalavimas, apibrėžiama to reikalavimo apimtis ir įgyvendinimo tvarka, nustatomos prievolės šalys. Todėl, vykdytinio dokumento sąvoka Lietuvos ir Vokietijos doktrinoje sutampa, sutartinai pripažįstama, kad priverstinis vykdymas gali būti pradėtas tik vykdytinio dokumento pagrindu.

⁸⁷ Musielak H. J. Grundkurs ZPO. München: Verlag C. H. Beck, 2004, S. 369.

⁸⁸ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas: ... – Vilnius: Saulė, 2008. P. 68.

⁸⁹ Tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje pirmosios instancijos teismų sprendimai įsiteisėja pasibaigus jų apskundimo apeliacine tvarka terminui, jeigu sprendimas nėra apskųstas (CPK 279 straipsnio 1 d., § 705 ZPO).

⁹⁰ http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMusielakZPOKO_6%2FZPO%2Fcont%2FMusielakZPOKO%2EZPO%2EP704%2EI%2Ehtm, prisijungimo laikas 2009-07-20, 11:52.

Lietuvoje vykdytinų dokumentų sąrašą pateikia CPK 584 straipsnis⁹¹. Šis straipsnis taip pat įtvirtina taisyklę, kad vykdymo proceso tvarka vykdomi ne tik teismo priimti sprendimai, bet ir kitų institucijų išduoti dokumentai tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais (tokią teisę turi notarai, Konkurencijos taryba, Lietuvos bankas, Vertybinių popierių komisija, Valstybinio socialinio fondo valdyba ir pan.). Todėl, vykdymo procesas gali prasidėti ne tik teismui priėmus sprendimą, t.y. procesui byloje praėjus prieš tai einančias stadijas: civilinės bylos iškėlimo, pasirengimo bei teismo nagrinėjimo ir, galbūt, bylos nagrinėjimo apeliacine ar kasacine tvarka, bet ir apskritai nebuvus jokio bylos nagrinėjimo teisme⁹². Vokietijoje galutinio teismo sprendimo kaip vykdytino dokumento sąvoką pateikiantis § 704 ZPO vykdytinų dokumentų sąrašo nepateikia. Tačiau, kaip ir Lietuvoje, galutiniai teismo sprendimai nėra vieninteliai vykdytini dokumentai, kadangi § 794 ZPO pateikia kitų vykdytinų dokumentų sąrašą⁹³. Praktikoje iš § 794 ZPO išvardintų kitų vykdytinų dokumentų rūšių dažniausiai pasitaikantys yra teismo bei notaro⁹⁴ išduodami nejurisdikciniai dokumentai (vok. *vollstreckbaren Urkunde*, § 794 I Nr. 5 ZPO)⁹⁵. Teismų išduodami nejurisdikciniai dokumentai yra tokie dokumentai, kurie tampriai susiję su visų rūšių kreditavimo santykiais, ypač su hipoteka ir įkeitimu, o taip pat dažnai išieškant alimentus nesantuokinių vaikų naudai. Tai priemonė, kuri padeda išvengti nereikalingo proceso ir ilgų nesutarimų. Tokio vykdytino dokumento turėtojas gali pasiekti, kad skolininkas įvykdytų prievolę be tiriamojo proceso. O tai vykdymo procese turi didžiulę praktinę reikšmę, kadangi kreditoriui suteikiama galimybė išvengti didelių laiko nuostolių⁹⁶. Tačiau, net ir § 794 ZPO išvardintų vykdytinų dokumentų sąrašas nėra baigtinis, kadangi jį papildoma kiti įstatymai⁹⁷: a) teismo sprendimas dėl daikto perdavimo priverstinėse varžytynėse (§ 93, 162, 171a, 180 I ZVG); b) neapmokėtų skolų lentelės

---

⁹¹ Pagal CPK 584 straipsnį vykdytini dokumentai yra: 1) teismų ir arbitražų sprendimai, nutartys, nutarimai ir įsakymai civilinėse, taip pat administracinių teisinių santykių bylose; 2) teismų nuosprendžiai, nutartys ir nutarimai baudžiamosiose bylose tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais; 3) teismų nutarimai administracinėse bylose tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais; 4) teismo patvirtintos taikos sutartys; 5) užsienio teismų ir arbitražų sprendimai – tarptautinių sutarčių ir įstatymų numatytais atvejais; 6) institucijų ir pareigūnų nutarimai administracinių teisės pažeidimų bylose tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais; 7) kiti institucijų ir pareigūnų sprendimai, kai tarptautinėse sutartyse ar įstatymuose nustatytas jų vykdymas civilinio proceso tvarka, pvz., prokuroro sankcijos iškeldinti iš gresiančių sugriūti gyvenamųjų patalpų.

⁹² Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas... – Vilnius: Saulelė, 2008. P. 68.

⁹³ § 794 ZPO: 1) taikos sutartys; 2) nutartys dėl išlaidų (vok. *Kostenfestsetzungsbeschlüssen*); 3) nutartys, priimtos supaprastintame procese dėl išlaikymo suteikimo nepilnamečiams; 4) nutarimai, dėl kurių paduotas privatus skundas; 5) nutartys dėl užtikrinimo; 6) įsakymai dėl vykdymo (vok. *Vollstreckungsbescheiden*); 7) nejurisdikciniai dokumentai, kuriuos surašo Vokietijos teismas arba notaras.

⁹⁴ § 794 I Nr. 5 ZPO numatyta galimybė priverstinai vykdyti *notaro* išduotus dokumentus yra vienintelė bendrosios taisyklės išimtis, kadangi Vokietijoje vykdytinus dokumentus gali priimti tik teismai.

⁹⁵ Musielak H. J. Grundkurs ZPO. München: Verlag C. H. Beck, 2004, S. 371.

⁹⁶ Vis dėlto, priverstinis išieškojimas nejurisdikcinių vykdytinų dokumentų pagrindu yra labiau rizikingas, kadangi šiuo atveju, skirtingai nei skubaus vykdymo atveju, kreditoriui nekyla § 717 II ZPO numatyta pareiga atlyginti skolininkui padarytą žalą. § 717 II ZPO nurodo, kad tuo atveju, jei teismo sprendimas, kurį buvo leista vykdyti skubiai (§ 708, 709 ZPO), vėliau buvo pakeistas ar panaikintas, kreditorius privalo atlyginti skolininko patirtą žalą. Hemmer / Wüst / Grieger / Tyroller. Zivilprozessrecht II, 01/2009. 9 Auflage. S. 15.

⁹⁷ Brox H., Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Hezmanns Verlag KG. 2003 S. 67.

kaip vykdytinasis dokumentas (bankroto įstatymo § 201 II⁹⁸) bei c) priverstinis išieškojimas šių lentelių pagrindu (§ 257 InsO) ir kt. Iš visa ko matyti, kad Vokietijos proceso teisė vykdymo pagrindu laiko vien tik teismo ir notaro priimtus procesinius dokumentus, o aštuntosios ZPO knygos sistema sąlygoja, kad teismo priimti teismo sprendimai yra svarbiausi ir dažniausiai pasitaikantys vykdytini dokumentai. Kitų institucijų dokumentai, išskyrus notarinius, vykdytiniais dokumentais nepripažįstami. Taigi, šiuo atžvilgiu Lietuvos ir Vokietijos proceso teisė skiriasi.

Vykdytino dokumento reikšmė vykdymo procese labai didelė. Tačiau, vien vykdytino dokumento neužtenka norint pradėti priverstinio vykdymo veiksmus, kadangi tiek Lietuvos CPK 586 straipsnis, tiek Vokietijos § 724 I ZPO imperatyviai nustato, kad vykdymo veiksmų, kuriuos atlieka vykdymo organai, pagrindas yra pateiktas vykdyti vykdomasis dokumentas. T.y. civilinis procesas sukonstruotas taip, kad vykdytino dokumento pagrindu turi būti išduodamas vykdomasis dokumentas. Gali kilti klausimas, kodėl reikia net dviejų skirtingų procesinių dokumentų. Atsakymas į šį klausimą paprastas: vykdytinasis ir vykdomasis dokumentai yra skirtingos teisinės galios ir reikšmės procesiniai dokumentai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat konstatavo, kad vykdymo veiksmų pagrindas yra vykdomasis dokumentas, tačiau vykdymo teisinis pagrindas visada yra teismo procesinis sprendimas, o ne vykdomasis dokumentas. Teismas taip pat nurodė, kad vykdomuoju dokumentu nustatoma vykdymo apimtis ir turinys⁹⁹, todėl be vykdomojo dokumento atlikti vykdomuosius veiksmus draudžiama¹⁰⁰. Panašios pozicijos laikosi ir L. Rosenbergas, kuris nurodo, kad abiejų šių dokumentų reikia: 1. dėl organizacinio tiriamojo ir vykdymo procesų atskyrimo, 2. siekiant apsaugoti skolininką nuo dvigubo ar keleriopo išieškojimo pagal tą patį teismo sprendimą (§ 733, 757 ZPO) bei 3. jį išduodant dėl ar prieš kitus asmenis nei paminėtieji vykdytiname dokumente (pvz., paveldėtojams), 4. šio dokumento turėjimas teismo vykdytojui suteikia įgaliojimus atlikti priverstinio vykdymo veiksmus (§ 755 ZPO), o 5. jo turinys ir apimtis apibrėžia teismo vykdytojų kompetenciją bei 6. nustato priverstinio vykdymo objektą, apimtį ir dalyvaujančius asmenis – kreditorių ir skolininką¹⁰¹. Taigi, vykdomasis dokumentas tiek Lietuvos, tiek Vokietijos vykdymo procese atlieka ypatingą vaidmenį ir dėl įgytų savybių, kaip ir vykdytinasis dokumentas, yra nepakeičiamas jokių kitų procesiniu dokumentu. Apibendrinant galima išskirti pagrindines vykdomojo dokumento funkcijas, kurios pasireiškia tuo, kad vykdomasis dokumentas - pirmasis ir svarbiausias priverstinio vykdymo proceso dokumentas, vykdymo veiksmų pagrindas, kuris įgalina jį vykdančią organą atlikti priverstinio vykdymo veiksmus bei nurodo priverstinio vykdymo objektą ir jo apimtį, įvardina vykdomosios bylos šalis.

⁹⁸ Insolvenzordnung (InsO), <http://www.gesetze-im-internet.de/inso/>, prisijungimo laikas 2009-04-10, 20:23.

⁹⁹ LAT 2006-05-22 nutartis c.b. Nr. 3K-3-352/2006 E.G. v. LR Užsienio reikalų ministerija.

¹⁰⁰ LAT 2007-04-06 nutartis c.b. Nr. 3K-3-127/2007 UAB Rusteda v. antstolis D. Stakeliūnas.

¹⁰¹ Rosenberg L./ Gaul H.F., Schilken E. Zwangsvollstreckungsrecht. – ... 1997. S. 398, 246-247, 253.

Nors Lietuvoje ir Vokietijoje laikomasi nuostatos, kad be vykdomojo dokumento vykdymo veiksmus atlikti draudžiama, tačiau dėl to, kas laikytina vykdomuoju dokumentu, nuomonės skiriasi, todėl tikslinga jas apžvelgti išsamiau. Lietuvoje vykdomųjų dokumentų sąrašą pateikia CPK 587 straipsnis. Pagrindine vykdomųjų dokumentų rūšimi pripažįstami vykdomieji raštai, kurie išduodami teismų sprendimų, nuosprendžių, nutarčių, nutarimų, teismo patvirtintų taikos sutarčių, arbitražų sprendimų, užsienio teismų sprendimų, kitų vykdytinų dokumentų pagrindu (CPK 587 straipsnio 1 p.). Be vykdomųjų raštų CPK 587 straipsnio 2 p. bei kiti straipsniai nurodo ir kitų rūšių vykdomuosius dokumentus – teismo įsakymus, teismo nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, o taip pat, Lietuvoje vykdomaisiais dokumentais pripažįstami ir kitų institucijų ir pareigūnų nutarimai bei sprendimai (CPK 587 straipsnio 3-4 p.). Pastarųjų pagrindu vykdomasis raštas nėra išduodamas, todėl jų turinys turi atitikti reikalavimus, keliamus vykdomojo rašto turiniui (pvz., CPK 436 straipsnio 4 d.). Taigi, Lietuvoje vykdomieji dokumentai pagal savo turinį skirstomi į dvi grupes: 1) dokumentai, kurie tuo pačiu metu yra teisės taikymo aktai ir vykdomieji dokumentai (pvz., teismo įsakymai, pareigūnų nutarimai dėl administracinių nuobaudų paskyrimo; iš šių vykdomųjų dokumentų turinio galima matyti, kodėl teismas išdavė įsakymą išieškoti skolą ar kokius priešingus teisei veiksmus pažeidėjas atkliko); 2) vykdomieji dokumentai, išduoti remiantis kitais teisės taikymo aktais (t.y. vykdomieji raštai; iš vykdomojo rašto turinio negalima spręsti, kodėl iš skolininko turi būti išieškoma priteista suma). Tuo tarpu, Vokietijoje vykdomasis dokumentas yra oficiali teismo sprendimo kopija, arba kitaip – vykdymo nuorašas (vok. *vollstreckbare Ausfertigung*, § 724 ZPO)¹⁰². Tai reiškia, kad skirtingai nei Lietuvoje, išduodamas ne kokybiškai naujas dokumentas, o vykdomuoju dokumentu yra pats teismo sprendimas, besiskiriantis tik tuo, kad turi tam tikras specialias atžymas, todėl Vokietijos ZPO nėra teisės normos, išvardijančios visus galimus vykdomuosius dokumentus. Teismo sprendimo tapimo vykdomuoju dokumentu procesą atskleidžia ši įvykių grandinė: visų pirma, teismo sprendimas (vok. *vollstreckbare Endurteil*) po įsiteisėjimo tampa vykdytinu dokumentu (vok. *Vollstreckungstitel*, § 704, 794 ZPO), kuriame daromos atžymos, dedamas antspaudas ir jis tampa oficialia teismo sprendimo kopija, ir tik ši kopija griežtai atitinkanti visus reikalavimus, numatytus § 724, 725, 795 ZPO, tampa vykdomuoju dokumentu¹⁰³. Tačiau panašiai kaip Lietuvoje, kai kuriais atvejais vykdomieji dokumentai nėra išduodami, o vykdomaisiais dokumentais tais atvejais laikytini patys teismo ir kitų institucijų sprendimai, taip ir Vokietijoje ZPO numato tam tikrus atvejus, kai žymos „vykdomasis įrašas“ nereikia¹⁰⁴. Šių išimčių atveju jokia papildoma žymėjimo procedūra

¹⁰² Zivilprozessordnung. – München: Beck-Texte im dtv, 2002.

¹⁰³ Rosenberg L., Gaul H. F., Schilken E. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: ... 1997. S. 249.

¹⁰⁴ kai: 1) išieškojimo pagrindas yra teismo įsakymas ir išieškoma bus iš teismo įsakyme išvardintų asmenų arba jame išvardintų asmenų naudai (§ 796 I ZPO); 2) vykdomojo įrašo nereikia vykdant įsakymą dėl arešto, kai

neatliekama, todėl panašiai kaip ir Lietuvoje, vykdomaisiais dokumentais tampa patys teismo sprendimai, teismo įsakymai, teismo nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir pan.

Vertinant CPK 584 ir 587 straipsnių nuostatas galima daryti išvadą, kad tam, jog dokumentas būtų pripažintas vykdomuoju dokumentu, būtinos sąlygos: 1) jį turi būti išdavę institucijos ar pareigūnai, turintys teisę priimti sprendimus, kurie gali būti pateikti priverstinai vykdyti CPK VI dalyje nustatyta tvarka (CPK 584 straipsnis); 2) dokumentas turi būti nurodytas vykdomųjų dokumentų sąrašė (CPK 587 straipsnis)¹⁰⁵. Tuo tarpu, pagal Vokietijos civilinį procesą atitinkamai turi būti išpildytos šios sąlygos: 1) dokumentas turi būti išduotas teismo ar notaro ir nurodytas § 704, 794 ZPO pateikiamuose vykdytinų dokumentų sąrašuose ir 2) šiame dokumente turi būti padarytos specialios atžymos (§ 724, 725, 795 ZPO). Pažymėtina, kad Vokietijos ZPO neišvardinant visų galimų vykdomųjų dokumentų sąrašo, o paprasčiausiai, pateikiant vykdytino dokumento virsmo į vykdomąjį dokumentą procedūrą išvengia galimų spragų ir kolizijų, kurių esama Lietuvos CPK¹⁰⁶.

Kalbant apie vykdomuosius dokumentus, paminėtas dar vienas klausimas – vykdomųjų dokumentų forma. Kadangi Lietuvoje išduodamas kokybiškai naujas dokumentas, o Vokietijoje juo laikomas pats teismo sprendimas, vykdomojo dokumento forma ir turinys akivaizdžiai skiriasi. Viena iš sėkmingo vykdymo proceso sąlygų pripažintina ta, kad procesiniai dokumentai tiek tiriamajame, tiek vykdymo procese turi būti surašyti laikantis tam tikrų reikalavimų (CPK 270 bei 648 straipsniuose, § 313-313b, 315, 319-320 ZPO ir kt.). Vykdomasis raštas lyginant su teismo ar kitos institucijos sprendimu yra labai koncentruotas ir glaustas, jame nurodoma tik ta informacija, kuri yra būtina vykdymo procesui. Tokiu būdu antstolis nėra apkraunamas nereikalinga informacija ir gali iš karto be didelių pastangų suprasti, koks tikslas jam buvo išskeltas teismo sprendimu, kas yra vykdymo objektas, jo apimtis ir pan. Be to, dažniausiai vykdymo procesui neturi reikšmės, kodėl priteista išieškoma suma ar nubaustas skolininkas¹⁰⁷. Tuo tarpu, teismo sprendimo kopija neretai būna net keliolikos ar keliasdešimt lapų apimties. Be to, vienu teismo sprendimu neretai išsprendžiamas ne vienas klausimas ir suformuojama ne viena teismo išvada liečianti ne vieną asmenį (pvz., esant asmenų daugetui). Todėl, Vokietijoje vykdymo organai priversti įdėti nemažai pastangų siekiant iš teismo sprendimo turinio nustatyti vykdymo objektą, jo apimtį, vykdomosios bylos šalis. Dar viena blogybė ta, kad vykdomuoju dokumentu laikant patį teismo sprendimą gali kilti grėsmė konfidencialios informacijos turinio

---

areštuojama kreditoriaus, nepaminto vykdytiname dokumente, naudai (§ 929 I, 936 ZPO); 3) vykdomojo įrašo nereikalaujama ir vykdant priverstinį vykdymo išlaidų išieškojimą (§ 105 I, 795a ZPO) ir kt. Lackmann R. Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts. – München: Verlag Franz Vahlen, 2005. S. 26.

¹⁰⁵ Višinskis V., Stauskienė E. Teismo išduodami vykdomieji dokumentai. // Jurisprudencija. 2007. 11(101). P. 60.

¹⁰⁶ Pvz., CPK 587 straipsnio 1 p. yra neišsamus – jame nurodoma, kad vykdomieji raštai išduodami tik keturių vykdytinų dokumentų – teismų sprendimų, nuosprendžių, nutarčių, nutarimų – pagrindų, nors iš tiesų, kaip jau buvo minėta, tų pagrindų yra ir daugiau, todėl šis punktas taisytinai papildant jį bent jau žodžiais „ir kt.“.

¹⁰⁷ Višinskis V., Stauskienė E. Teismo išduodami vykdomieji dokumentai. // Jurisprudencija. 2007. 11(101). P. 60.

apsaugojimui (pvz., esant asmenų daugetui, kai kreditorius išreiškia valią priverstinį vykdymo procesą pradėti tik prieš vieną iš jų). Dėl visų šių priežasčių, mūsų nuomone, Lietuvos praktika pagal teismo sprendimus ir kitus procesinius dokumentus išduoti vykdomąjį raštą geresnė.

Kaip nurodo Austrijos procesualistai, vykdomojo dokumento išdavimas yra ne pirmasis vykdymo proceso veiksmas, o paskutinis tiriamojo proceso veiksmas¹⁰⁸. Lietuvoje vykdomojo rašto išdavimo tvarka pagal įsiteisėjusius vykdytinus dokumentus nustatyta CPK 646 straipsnyje, kuris nurodo, kad vykdytinam sprendimui įsiteisėjus, išieškotojui pagal rašytinį pareiškimą pirmosios instancijos teismas išduoda vykdomąjį raštą. Tačiau, pagal CPK 646 straipsnio 2 dalį skubaus vykdymo atvejais vykdomąjį raštą ne vėliau kaip kitą darbo dieną po sprendimo priėmimo išieškotojui išduoda skubiai vykdytiną sprendimą priėmęs pirmosios, apeliacinės instancijos ar kasacinis teismas, t.y. numatoma, kad tam tikrais atvejais vykdomasis dokumentas gali būti išduotas ir neįvykdžius įsiteisėjimo sąlygos, be to, suteikiama teisė jį išduoti ir kitiems teismams. CPK 646 straipsnyje taip pat numatyta ir tai, kad kai kuriais atvejais¹⁰⁹ teismas vykdomąjį raštą išduoda išieškotojui ir be jo prašymo¹¹⁰. Be to, Lietuvoje vykdomuosius dokumentus gali išduoti ir kitos institucijos bei pareigūnai, o jų išdavimo tvarką numato atitinkami įstatymai. Tuo tarpu, Vokietijoje vykdomuosius dokumentus pagal teismo sprendimus ir kitų rūšių teismo priimtus vykdytinus dokumentus (pvz., nutarimus dėl vykdymo išlaidų išieškojimo, skundžiamus sprendimus) bei proceso metu sudarytas taikos sutartis išduoda *pirmos instancijos teismo kanceliarijos tarnautojas*, o jeigu teisminis ginčas teisingas aukštesnės instancijos teismui, arba kai taikos sutarties sudarymas buvo pradėtas pirmos instancijos teisme, bet užbaigtas aukštesnėje instancijoje – *aukštesnės instancijos teismo kanceliarijos tarnautojas* (§ 724 II, 795 ZPO)¹¹¹. *Rechtspflegeris* (§ 20 Nr. 12, 13 RPflG) išduoda vykdomuosius dokumentus pagal: § 726 ZPO (sąlyginius teismo sprendimus), § 727-729 ZPO (teismo sprendimus dėl išieškojimo iš teisių perėmėjo, iš paveldėtojo, turto įgijėjo ar jų naudai), § 733 (dėl vykdomojo dokumento dublikato išdavimo), § 738 (teismo sprendimus dėl išieškojimo iš uzufukto turėtojo), § 749 (teismo sprendimus dėl testamentų vykdymo) bei § 93 I 2 ZVG (teismo sprendimus dėl turto pardavimo iš varžytynių) ir kt. Vykdomuosius dokumentus pagal nejurisdikcinius teismo ir notaro išduotus vykdytinus dokumentus (§ 794 I Nr. 5 ZPO) kompetentingi išduoti *apylinkės teismo kanceliarijos tarnautojai, notaras, rechtspflegeris arba valdžios organas*, kurie šiuos dokumentus saugo (§ 797 II ZPO)¹¹². Taigi, Vokietijoje, subjektų,

¹⁰⁸ Rechberger W.R. Oberhammer P. Exekutionsrecht. – Wien: facultas.wuv, 2009. S. 45.

¹⁰⁹ kai konfiskuojamas turtas, išieškomos pinigų sumos į valstybės biudžetą, išieškoma nusikalstama veika padaryta žala, išlaikymas, žalos, padarytos suluošinus ar kitaip sužalojus sveikatą, atlyginimas, atėmus maitintojo gyvybę.

¹¹⁰ Višinskis V., Ambrasienė D. Teismo vykdomųjų dokumentų išdavimo tvarka // Jurisprudencija. 2008. ... P. 40.

¹¹¹ BGH 2006-06-13 sprendimas Nr. X ARZ 85/06 (dėl § 724 II ZPO), BGH 1997-10-22 sprendimas Nr. XII ZR 22/97 (dėl § 725 ZPO).

¹¹² Rosenberg L., Gaul H. F., Schilken E. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: ... 1997. S. 186, 250-251.

turinčių teisę išduoti vykdomuosius dokumentus, ratas yra pakankamai platus, tačiau ne toks platus kaip Lietuvoje. Šis skirtumas sąlygotas to, kad Vokietijoje galioja vienintelė išimtis, kad be teismo (pirmos ar aukštesnių instancijų) vykdomuosius dokumentus išduoti gali tik notaras. Tuo tarpu, Lietuvoje teisė išduoti vykdomuosius dokumentus suteikta teismams, notarams bei įvairioms institucijoms ir pareigūnams. Mūsų nuomone, teisė išduoti vykdomuosius dokumentus ne tik teismui turėtų būti vertinama teigiamai, tačiau su tam tikromis sąlygomis. Esminis teismo ir ne teismo išduodamų vykdomųjų dokumentų skirtumas, kad teismo sprendimų, nuosprendžių, nutarimų ar nutarčių pagrįstumas gali būti tikrinamas CPK nustatyta apeliacine ar kasacine tvarka. Todėl vykdomieji raštai negali būti ginčijami teismine tvarka¹¹³. CPK nereglamentuoja ne teismo išduodamų vykdomųjų išdavimo tvarkos. Apsiribojama nuostata, kad ne teismo išduodamų dokumentų turinys turi atitikti CPK 648 straipsnio 1 d. 7 p. nustatytus reikalavimus¹¹⁴. Tačiau, pvz., ATPK¹¹⁵ 286 straipsnyje, kurio pagrindu išduoti nutarimai sudaro labai didelę visų priverstinai vykdomų vykdomųjų dokumentų dalį, nustatyti nutarimo administracinio teisės pažeidimo byloje turinio reikalavimai CPK 648 straipsnio 1 d. 7 p. reikalavimų neatitinka. Nutarime nereikalaujama nurodyti ieškovą bei skolininko adresus, asmens kodus, juridinio asmens registravimo kodą, bankų rekvizitų. Ši informacija svarbi antstoliui nustatant vykdymo vietą, identifikuojant vykdymo proceso šalis, ieškant skolininko turto ir pan.¹¹⁶. Taigi, tampa akivaizdu, kad suteikus teisę išduoti vykdomuosius dokumentus, kurių pagrindas ne CPK tvarka priimtas teismo sprendimas, o kitų įstatymų pagrindu priimti vykdytini dokumentai, ir kitoms institucijoms, kyla ar gali kilti tam tikrų problemų. Tačiau, mūsų nuomone, šios problemos neturėtų kelti abejonių dėl vykdomųjų dokumentų išdavimo teisės ne teismui pagrįstumo. Įstatymų, kurių pagrindu išduodami vykdomieji dokumentai, normose nurodoma, kad šie vykdomieji dokumentai turi būti vykdomi CPK nustatyta tvarka¹¹⁷, todėl atsitikus taip, kad šių įstatymų normos prieštarauja CPK normoms, vykdymo procese turi būti taikomos CPK normos. Taigi, CPK 648 straipsnio ir ATPK 286 straipsnio neatitikimo sąlygotos problemos vykdomojo dokumento turinio atžvilgiu spręstinos sukuriant visoms institucijoms ir pareigūnams privalomus nustatytos formos blankus, atitinkančius CPK 648 straipsnį, žinoma, ateityje minėtą ATPK bei analogiškas kitų įstatymų normas pakeičiant pagal CPK įtvirtintus reikalavimus. Tas pats pasakytina ir apie Vokietijos rechtspflegerių išduodamus vykdomuosius dokumentus.

---

¹¹³ Višinskis V. Ne teismo išduodami vykdomieji dokumentai. // Jurisprudencija. 2008. 7(109). P. 49.

¹¹⁴ Tai reiškia, kad įstatymų leidėjas nurodė visų institucijų išduodamuose vykdomuosiuose dokumentuose pateikti duomenis, be kurių objektyviai nebūtų galima identifikuoti vykdymo proceso šalių ir atlikti vykdymo veiksmus. Višinskis V. Ne teismo išduodami vykdomieji dokumentai. // Jurisprudencija. 2008. 7(109). P. 49.

¹¹⁵ LR Administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.

¹¹⁶ Višinskis V. Ne teismo išduodami vykdomieji dokumentai. // Jurisprudencija. 2008. 7(109). P. 50.

¹¹⁷ Pvz., Bankų įstatymo 74 straipsnio 3 d. LR bankų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 54-1832.

III. VYKDYMO PROCESĖ DALYVAUJANTYS ASMENYS

Vykdyimo proceso, kaip ir tiriamojo proceso, teisinis santykis suprantamas ne tik kaip valstybę per jos institucijas (teismą ar vykdyimo institucijas) siejantis teisinis santykis, bet ir kaip teisinis santykis, siejantis vykdyimo proceso šalis – išieškotoją ir skolininką¹¹⁸. CPK vykdyimo proceso normų analizė patvirtina egzistuojant keletą rūšių teisinius santykius: susiklostančius tarp vykdyimo proceso šalių ir antstolio, ir teisinius santykius, susiklostančius tarp vykdyimo proceso šalių, antstolio ir teismo, arba tarp vykdyimo proceso šalių ir teismo¹¹⁹. Vokiečių civilinio proceso teisės doktrinoje vykdyimo proceso teisinis santykis nagrinėjamas kaip teisinis santykis, siejantis tokius subjektus kaip valstybę per vykdyimo organus ir šalis (išieškotoją ir skolininką).¹²⁰ Civilinių procesinių teisinių santykių subjektai atsižvelgiant į jų vaidmenį civiliniame procese skirstomi į: a) vykdančius teisingumą ir užtikrinančius teismo sprendimų įgyvendinimą; b) proceso dalyvius (tai byloje dalyvaujantys asmenys ir kiti proceso dalyviai)¹²¹. Vokietijos procesualistai vykdyimo procese susiklostančių teisinių santykių subjektus pagal užimamą padėtį ir funkcijas skaido į dvi grupes: a) vykdyimo proceso dalyvius (vok. *Beteiligte*) ir b) priverstinio vykdyimo proceso organus (vok. *Organe der Zwangsvollstreckung*)¹²². Taigi, tiek Lietuvos, tiek Vokietijos vykdyimo procese susiklostančių teisinių santykių subjektai atsižvelgiant į jų vaidmenį civiliniame procese klasifikuojami į teismo sprendimus vykdančius ir kontroliuojančius subjektus bei vykdyimo proceso šalis. Tikslinga juos aptarti išsamiau.

3.1. Teismo sprendimų vykdytojai, jų procesinė padėtis

Pagrindinė teismo sprendimų vykdytojų veikla – valstybinės prievartos naudojimas prieš skolininką vykdyimo procese. Lietuvoje sprendimų vykdyimo funkcijos yra perduotos privatiems asmenims – antstoliams. Tuo tarpu, Vokietijoje teismo sprendimus įgyvendinantis teismo vykdytojas (vok. *Gerichtsvollzieher*) yra valstybės tarnautojas, tačiau be teismo vykdytojo teismo sprendimų vykdyimo funkcijas taip pat atlieka: vykdyimo teismas (vok. *Vollstreckungsgericht*), proceso teismas (vok. *Prozessgericht*) bei žemės kadastro įstaiga (vok. *Grundbuchamt*)¹²³. Tai, kad Lietuvoje sprendimus vykdo privatus valstybės įgalinimus turintis asmuo, o Vokietijoje – net keturios valstybės tarnautojams priskirtinų vykdyimo organų grupės, yra vienas didžiausių Lietuvos ir Vokietijos vykdyimo procesų skirtumų.

¹¹⁸ Stauskienė E. Teisinių santykių subjektai vykdyimo procese // *Jurisprudencija*. 2008. 7(109). P. 41-42.

¹¹⁹ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdyimo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 95.

¹²⁰ Rosenberg L., Gaul H.F., Schilken E. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: ... 1997. S. 86.

¹²¹ Mikelėnas V. Civilinis procesas. I dalis. Vilnius: Justitia, 1997. P. 225. Küpper H. *Die Vollstreckung von Gerichtsurteilen in Ungarn*. - München: Forschungsverbund Ost- und Südeuropa (*fórost*), 2005. S. 22.

¹²² Brox H., Walker W. D. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: Carl Hezmanns Verlag KG. 2003 S. 8-13.

¹²³ Rosenberg L., Gaul H.F., Schilken E. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: ... 1997. S. 421.

Lietuvoje veikiantis antstolis – privatus asmuo, kuriam suteiktas laisvas profesines paslaugas teikiančio asmens statusas. Jis pripažįstamas svarbiausiu vykdymo proceso dalyviu, atliekančiu pagrindines sprendimų vykdymo funkcijas¹²⁴. LR Konstitucinis teismas konstatavo, kad antstoliai nėra valstybės tarnautojai ir verčiasi savarankiška profesine veikla, tačiau jų funkcijas, kitą veiklą bei įgaliojimus apibrėžia įstatymai. Antstolio profesija – tai valstybės kontroliuojama profesija, t. y. toks viešąjį interesą užtikrinančių funkcijų vykdymas, kai tai daro savarankiška profesine veikla besiverčiantys asmenys, o jiems šias funkcijas vykdyti perdavusi valstybė turi kontroliuoti, kaip jos yra vykdomos¹²⁵. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat pabrėžė, kad antstolio, kaip valstybės suteiktas funkcijas vykdančio subjekto, diskrecija nėra absoliuti – ji ribojama įstatymo; naudotis ar ne įstatymo suteiktomis teisėmis, antstolis privalo pagal tai, kiek tai atitinka jo veiklos tikslus ir įstatymo nustatytas pareigas¹²⁶. Taigi, LR Konstitucinis Teismas bei Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo dvilypį antstolio statusą: tai nepriklausomas, privatus, savarankiška profesine veikla besiverčiantis asmuo, kurio profesija griežtai kontroliuojama valstybės ir kurio atsakomybė prilyginta valstybės pareigūno statusui.

CPK 634 straipsnio 2 d. numatyta, kad antstolis privalo savo iniciatyva imtis visų teisėtų priemonių, kad sprendimas būtų kuo greičiau ir realiai įvykdytas, ir aktyviai padėti šalims ginti jų teises bei įstatymų saugomus interesus. Sistemiskai aiškindamas šį CPK straipsnį kartu su kitomis vykdymo procesą reglamentuojančiomis teisės normomis, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas priėjo išvados, kad antstoliui keliama pareiga bendradarbiauti su vykdymo proceso dalyviais ir vykdyti teismo sprendimą, išlaikant tiek skolininko, tiek išieškotojo teisių ir teisėtų interesų pusiausvyrą¹²⁷. Antstolių įstatymo 2 straipsnio 1 d. nustatyta, kad antstolis – tai valstybės įgaliotas asmuo, kuriam valstybė suteikia vykdomųjų dokumentų vykdymo, faktinių aplinkybių konstatavimo, dokumentų perdavimo ir kitas įstatymų nustatytas *funkcijas*. Tačiau, be funkcijų atlikimo, antstolis taip pat *gali teikti paslaugas*¹²⁸. Pagrindinis skirtumas tarp antstolio atliekamų funkcijų ir teikiamų paslaugų tas, kad funkcijų atlikimas yra privalomas ir antstolis negali atsisakyti jas atlikti, o paslaugų teikimas nėra privalomas. Be to, valstybė antstoliams perdavė tam tikrus valdingus įgalinimus tik vykdant antstolio funkcijas, tuo tarpu teikiant

¹²⁴ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 60.

¹²⁵ LR Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimas Dėl LR antstolių įstatymo 45 straipsnio 3, 5 dalių atitikimo LR Konstitucijai.

¹²⁶ LAT 2009-04-23 nutartis c.b. Nr. 3K-7-90/2009 *A. G. ir Vilmantas G. v. antstolė R. S. M. K., O. P.*

¹²⁷ LAT 2005-04-04 nutartis c.b. Nr. 3K-3-221/2005 *V.J.Čekatauskienė v. Antstolis A.Bespalovas.*

¹²⁸ Saugoti (administruoti) turtą vykdymo procese; konstatuoti faktines aplinkybes, perduoti ir įteikti dokumentus nesant teismo pavedimo; teikti teises konsultacijas – patarimus; aukciono tvarka realizuoti įkeistą kilnojamąjį turtą; tarpininkauti vykdant turtines prievoles (Antstolių įstatymo 21 straipsnio 2 d.). Teisė teikti papildomas paslaugas antstoliams suteikta nuo 2003 metų, kai buvo įgyvendinta antstolių institucinė reforma, kadangi jau tada Vakarų Europos valstybių patirtis leido prognozuoti, kad priverstiniam vykdymui pateikiamų dokumentų skaičius po kelerių privačių antstolių veiklos metų pradės mažėti, o privačių teisinių paslaugų poreikis augs (pvz., senas privačių antstolių veiklos tradicijas turinčioje Prancūzijoje – net 70 proc. antstolių veiklos tenka teisinėms paslaugoms ir tik 30 proc. - priverstiniam sprendimų vykdymui). Antstolių paslaugos. <http://www.antstoliurumai.lt/index.php/pageid/1000>, prisijungimo laikas 2009-05-19, 21:15.

paslaugas šiais įgalinimais antstolis naudotis negali¹²⁹. Vokietijoje, kurios sprendimų vykdymo sistema yra sena, nėra žinomi nei faktinių aplinkybių konstatavimo funkcija, nei, tuo labiau, kitų teisinių paslaugų teikimas. Tai laikytina vienu iš Vokietijos vykdymo proceso trūkumų, kadangi Lietuvos, kaip ir kitų valstybių patirtis parodė, kad privačių teisinių paslaugų, ypač faktinių aplinkybių konstatavimo, poreikis nuolatos auga. Paminėtinas ir dar vienas Lietuvos vykdymo proceso ypatumų. Po 2003-ųjų metų antstolių institucinės reformos Antstolių įstatymu buvo įtvirtinta antstolio padėjėjo pareigybė. Ar turėti padėjėjų ir dėl jų skaičiaus sprendžia kiekvienas antstolis individualiai. Padėjėjas vykdo veiklą antstolio vardu ir jo rašytiniu įgaliojimu. Įstatymas numato pakankamai plačias antstolio padėjėjo funkcijas¹³⁰, o taip pat numato tokią drausminę atsakomybę, kokia yra taikoma ir antstoliui. Tuo tarpu Vokietijos teisinėje sistemoje tokių, ar panašių savo turiniu ar esme institutų nesama.

Vokietijoje centrine vykdymo proceso figūra pripažįstamas teismo vykdytojas. Tačiau, skirtingai nuo antstolio, teismo vykdytojui vykdymo procese pavesta tik viena vykdymo rūšis – išieškojimo nukreipimas į kilnojamąjį turtą¹³¹. Teismo vykdytojo procesinę teisinę padėtį kitų vykdymo organų atžvilgiu apibrėžia § 753 I ZPO: jei vykdymo procesas nėra pavestas teismų kompetencijai, kreditorių nurodymu jį vykdo teismo vykdytojai¹³². Tai reiškia, kad tais atvejais, jei įstatymas išakmiai nenurodo, kas turėtų atlikti vieną ar kitą procesinį veiksma, šio veiksmo atlikimas priskiriamas teismo vykdytojo kompetencijai. H. Broxas pažymi, kad teismo vykdytojas visų pirma įgyvendina tokias vykdymo priemones, kurios betarpiškai susijusios su prievartos panaudojimu¹³³. Taigi, Vokietijos teismo vykdytojų kompetencija apima tik nedidelę dalį Lietuvos antstoliams tenkančių funkcijų.

Teismo vykdytojo, kaip valstybės tarnautojo, statusą apibrėžia Teismų santvarkos įstatymas¹³⁴ (vok. *Gerichtsverfassungsgesetz – GVG*). § 154 GVG nustatyta, kad darbo santykius su įgaliotu įteikti procesinius dokumentus, šaukimus bei vykdyti teismo sprendimus tarnautoju (teismo vykdytoju) nustato Aukščiausiasis Federalinis Teismas (BGH) per VFR teisingumo ministrą, o žemės teismas – per žemės teisingumo ministeriją. R. Lackmannas

---

¹²⁹ Вишинскис В. Некоторые черты статуса судебных исполнителей в Литве, Латвии и Эстонии. Конференция развития судебной системы добровольного и принудительного исполнения решений Конституционного суда РФ, судов общей юрисдикции, арбитражных, третейских судов и Европейского суда по правам человека. Сборник научных статей. – Краснодар – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс. 2007. С. 610.

¹³⁰ Jis gali atlikti beveik visus procesinius veiksmus išskyrus faktinių aplinkybių konstatavimą, vykdomosios bylos iškėlimą, sustabdymą bei nutraukimą, piniginių lėšų paskirstymą, vykdymo išlaidų paskaičiavimą ir pan. (Antstolių įstatymo 30 straipsnio 1 dalis).

¹³¹ įskaitant jų areštą (§ 808 ZPO) bei priverstinį pardavimą iš varžytynių (§ 814 ZPO), priverstinis reikalavimų perduodi daiktus vykdytas (§ 883-885, 897 ZPO), vadovaujantis § 899 I teismo vykdytojas yra kompetentingas priimti tolygų priesaikai užtikrinimą § 807, 836 ir 883 ZPO numatytais atvejais ir kitos funkcijos.

¹³² Paulus Christoph G. *Zivilprozeßordnung und Nebengesetze*. – Berlin: Walter de Gruyter, 1999. S. 464.

¹³³ Brox H., Walker W. D. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: Carl Hezmanns Verlag KG. 2003 S. 10.

¹³⁴ *Gerichtsverfassungsgesetz (GVG)*, <http://www.gesetze-im-internet.de/gvg/index.html>, prisijungimo laikas 2009-06-08, 22:48.

patikslina, kad teismo vykdytojas yra žemės tarnautojas (vok. *Landesbeamter*), o jo teisinę padėtį apibrėžia žemių federaciniai teismo vykdytojų įstatymai (GVO) bei žemių ir Federalinis¹³⁵ valstybės tarnybos įstatymai (vok. *Beamten-gesetzen, Bundesbeamten-gesetz*). Teismo vykdytojų darbo instrukcija (GVGA) reglamentuoja, kaip teismo vykdytojas turi atlikti savo pareigas¹³⁶. Teismo vykdytojas kaip ir kiti valstybės tarnautojai (§ 154 GVG, § 1 GVO) gauna nustatyto dydžio algą bei tam tikrą dalį nuo jo paties vykdančią veiklą surinktų mokesčių¹³⁷. Tokia teismo vykdytojų darbo užmokesčio sistema labai artima buvusiai Lietuvoje iki 2003 m. institucinės antstolių reformos¹³⁸ ir visiškai skirtinga nuo šiuo metu esančios, kadangi privatūs antstoliai atlygį turi užsidirbti patys. Reiškia, antstoliai norėdami vykdyti funkcijas turi padaryti tam tikras investicijas ir veikti savo rizika. CPK bei SVI numato, kad vykdydamas veiklą antstolis ima nustatytą rūšių ir dydžių vykdymo išlaidas, kurios, atskaičius mokesčius ir antstolių kontorų išlaikymo išlaidas, sudaro jo atlyginimą. Taigi, antstolio atlygio dydis priklauso nuo daugelio faktorių, tuo tarpu teismo vykdytojas gauna nustatyto dydžio algą, nepriklausomai nuo rezultatų. Šiuo klausimu antstolio ir teismo vykdytojo padėtis iš esmės skiriasi. Tačiau, teisinei vykdymo prigimčiai teismo sprendimus vykdančio subjekto statusas (privatus asmuo ar valstybės tarnautojas) įtakos neturi, o sistemos finansavimas yra susijęs su kitokio pobūdžio klausimais, pvz., sprendimų vykdymo efektyvumu, vykdymo veiksmų atlikimo išlaidų finansavimu ir pan.

Teismo vykdytojai vykdydami funkcijas yra savarankiški (§ 58 I GVGA). Tačiau, kaip pažymi L. Rosenbergas, šis savarankiškumas yra sąlyginis. Viena vertus, vykdymo teismas atlieka procesinę teismo vykdytojo kontrolę (vok. *Sachaufsicht*, § 766 ZPO), kita vertus, teismo vykdytojo kaip tarnautojo priežiūrą (vok. *Dienstaufsicht*)¹³⁹ atlieka vadovaujantysis žemės teismo teisėjas (teismo direktorius arba prezidentas) (§ 2 Nr. 2 GVO)¹⁴⁰. Lietuvos antstolio padėtis labai panaši. Nors atlikdami funkcijas, antstoliai yra nepriklausomi ir klauso tik įstatymų (Antstolių įstatymo 3 straipsnio 2 d.), antstolio veiklai taip pat būdinga dviejų rūšių kontrolė: procesinė kontrolė, kurią vykdo apylinkės teismas, bei drausminė priežiūra, kurią pavesta atlikti Antstolių garbės teismui bei Teisingumo ministerijai (Antstolių įstatymo 13 straipsnis).

Tiek Lietuvos, tiek Vokietijos vykdymo organams, netinkamai vykdančioms pareigas, gali būti taikoma atsakomybė. Visų pirma, antstoliui gali būti taikoma civilinė bei drausminė¹⁴¹

¹³⁵ Bundesbeamten-gesetz (BBG), http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/bbg_2009/gesamt.pdf, prisijungimo laikas 2009-11-07, 18:30.

¹³⁶ Lackmann R. Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts. – München: ... 2005. S. 5.

¹³⁷ Rosenberg L., Gaul H.F., Schilken E. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: ... 1997. S. 409.

¹³⁸ Kalverš R. Teismo ir kitų institucijų sprendimų vykdymas. – Vilnius: Saulužė, 2002. P. 104-107.

¹³⁹ Pažymėtina, kad tarnybinė priežiūra savo turiniu ir esme yra artima lietuviškajai drausminei priežiūrai. Abiem atvejais tikrinami teismo sprendimus vykdančio subjekto veiksmai, išeinantys už procesinių veiksmų ribų.

¹⁴⁰ Rosenberg L., Gaul H.F., Schilken E. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: ... 1997. S. 406.

¹⁴¹ Drausminė atsakomybė antstoliui gali būti taikoma už antstolių įstatymo, SVI, Antstolių profesinės etikos kodekso, kitų teisės aktų, reglamentuojančių antstolių neprocesinę veiklą, vykdymo išlaidų išieškojimo tvarkos,

atsakomybės. Kadangi valstybė neturi prievolės atlyginti antstolio neteisėtais veiksmais padarytos žalos, antstoliams yra numatyta pareiga antstolio profesinę civilinę atsakomybę drausti privalomuoju draudimu (Antstolių įstatymo 17 straipsnis). Vokietijos Aukščiausiasis Federalinis teismas (BGH) konstatavo, kad tarp teismo vykdytojo ir kreditoriaus nesama privačių teisių santykių, o kaip tik priešingai – teismo vykdytojo veikla patenka į viešosios teisės reguliavimo sritį. Todėl, teisinės atsakomybės prasme tai reiškia, kad priešingi atliekamų pareigų esmei teismo vykdytojo veiksmai sukelia tarnybinę atsakomybę.¹⁴² Vokietijos teismo vykdytojų, kaip ir visų kitų valstybės tarnautojų, civilinės atsakomybės taikymą reglamentuoja Pagrindinis įstatymas¹⁴³ (GG Art. 34) bei civilinis kodeksas¹⁴⁴ (BGB § 839). § 839 I BGB nustato, jeigu tarnautojas tyčia ar dėl neatsargumo pažeidžia jam pavestas pareigas ir tokiu būdu padaro žalą trečiajam asmeniui, šią žalą jis privalo atlyginti. Reikalavimų pareiškimo ir jų tenkinimo regreso tvarką ir dydį nustato atskirų žemių įstatymai. Taigi, teismo vykdytojų, kaip ir kitų valstybės tarnautojų, civilinė atsakomybė už žalą kyla tik tam tikrais atvejais – esant tyčiai ar dideliam neatsargumui, nesant kito būdo žalai atlyginti ir pan. Šiuo aspektu Vokietijos teismo vykdytojais skiriasi nuo Lietuvos antstolių, kadangi antstolis už bet kokiais neteisėtais veiksmais padarytą žalą atsako asmeniškai, o teismo vykdytojas paprastai nėra tas tarnautojas, kuris atsako savo turtu¹⁴⁵. Manytina, šis skirtumas, sąlygotas skirtingos antstolio ir teismo vykdytojo teisinės padėties, yra natūrali privataus ir viešojo modelių išdava. Be to, Antstolių įstatymo 16 straipsnio 2 d. nustato, kad už įstatymų ar kitų teisės aktų pažeidimus, padarytus atliekant antstolio funkcijas, antstolis atsako kaip valstybės pareigūnas, ir jam gali būti taikoma baudžiamoji ar administracinė atsakomybė. Vokietijos teismo vykdytojui taip pat numatyta ir baudžiamoji atsakomybė. Teismo vykdytojas yra valstybės tarnautojas valstybinės ir teisinės atsakomybės prasme lygiai taip pat kaip ir kiti valdžios atstovai baudžiamosios teisės prasme¹⁴⁶. Taigi, tiek antstolio, tiek teismo vykdytojo veiklai yra būdinga dviejų rūšių kontrolė (procesinė ir drausminė/tarnybinė), o už įvairius pažeidimus gali būti taikoma keturių rūšių atsakomybė (civilinė, drausminė/tarnybinė, administracinė ir baudžiamoji). Skiriasi tik civilinės atsakomybės apimtis (Lietuvoje – neribojama, Vokietijoje taikoma tik esant tyčiai ar dideliam teismo vykdytojo neatsargumui), o taip pat drausminę/tarnybinę priežiūrą vykdančys subjektai.

Antrasis vykdymo organas Vokietijoje – vykdymo teismas – taip pat labai svarbus organas vykdymo procese. Vykdyto teismas yra tas apylinkės-žemiausios grandies teismas,

---

nesusijusios su vykdymo išlaidų dydžio apskaičiavimu, pažeidimus arba jei teismo sprendime konstatuoti imperatyviųjų procesinės teisės normų pažeidimai (Antstolių įstatymo 13 straipsnio 1 d.).

¹⁴² BGH 2009-02-05 sprendimas Nr. IX ZR 36/08 (dėl § 717 Abs. 2 ZPO, § 831, 839 BGB).

¹⁴³ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (GG), www.juris.de, prisijungimo laikas 2009-06-08, 15:38.

¹⁴⁴ Deutsches Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), www.juris.de, prisijungimo laikas 2009-06-08, 15:43.

¹⁴⁵ http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMuekoZPO_3_Band3%2FGVG%2Fcont%2FMuekoZPO%2EGVG%2EP154%2EVI%2Ehtm, prisijungimo laikas 2009-06-13, 11:18.

¹⁴⁶ Brox H., Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Hezmanns Verlag KG. 2003 S. 10.

kurio teritorijoje turi būti atliekami arba buvo atliekami vykdymo veiksmai (§ 764 I, II ZPO). Apylinkės teismo funkcinė kompetencija kaip vykdymo teismo ir kaip proceso teismo skiriasi. Į apylinkės teismo teisėjo kompetenciją įeina tiek civilinių, tiek ir vykdymo bylų sprendimas¹⁴⁷. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat konstatavo, kad teismo vaidmuo vykdymo procese iš esmės skiriasi nuo teismo vaidmens kitose civilinio proceso stadijose. Vykdymo procese teismas pirmiausia atlieka tik antstolio procesinės veiklos kontrolę¹⁴⁸. Taigi, Vokietijos vykdymo teismo kompetencijai vykdymo procese priskirtinos dvi skirtingos funkcijos: vykdymo teismas yra *vykdymo organas*, turintis teisę atlikti priverstinio vykdymo veiksmus, iš kurių svarbiausi yra išieškojimo nukreipimas į skolininko turtines teises § 828, 857 ZPO, priverstinio nekilnojamo turto pardavimo iš varžytynių vykdymas § 1,163 ZVG, išieškotų lėšų paskirstymas tarp kreditorių § 872 ZPO, o taip pat tam tikri veiksmai imant iš skolininko užtikrinimą pakeičiantį priesaiką § 900 IV ZPO; sprendimų priėmimas pagal skolininko prašymus siekiant išvengti priverstinio vykdymo proceso (§ 765a ZPO) bei kreditoriaus prašymus sprendžiant dėl daiktų, į kuriuos negalima nukreipti išieškojimo (§ 811 ZPO).¹⁴⁹, kita vertus – *kontrolės organas*, turintis teisę peržiūrėti ir priimti sprendimus dėl teismo vykdytojo veiksmų (§ 766 ZPO). Vykdymo teismo kompetencija realizuojama per teisėją (vok. *Richter*, § 20 Nr. 17 S. 2 RPflG¹⁵⁰), o dažniausiai per taip vadinamus *Rechtspfleger*‘ius (vok. *Rechtspfleger* – teismo tarnautojas, neturintis teisėjo statuso, tačiau turintis teisę spręsti jam pavestus klausimus, § 20 Nr. 17 S. 1 RPflG). *Rechtspfleger*‘is yra aukštesniosios teisingumo tarnybos tarnautojas. Vykdydamas funkcijas *rechtspfleger*‘is yra nepriklausomas ir klauso tik įstatymo (§ 9 RPflG). Pagrindinės *rechtspfleger*‘ių, kaip vykdymo teismo, funkcijos vykdymo procese – išieškojimo nukreipimas į skolininko turtines teises bei priverstinio nekilnojamojo turto pardavimo iš varžytynių vykdymas (§ 828 ZPO, § 1 ZVG), tam tikros funkcijos skirstant išieškotus pinigus (§ 872 ZPO)¹⁵¹. *Rechtspfleger*‘iai sprendžia visus klausimus, kylančius vykdymo procese, išskyrus tuos, kurie įstatyme aiškiai priskirti vykdymo teismui ar apylinkės teismui (§ 873 ZPO). Iš esmės *rechtspfleger*‘ių padėtis prilyginama teisėjams. Tuo tarpu, vykdymo teismo funkcijas atliekančio teisėjo vykdymo procese kompetencija apima tik nedaugelio sprendimų priėmimą, pagrindinė jo funkcija - teismo vykdytojo ir *rechtspfleger*‘io kontrolė. *Rechtspfleger*‘ių priimti procesiniai

¹⁴⁷ Jei teisėjas gauna prašymą teismo sprendimu įpareigoti tretįjį asmenį atlikti veiksmus skolininko vardu (§ 887 ZPO) – jis veikia kaip proceso teismo teisėjas. Tačiau pastabas dėl teismo vykdytojo (§ 887 ZPO) ar *rechtspfleger*‘io (§ 11 I, II RPflG) veiksmų tas pats teisėjas nagrinėja jau kaip vykdymo teismo teisėjas. Küpper H. Die Vollstreckung von Gerichtsurteilen in Ungarn. – München: ... (*forost*), 2005. S. 23.

¹⁴⁸ LAT 2007-11-13 nutartis c.b. Nr. 3K-3-486/2007 N.Š. v. TPKB „Kotenas“.

¹⁴⁹ Knoche J. P. Zwangsvollstreckungsrecht. Skript. 2001. S. 7. <http://www.jurawelt.com/...>, prisijungimo laikas 2009-04-10, 13:00.

¹⁵⁰ *Rechtspflegergesetz* (RPflG), www.juris.de, prisijungimo laikas 2009-06-09, 10:00.

¹⁵¹ Brox H., Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Hezmanns Verlag KG. 2003 S. 11-12.

sprendimai gali būti apskūsti pasinaudojant įprastomis gynybos priemonėmis¹⁵², o jei tokios nenumatytos – pateikiant skubų, neatidėliotiną skundą teisėjui¹⁵³.

Tam tikrais atvejais vykdymo organu esti ir pirmos instancijos teismas, įgaunantis specialų pavadinimą – proceso teismas, tačiau jo kompetencija vykdymo procese yra smarkiai apribota. Jam priskiriama teisė priimti sprendimą dėl nurodymo trečiajam asmeniui atlikti tam tikrus veiksmus už skolininką (skolininko vardu, § 887 ZPO), dėl skolininko privertimo pačiam atlikti veiksmus paskiriant jam baudą (§ 888 ZPO) arba įpareigoti susilaikyti skolininką nuo veiksmų atlikimo taip pat paskiriant jam piniginę baudą (§ 890 ZPO). Be to, proceso teismas atlieka tam tikras funkcijas ginant kreditoriaus ir skolininko teises ir turi išimtinę kompetenciją spręsti dėl skolininko teisių apsaugos iškeldinimo bylose (§ 721, 794a ZPO). Tačiau, proceso teismas skirtingai nei vykdymo teismas savo funkcijas vykdo išimtinai tik per teisėjus¹⁵⁴.

Ketvirtasis vykdymo organas – žemės kadastro įstaiga, kurios kompetencija vykdymo procese pasireiškia tais atvejais, kai įgyvendinant priverstinį vykdymo procesą yra reikalinga tam tikra registracija žemės kadastro knygoje¹⁵⁵. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad toks civilinio proceso subjektas Lietuvoje nėra žinomas. Tačiau, atsižvelgiant į šių įstaigų atliekamas funkcijas, galima pastebėti tam tikrų panašumų su kai kurių Lietuvos institucijų, pvz., VĮ „Registru centras“, VĮ „Centrinė hipotekos įstaiga“ kompetencija, kurios vadovaujantis antstolio surašytais procesiniais dokumentais taip pat daro tam tikrus įrašus registruose. Tačiau, šios Lietuvos įstaigos pagrindai nėra priskiriamos prie teismo sprendimus vykdančių subjektų, kadangi realiai jos neatlieka jokių priverstinio vykdymo veiksmų, o tik vykdo administracines procedūras. Minėta, kad valstybinės prievartos taikymas priverstinai vykdant teismo sprendimus išimtinai suteiktas tik tam tikriems subjektams (antstoliams), šis procesas yra griežtai reglamentuotas, o pats prievartos taikymo aktas reiškia tam tikrą CPK 624 straipsnyje numatytą priverstinio vykdymo priemonių taikymą. Tuo tarpu, registracija reiškia tik administracinę procedūrą, kurią, atlieka ne vykdymo organas, o vykdymo proceso dalyviais nesantys registro tarnautojai. Todėl manytume, kad vokiečių proceso teisėje žemės kadastro įstaiga, kurios veikla pasireiškia vien tik juridinių faktų pagal vykdymo organų surašytus procesinius dokumentus registravimu, vykdymo organu laikoma nepagrįstai.

Apžvelgus teismo sprendimus vykdančius organus ir jų procesinę padėtį darytina išvada, kad lemiamą įtaką nevienodai procesinei padėčiai daro tai, kad Lietuvoje galiojantis

---

¹⁵² Vykdymo teisėjui gali būti paduodamos pastabos dėl priverstinio vykdymo proceso tvarkos ir būdo, kuriuos taikė teismo vykdytojas, bei dėl rechtspfleger'io pasirinktų priemonių ir priimtų sprendimų (§ 766, 793 ZPO, § 11 I, II RPfLG). Lietuvoje šis veiksmas galėtų prilygti skundams dėl antstolių veiksmų (CPK 510-512 straipsniai).

¹⁵³ Schilken E. Zivilprozessrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2002. S. 33-34.

¹⁵⁴ Brox H., Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 12.

¹⁵⁵ pvz., darant įrašus dėl priverstinės hipotekos (§ 866, 867 ZPO), arba dėl išieškojimo nukreipimo į hipoteka apunkintą turtą (t.y. šį faktą teismo sprendimo pagrindu atžymint žemės kadastro knygoje, § 830 I S. 3 ZPO). Musielak H. J. Grundkurs ZPO. - München: Verlag C. H. Beck, 2004. S. 367.

teismo sprendimų modelis yra privatus, o Vokietijoje – viešasis. Lietuvos antstolis vykdymo procese atlieka beveik visus vykdymo veiksmus, tuo tarpu, Vokietijoje teismo sprendimus vykdo ne tik teismo vykdytojas, bet ir vykdymo teismas, proceso teismas bei žemės kadastro įstaiga, todėl teismo vykdytojo kompetencija vykdymo procese apima tik dalį antstolio atliekamų funkcijų. Nors antstolio ir teismo vykdytojo procesinė padėtis ir kompetencijos apimtis vykdymo procese skiriasi, jų veiklai būdinga dviejų rūšių kontrolė: procesinė ir drausminė (tarnybinė). Tikėtina, kad vykdymo organų gausa Vokietijoje daro neigiamą įtaką vykdymo proceso efektyvumui, todėl tikslinga jų kompetenciją vykdymo procese išgryninti.

3.2. Teismo vaidmuo vykdymo procese

Pirmoje šio darbo dalyje buvo prieita išvados, kad tiek pagal privatų, tiek pagal viešą teismo sprendimų vykdymo modelius teismas vykdymo procese užima labai svarbią vietą. Todėl, šio poskyrio tikslas yra išnagrinėti, teismo vaidmenį vykdymo procese bei nustatyti Lietuvos ir Vokietijos teismų kompetencijos panašumus ir skirtumus.

Lietuvoje teismas dalyvauja vykdymo procese atlikdamas įvairias funkcijas: tvirtindamas antstolio veiksmus, pats atlikdamas tam tikrus procesinius veiksmus bei užtikrindamas viso vykdymo proceso teisėtumo kontrolę. Ši veikla Lietuvos civilinio proceso teisės doktrinoje išskiriama į dvi skirtingas rūšis: 1) teismo vykdoma antstolių procesinės veiklos kontrolė, pasireiškianti antstolio surašytų procesinių dokumentų patikrinimu ir patvirtinimu bei 2) išieškotojo, skolininko ir kitų asmenų teisėtų interesų gynimas. Kaip teisingai pažymi E. Stauskienė, tokia klasifikacija atspindi visą teismo veiklą teismo sprendimų vykdymo procese: teismo veiksmais sankcionuojant antstolio atliekamus vykdymo veiksmus (antstolio procesinės veiklos kontrolė), teismo įgyvendinamas kontrolės funkcijas, patikrinant antstolio atliktų veiksmų ar atsisakymo šiuos veiksmus atlikti teisėtumą (skundų nagrinėjimas), vykdymo proceso dalyvių ir trečiųjų asmenų teisių bei teisėtų interesų užtikrinimą (ieškinių nagrinėjimas) bei kitų ne mažiau svarbių klausimų sprendimą būtent teismine tvarka (sankcijų taikymas, teismo sprendimų nukreipimas skubiai vykdyti, atgręžtinio vykdymo ir kitų vykdymo procese kylančių klausimų sprendimas). Kitaip tariant, teismo veiklą vykdymo procese galima apibrėžti kaip užtikrinančią vykdymo teisėtumą. Pažymėtina, kad teisminė kontrolė yra viena iš efektyviausių, ji negali būti pakeista jokiais administracinės priežiūros procedūromis, teismo veikla yra grindžiama nepriklausomumo ir klausymo tik įstatymo principais ir pan.¹⁵⁶. Lietuvos vykdymo procese teismo vykdoma kontrolės funkcija, manytina, savo apimtimi yra plačiausia, tačiau

---

¹⁵⁶ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 125-131.

procesinių veikslių, kuriuos Lietuvoje pavesta atlikti tik teismui¹⁵⁷ sąrašas taip pat platus. Visų pirma, tai rodo, kokia plati teismo kompetencija Lietuvos vykdymo procese, kita vertus, tampa aišku, kad teismo vaidmuo toli gražu neapsiriboja vien tik skundų dėl antstolio veikslių ir ieškinių, pareikštų vykdymo procese nagrinėjimu. Tačiau, visiškai akivaizdu ir tai, kad Lietuvos teismų kompetencija vykdymo procese yra ženkliai siauresnė nei Vokietijos teismų. Taip yra vien jau todėl, kad, kaip jau buvo minėta, Vokietijoje vykdymo teismams be procesinės vykdymo organų kontrolės yra pavestas dviejų iš trijų galimų išieškojimo būdų (išieškojimo iš skolininko turtinių teisių bei nekilnojamojo turto) vykdymas. Mūsų nuomone, šis teisinio reglamentavimo skirtumas, sąlygotas senų vokiečių civilinio proceso tradicijų ir neatitinkantis šių dienų realybės, laikytinas vienu iš vokiečių vykdymo proceso trūkumų. Siekiant užtikrinti veiksmingą ir operatyvų vykdymo procesą išieškojimas iš turtinių teisių turėtų būti perduotas teismo vykdytojo kompetencijai. Pagrindinė priežastis tokioms permainoms – siekis išgryninti teismo funkcijas bei padidinti vykdymo sistemos efektyvumą. Todėl teismo veiklą tikslinga būtų apriboti pagrindinės teismo funkcijos atlikimu – teisingumo vykdymu, kontroliuojant teismo vykdytojų procesinius veiksmus. Tuo tarpu, kitas funkcijas, išskyrus svarbiausių klausimų vykdymo procese sprendimą (pvz., nekilnojamo turto varžytynių vykdymą, leidimų įeiti į skolininko gyvenamąsias patalpas ir pan.), vertėtų perduoti specializuotam vykdymo organui, t.y. teismo vykdytojui. Tokiu atveju, būtų sumažintas teismams tenkantis darbo krūvis, o taip pat padidėtų vykdymo sistemos efektyvumas, kadangi vykdymo organų gausa, tikėtina, daro neigiamą įtaką operatyviam ir veiksmingam teismo sprendimo vykdymui. Pažymėtina, kad Lietuvos antstolis, atsižvelgdamas į faktines vykdomosios bylos aplinkybes, savo ar vykdomosios bylos šalių nuožiūra gali pasirinkti konkrečią priverstinio vykdymo priemonę ar vienu metu pritaikyti net kelias vykdymo priemones. Tuo tarpu, Vokietijoje tokios galimybės nėra, kadangi sprendimų vykdymas yra pavestas keliems skirtingiems vykdymo organams.

Pažymėtina, kad tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje tam tikrais atvejais teismo vaidmuo vykdymo procese pasireiškia bendradarbiavimo su teismo sprendimus vykdančiais organais forma. Taip yra todėl, kad kai kuriuos vykdymo veiksmus vykdymo organas gali atlikti tik su

---

¹⁵⁷ Vykdymo procese teismas tvirtina procesinius antstolio veiksmus ir nagrinėja tokius antstolio ar kitų asmenų pareiškimus: 1) dėl leidimo antstoliui tęsti pradėtus vykdymo veiksmus kito antstolio aptarnaujamoje teritorijoje (CPK 591 straipsnis); 2) dėl leidimo antstoliui įeiti į skolininko gyvenamąsias patalpas, jeigu antstolis į jas neįleidžiamas (CPK 615 straipsnis); 3) dėl teisių perėmimo vykdymo procese (CPK 596 straipsnis); 4) dėl antstolio, vertėjo ir eksperto nušalinimo (CPK 596, 598 straipsniai); 5) dėl procesinio teismo sprendimo ir jo vykdymo tvarkos išaiškinimo (CPK 598 straipsnis); 6) dėl skolininko kuratoriaus paskyrimo (CPK 601 straipsnis); 7) dėl skolininko turto, kuris yra bendras su kitais asmenimis, dalies nustatymo (CPK 667 straipsnis); 8) dėl skolininko turto administravimo tvarkos nustatymo (CPK 744 straipsnis); 9) dėl apribojimų, išieškant iš fizinio asmens turto taikymo (CPK 663 straipsnis); 10) dėl reikalavimų tenkinimo iš valstybės ar savivaldybės biudžeto, jeigu valstybės ar savivaldybės įmonė neturi turto, iš kurio galima išieškoti (CPK 674 straipsnis); 11) dėl varžytynių akto, turto perdavimo išieškotojui akto bei turto pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui akto tvirtinimo (CPK 725, 702, 704 straipsniai); 12) dėl vykdymo išlaidų išieškojimo iš skolininko (CPK 611 straipsnis); 13) dėl vykdomosios bylos nutraukimo, kai sudaroma taikos sutartis (CPK 595 straipsnis); 14) dėl sankcijų taikymo. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II T. – Vilnius: Justitia, 2005. P. 500.

teismo leidimu ar bendradarbiaudamas su teismu. Pvz., Lietuvoje toks antstolio ir teismo bendradarbiavimas atsispindi vykdant priverstinį pardavimą iš varžytynių, kadangi varžytynes vykdo valstybės įgaliotas asmuo – antstolis, o turto pardavimo iš varžytynių aktą tvirtina teismas, ko pasekoje sukuriama turto pardavimo teisėtumo prezumpcija. Taip siekiama užtikrinti šalių, dalyvavusių vykdymo procese, teisinių santykių stabilumą, teisėtų interesų pusiausvyrą bei įgyvendinti vykdymo proceso operatyvumo principą¹⁵⁸. Vokiečių vykdymo procese teismo ir teismo vykdytojo bendradarbiavimas taip pat žinomas, tačiau, jis pasireiškia kiek kitokia forma. Teismo ir teismo vykdytojo sąveiką atskleidžia tokia formulė: teismo vykdytojas yra tarnautojas, vykdamas teismo nurodymus, o taip pat ir kontroliuojamas šio teismo¹⁵⁹. Tai reiškia, viena vertus, kad teismas duoda valdingus nurodymus, kita vertus, kad teismas kontroliuoja teismo vykdytojo veiklą. T.y., potencialus teismo vykdytojo savarankiškumas yra ribojamas dviguba kontrole: procesine kontrole ir tarnybine priežiūra. Procesinė teismo atliekama kontrolė turi būti susijusi su konkrečia vykdomąja byla (vok. *Vollstreckungssache*), o jos metu turi būti patikrinti konkretūs teismo vykdytojo veiksmai ar neveikimas teisėtumo (vok. *Rechtmäßigkeit*) ir tikslingumo (vok. *Zweckmäßigkeit*) atžvilgiu. Vykdymo teismas gali teismo vykdytojui nurodyti ne tik panaikinti ar pakoreguoti pritaikytas vykdymo priemones (§ 766 II ZPO), bet ir duoti konkrečius nurodymus, ką teismo vykdytojas šioje vykdymo byloje turėtų daryti ateityje, tokiu būdu prevenciškai užkertant kelią būsiamiems pažeidimams ir proceso vilkinimui¹⁶⁰. Teismas taip pat kontroliuoja ir *Rechtspfleger*‘io veiksmus. Dažniausiai pasitaikanti kontrolės forma – neatidėliotinas privatus skundas dėl *rechtspfleger*‘io priimtų sprendimų, paduodamas aukštesnės instancijos teismui¹⁶¹. Pažymėtina, kad apskūsti vykdymo teismo sprendimo dėl teismo vykdytojo veiksmų (§ 766 ZPO), teismo vykdytojas iš esmės neturi galimybės ir šių teismo nurodymų jis privalo besąlygiškai laikytis. Ši įstatymo nuostata yra visiškai priešinga CPK 513 straipsnio 2 d., pagal kurią dėl teismo nutarties, priimtų antstolio veiksmų klausimu, gali būti paduodamas atskirasis skundas. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad teismo vykdytojo ir antstolio padėtis iš esmės skiriasi (teismo vykdytojas – valstybės tarnautojas prie apylinkės teismo, o antstolis – privatus valstybės įgalinimus turintis asmuo), šis skirtumas yra pagrįstas ir logiškas.

Kalbant apie teismo vaidmenį kontroliuojant vykdymo organų veiksmus, Vokietijos teismų išskirtinis bruožas tas, kad teismams, t.y. vadovaujančiajam pirmos instancijos teismo teisėjui yra pavesta vykdyti teismo vykdytojo tarnybines priežiūras (§ 2 Nr. 2 GVO). Papildomos

¹⁵⁸ LAT 2009-04-23 nutartis c.b. Nr. 3K-7-90/2009 *A. G. ir Vilmantas G. v. antstolė R. S, M. K., O. P.*

¹⁵⁹ Pintarić T. *Die Vollstreckung von Gerichtsurteilen in Kroatien*. - München: Forschungsverbund Ost- und Südosteuropa (*forost*), 2005. S. 11.

¹⁶⁰ Rosenberg L., Gaul H.F., Schilken E. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: ... 1997. S. 410-412.

¹⁶¹ Brox H., Walker W. D. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: Carl Hezmanns Verlag KG. 2003 S. 690.

specialios tarnybinės priežiūros, be numatytosios GVO, nėra¹⁶². Kadangi, teismo vykdytojas yra valstybės tarnautojas, natūralu, kad jo, kaip tarnautojo, veiklai prižiūrėti yra taikomos valstybės tarnybą reglamentuojančios teisės normos, o jo veiklą prižiūri tos įstaigos vadovas (apylinkės teismo direktorius). Todėl Vokietijos teismų kompetencija teismo vykdytojo atžvilgiu ypatingai plati ir apima visą jo veiklą (ne tik procesinę, bet ir tarnybinę). Tuo tarpu, bylas dėl antstolio, kaip privataus, valstybės tarnautojo statuso neturinčio asmens, neprocesiniais veiksmais padarytų pažeidimų nagrinėjimas teismo kompetencijai nepriskirtinas, ir apsiriboja tik žalos, jei tokia buvo padaryta, atlygimo klausimų sprendimu.

Lyginant Lietuvos ir Vokietijos vykdymo procesų sistemas, paminėtinas dar vienas skirtumas. Kaip jau minėta, vienas iš Vokietijos vykdymo organų yra teisėjas, turintis vykdymo teisėjo statusą. Tuo tarpu, Lietuvoje toks vykdymo proceso dalyvis nėra žinomas, nors vadovaujantis Teismų įstatymo¹⁶³ 15 straipsnio 2 d. apylinkės teismų teisėjams yra numatyta galimybė pagal atskirą paskyrimą atlikti vykdymo teisėjo funkcijas. Kadangi vokiečių vykdymo teisėjo teisinė padėtis ir funkcijos jau buvo aptartos, toliau aptarsime tik poreikį įtvirtinti vykdymo teisėjo institutą ir Lietuvoje. Pirmoji priežastis ta, kad Lietuvos antstolių institucinė reforma įgyvendinta Prancūzijos pavyzdžiu, kur veikia specialūs vykdymo teisėjai. Todėl Lietuvoje taip pat turėtų būti įgyvendinta ir likusi institucinės reformos dalis – teisėjų specializacija vykdymo klausimais. Antra, kaip teisingai pažymi E. Stauskienė, teisėjų specializacijos nustatymas, suteikiant vykdymo teisėjo funkcijas atskiriems apylinkių teisėjams turėtų leisti užtikrinti veiksmingą, operatyvų ir koncentruotą vykdymo procese kylančių klausimų sprendimą, kai tokių klausimų sprendimas pavestas teismo kompetencijai¹⁶⁴. Trečia, Teisėjų taryba dar 2008 m. atitinkamos kategorijos bylų nagrinėjimo kokybės gerinimo tikslais patvirtino nutarimą¹⁶⁵, įgalinantį teismo pirmininkus skirti vykdymo teisėjus byloms, susijusioms su sprendimų ir nuosprendžių vykdymu. Tokiu būdu, paskirti specializuotą vykdymo teisėją apylinkės teismuose kliūčių nebeliko, kadangi šiuo metu galioja tiek įstatyminė, tiek įstatyminę normą įgyvendinanti poįstatyminė normos. Ketvirta, teisėjų specializacija leistų suvienodinti pirmosios instancijos teismų praktiką atliekant vykdymo proceso teisėtumo kontrolės funkcijas. Ypatingai ši problema aktuali kalbant apie antstolių veiklos teisiniame reglamentavime pasitaikančias spragas, kurių Lietuvos vykdymo procese apstu (pvz., metodikos, nustatančios

---

¹⁶² § 154 GVG, kuris įtvirtina teismo vykdytojo kaip valstybės tarnautojo statusą, tarnybinės priežiūros klausimų nereguliuoja. § 753 ZPO reguliuojantis santykius tarp teismo vykdytojo ir kreditoriaus bei nustatantis šių santykių funkcinę kompetenciją, tarnybinės priežiūros klausimų taip pat nereguliuoja.

¹⁶³ LR Teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.

¹⁶⁴ Stauskienė E. Teismo sprendimų vykdymo efektyvumas ir šio instituto įtaka verslui. Mokslinės konferencijos „Mokslas verslui: ekonominiai ir teisiniai aspektai“, vykusios 2009-04-07 medžiaga. <http://www.vtvk.lt/files/1237.pdf>, prisijungimo laikas 2009-06-09, 20:33.

¹⁶⁵ Teisėjų tarybos 2008 m. lapkričio 13 nutarimas Nr. 13P-202-(7.1.2) „Dėl teisėjų specializacijos tam tikrų kategorijų byloms nagrinėti nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

vykdymo išlaidų apskaičiavimo, vykdymo veiksmų atlikimo poreikio bei dažnumo, nebuvimas ir pan.). Taigi, teisėjų specializacijos nustatymas vykdymo procesui atneštų daug naudos, tuo labiau, kad nutarimo dėl teisėjų specializacijos dėka ji gali būti greitai ir nesunkiai įgyvendinta – iš esamų apylinkės teismų teisėjų tarpo paskirti keletą teisėjų suteikiant jiems vykdymo teisėjų statusą ir pavedant jiems vykdymo procese kylančių klausimų sprendimą, kai tokių klausimų sprendimas pavestas teismo kompetencijai. Šiuo aspektu Vokietijos vykdymo procesas, turintis vykdymo teisėjo institutą, yra pranašesnis už Lietuvos vykdymo procesą.

Antroji teismo veiklos vykdymo procese kryptis tiek pagal Lietuvos, tiek pagal Vokietijos teisę – išieškotojo, skolininko ir kitų asmenų teisių gynimas. Lietuvoje vykdymo procese pažeistos asmens teisės gali būti ginamos paduodant skundą dėl antstolio veiksmų ir pareiškiant ieškinį ginčo teisenos tvarka. Tačiau, dėl ribotos darbo apimties nagrinėsime tik skundą dėl antstolio veiksmų, kuris turi panašumų su vokiečių vykdymo procese reiškiamomis pastabomis dėl vykdymo, neatidėliotinu privačiu skundu ir pan.

Teisė apskusti antstolio veiksmus pripažintina viena svarbiausių vykdymo proceso dalyvių teise. Pagal CPK 639 ir 643 straipsnius teisė apskusti antstolio veiksmus turi išieškotojas ir skolininkas. Tačiau, teismų praktikoje pripažįstama, kad tam tikrais atvejais skundą gali paduoti ir kiti tiesiogiai dalyvaujantys asmenys¹⁶⁶. Iš esmės tokį patį subjektų, turinčių teisę skusti teismo organų veiksmus, ratą numato ir Vokietijos vykdymo procesas¹⁶⁷: teisinės apsaugos gali prisireikti tiek kreditoriui ir skolininkui, tiek ir tretiesiems asmenims.

Vykdymo procese teismas pirmiausia atlieka tik antstolio procesinės veiklos kontrolę (CPK 594 straipsnis)¹⁶⁸. Pagal Antstolių įstatymą teismo sprendimų vykdymo procesinius veiksmus gali atlikti ne tik antstolis, bet ir antstolio padėjėjas bei antstolio atstovas. Todėl, nors CPK to ir nenustato, skundo objektas gali būti ir antstolio padėjėjo ar antstolio atstovo atlikti procesiniai veiksmai¹⁶⁹. CPK taip pat nenurodo, kokie antstolio veiksmai laikomi procesiniais. Antstolio veikla skirstoma į antstolio funkcijas ir antstolio paslaugas. Procesinius veiksmus ar neveikimą galima skusti CPK 510 straipsnio nustatyta tvarka tik tuo atveju, jei skundžiamus veiksmus jis atliko vykdydamas savo funkcijas¹⁷⁰. Tuo tarpu, antstolio veiksmai, padaryti teikiant paslaugas, negali būti skundžiami paduodant skundą CPK 510 straipsnio nustatyta tvarka. Todėl, dėl pažeidimų, padarytų teikiant antstolio funkcijas, išlieka tik teisė pareikšti

¹⁶⁶ Asmenys, kurie nepripažįstami tiesiogiai dalyvaujančiais vykdymo procese, savo teises turi teisę ginti ginčo teisenos tvarka pareiškiant ieškinį dėl civilinės teisės pažeidimo, o teisės skusti antstolių veiksmus CPK 510-512 straipsniuose nustatyta tvarka neturi. LAT 2005-09-28 nutartis c.b. Nr. 3K-3-360/2005 *Vainikonienė v. LR Teisingumo ministerija*.

¹⁶⁷ Lackmann R. *Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts*. – München: ... 2005. S. 8.

¹⁶⁸ LAT 2007-11-13 nutartis c.b. Nr. 3K-3-486/2007 *N.Š. v. TPKB „Kotenas“*.

¹⁶⁹ Vėlyvis S., Višinskis V., Žalėnienė I. Antstolio procesinių veiksmų apskundimas // *Jurisprudencija*. 2007. 1(91). P. 22.

¹⁷⁰ Asser D., Baltutytė E., Driukas A. ir kt. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos. Nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Kolektyvinė monografija. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P. 351.

ieškinį ginčo teisenos tvarka. Taigi, įstatymo leidėjas aiškiai atribojo procesinius veiksmus, skundžiamus CPK ypatingosios teisenos tvarka, ir kitus antstolių veiksmus, kurie ypatingosios teisenos tvarka neginčytini¹⁷¹. Procesinių veiksmų atribojimo problema taip pat žinoma ir Vokietijoje. Kadangi ZPO šis klausimas taip pat neregamentuojamas, taikoma taisyklė: jei tam tikri klausimai dėl teismo vykdytojo veiksmų konkrečioje vykdomojoje byloje priskirtini vykdymo teismo kontrolei, tai tiems patiems veiksmams tarnybinė priežiūra nebetaikoma¹⁷².

Vokiečių civilinio proceso teisė pasižymi įvairiomis vykdymo proceso šalių ir trečiųjų asmenų teisių gynimo formomis. R. Lackmannas teisinės gynybos priemonių sistemą vykdymo procese klasifikuoja į keturias grupes: priemonės, kuriomis įgyvendinama gynyba vykdomojo įrašo atlikimo procese; kreditoriaus ir skolininko gynimo priemonės pačiame vykdymo procese; vykdymo ieškiniai, kildinami iš materialinės teisės ir kitos gynybos priemonės¹⁷³. H. Broxas išskiria tokias teisinės apsaugos priemonių grupes: 1) dėl pirminių priverstinio vykdymo veiksmų; 2) pareiškimai, kildinami iš materialinės teisės ir 3) prieš vykdymo priemones, kurias nesiderina su gerais papročiais skolininko interesų atžvilgiu¹⁷⁴. H. Musieliakas siūlo jas diferencijuoti pagal jomis siekiamus tikslus¹⁷⁵: 1) pastabos dėl vykdymo (vok. *Vollstreckungserinnerung*, § 766 ZPO). Vykdomo proceso šalys vykdymo teismui turi teisę reikšti prašymus, prieštaravimus ir pastabas dėl vykdymo būdo arba tvarkos, kurie išnagrinėjami vykdymo teisme ir išsprendžiami atitinkama nutartimi; 2) neatidėliotinas privatus skundas (vok. *sofortige Beschwerde*, § 793 ZPO). Tokiu skundu, kurį turi teisę paduoti kreditorius, skolininkas bei tretieji asmenys¹⁷⁶, skundžiamos visos vykdymo teismo rašytinio proceso metu (be žodinio nagrinėjimo) priimtos nutartys, proceso teismo nutartys dėl vykdymo tvarkos pakeitimo (pavedimo kitiems asmenims atlikti veiksmus skolininko sąskaita pagal § 887 ZPO) ir vykdymo teismo nutartys, priimamos *rechtspleger*‘io; 3) skolininkas turi teisę teisme, nagrinėjusiam bylą pirmąją instancija (procesu teisme), pareikšti ieškinį prieš priverstinį vykdymą (§ 767 ZPO). Šis ieškinytis pareiškiamas siekiant panaikinti arba apriboti vykdomojo dokumento veikimą; 4) trečiųjų asmenų teisės vykdymo procese ginamos pareiškiant ieškinį (vok. *Drittwiderspruchsklage*, § 771 ZPO) dėl turto, kuris yra vykdymo objektas, priklausomybės; 5) ieškinytis dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus (vok. *Klage auf vorzugsweise Befriedigung*, § 805 ZPO). Šį ieškinį vykdymo teismui gali pareikšti asmuo, kuris nors ir nevaldo daikto, tačiau turi pirmenybės teisę arba daiktas jam yra įkeistas; 6) apsauga nuo priverstinio vykdymo (vok.

¹⁷¹ LAT 2005-10-29 nutartis c.b. Nr. 3K-3-524/2005 UAB „Parex lizingas“ v. antstolis G.Mickus.

¹⁷² Rosenberg L., Gaul H. F., Schilken E. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: ... 1997. S. 414-415.

¹⁷³ Lackmann R. *Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts*. – München: ... 2005. S. 8-10.

¹⁷⁴ Brox H., Walker W. D. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: Carl Hezmanns Verlag KG. 2003 S. 652.

¹⁷⁵ Musielak H. J. *Grundkurs ZPO*. - München: Verlag C. H. Beck, 2004. S. 416-417. Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 160-161.

¹⁷⁶ http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMuekoZPO_3_Band2%2FZPO%2Fcont%2FMuekoZPO%2EZPO%2EP793%2EIII%2E1%2Ea%2Ehtm, prisijungimo laikas 2009-06-15, 22:25.

Antrag auf Vollstreckungsschutz). Teismas turi teisę visiškai ar iš dalies pakeisti, uždrausti ar sustabdyti priverstinio vykdymo priemonių taikymą, jei tos priemonės sukelia skolininkui su gerais papročiais nesiderinančias pasekmes (§ 765a ZPO).

Vokiečių procesualistas P. Gilles papildomai pažymi, kad teismų bei teisės doktrinos dėka buvo suformuota praktika, leidžianti pateikti skundus dėl klausymo eigos pažeidimų arba ypatingos kilmės skundus dėl akivaizdžių įstatymo pažeidimų. Lyg to dar būtų negana, teismai skolininkui suteikė teisę pateikti skundą pagal § 826 BGB dėl žalos, padarytos tyčiais kreditoriaus veiksmis (pvz., gavus vykdomąją dokumentą apgaulės būdu). Federalinis Konstitucinis Teismas skundų dėl vykdymo organų veiksmis (pvz., atliekant krata, išskeldinant iš buto) padarytos žalos pagrindu yra priėmęs ne vieną konstitucinį nutarimą (kai kuriems iš jų suteikiant įstatymo galią). Todėl proceso teisė, o ypač vykdymo proceso teisė Vokietijoje, P. Gilles nuomone, yra „hyperkonstitucionalizuota“, t.y. toks socialiai orientuotas valstybės požiūris yra ne kas kita, kaip kreditoriaus interesų nepaisymas bei aiški simpatija skolininkui. Todėl užsienio stebėtojai Vokietiją mano esant „skolininkų rojumi“, kadangi tokia skundų galybė siekiant apsaugoti skolininko interesus nėra žinoma nei vienoje kitoje valstybėje¹⁷⁷. Manytume, kad negalima nesutikti su skolininko teisių apsaugos mechanizmą kritikuojančia P. Gilles nuomone. Vykdomo procese skolininkas paprastai yra silpnesnioji šalis, ir todėl natūralu, kad jo teisės gali būti labiau pažeidžiamos. Tačiau, vykdymo procesas ir dalyvių elgesys jame turi būti formuojami taip, kad būtų užtikrinta šalių pusiausvyra. Tuo tarpu perteklinis vienos iš šalių interesų ginimas, pripažintinas kaip netoleruotinas. Be to, Lietuvos vykdymo proceso stadijoje įtvirtinti skundo ir ieškinio pateikimo pagrindai yra aiškūs teisine prasme: skundas gali būti paduotas dėl *bet kokių* antstolio *procesinių* veiksmų, o teismų praktikoje išaiškintas procesinių veiksmų atribojimo kriterijus. Todėl, asmeniui nereikia įdėti daug pastangų siekiant išsiaiškinti, kokias jis turi teises, kokiais būdais jas galima apginti, ir į kokią instanciją jis turėtų kreiptis. Tuo tarpu, Vokietijoje teisinės apsaugos mechanizmas yra pernelyg painus. Siekis įstatymuose detalai išvardinti visus galimus skundui pateikti atvejus nėra racionalus. Visų pirma todėl, kad teismo sprendimus vykdo keli vykdymo organai, prieš kurių neteisėtus veiksmus numatytos vis kitokios teisinės gynybos priemonės. Antra, gyvenimas sparčiai juda į priekį, o teisės normos nėra taip greitai keičiamos. Todėl užuot stengiantis ZPO papildyti vis naujais apsaugos mechanizmais ir išvardinti visus galimus skundui ar ieškiniui paduoti atvejus, įstatyme vertėtų įtvirtinti paprastą taisyklę, kad skundžiama viskas, kas laikytina procesiniais veiksmais.

---

¹⁷⁷ Гилесс П. Система принудительного исполнения судебных решений по гражданским делам согласно немецкому праву, оценка эффективности принудительного исполнения, а также анализ его проблем. // Конференция развития судебной системы добровольного и принудительного исполнения решений Конституционного суда РФ, судов общей юрисдикции, арбитражных, третейских судов и Европейского суда по правам человека. Сборник научных статей. – Краснодар – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс. 2007. С. 181-182.

3.3. Vykdytojo proceso šalys

Be teismo sprendimų vykdytojų bei teismo vykdytojo proceso dalyviais taip pat yra ir vykdytojo proceso šalys (išieškotojas bei skolininkas)¹⁷⁸. Pažymėtina, kad vykdytojo sprendimą pasikeičia bylos šalių procesinė padėtis. Pagal Lietuvos civilinio proceso teisę buvęs ieškovas tampa išieškotoju, o buvęs atsakovas – skolininku. Lietuvos CPK 638 straipsnio 1 d. nurodo, kad išieškotojas – fizinis ar juridinis asmuo, kurio naudai išduotas vykdomasis dokumentas, o CPK 642 straipsnyje nustatyta, kad skolininkas – fizinis ar juridinis asmuo, kuris privalo atlikti vykdomajame dokumente nurodytus veiksmus arba susilaikyti nuo jų atlikimo. Tačiau, galima ir atvirkštinė situacija, kai buvęs atsakovas taps išieškotoju, o ieškovas – skolininku, pvz., teismui atmetus ieškovo ieškinį, o atsakovo naudai priteisus iš ieškovo bylinėjimosi išlaidas arba ieškinį atmetus ir patenkinus atsakovo priešieškinį¹⁷⁹. Skirtingai nei Lietuvoje, ZPO nėra paragrafų, apibrėžiančių, kas yra vykdytojo proceso šalys, todėl šis klausimas nagrinėjamas tik teisės doktrinoje. Vokietijos procesualistai nurodo, kad priverstinio vykdytojo procesas yra procesas tarp dviejų šalių. Vokiečių materialinėje teisėje šalys yra vadinamos *Kläger* (skundėjas, ieškovas) ir *Beklagten* (apskųstasis, atsakovas). Civiliniame procese jos tampa kreditoriumi (vok. *Gläubiger*) ir skolininku (vok. *Schuldner*), lygiai taip pat jos vadinamos ir vykdytojo procese¹⁸⁰. T.y., kokybiškai naujoje procesinėje padėtyje atsidūrusios šalys ir toliau vadinamos kreditoriumi ir skolininku. Manytina, kad tai, kaip vadinamos vykdytojo proceso šalys, teisinės reikšmės neturi. Svarbu tai, kas laikytina šalimis. Kreditorius, yra tas, kurio teisės buvo pripažintos teismo sprendimu, ir, kuris nurodytas vykdomajame dokumente kaip kreditorius. Atitinkamai skolininkas yra tas, kurio prievolė buvo patvirtinta teismo sprendimu ir kuris vykdomajame dokumente nurodytas kaip skolininkas¹⁸¹. Taigi, pagal vokiečių civilinį procesą kreditorius ir skolininkas privalo būti įvardinti tiesiogiai ir aiškiai vykdomajame dokumente (§ 750 I ZPO). CPK 648 straipsnio 1 d. 7 p. taip pat nustatytas reikalavimas, kad vykdomajame dokumente turi būti nurodytas pilnas išieškotojo bei skolininko pavadinimas. Pažymėtina, kad vykdytojo procese, kaip ir tiriamajame išieškotojas ir skolininkas turi priešingus interesus. Išieškotojas siekia įgyvendinti jo naudai išduotą vykdomąjį dokumentą, o skolininkas, asmuo, prieš kurį yra

¹⁷⁸ Be šalių, vykdytojo sprendimą gali dalyvauti ir suinteresuoti asmenys, t.y. fiziniai ar juridiniai asmenys, kuriems vykdytojo veiksmai sukelia arba gali sukelti teisinių padarinių (CPK 633 straipsnio 2 d.). Suinteresuotų, trečiųjų asmenų (vok. *Dritte*) koncepcija žinoma ir Vokietijos vykdytojo procesui: šalia kreditoriaus ir skolininko vykdytojo procese įvairiais pagrindais gali dalyvauti ir tretieji asmenys (§ 771 ZPO). Tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje trečiaisiais asmenimis laikytini asmenys, kuriems vykdytojo veiksmai sukelia ar gali sukelti teisinius padarinius, o taip pat tie, kurie laikytini suinteresuotais asmenimis (pvz., turto savininkas, turto varžytynėse įgijėjas, preliminarį sutartį sudarę asmenys, jei jie nėra skolininkas ar kreditorius). LAT 2005-09-28 nutartis c.b. Nr. 3K-3-360/2005 *Vainikonienė v. LR Teisingumo ministerija*. Brox H., Walker W. D. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – M.: ... 2003 S. 8.

¹⁷⁹ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. *Civilinio proceso teisė*. II T. – Vilnius: Justitia, 2005. P. 501.

¹⁸⁰ Brox H., Walker W. D. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: ... 2003 S. 8. Paulus Christoph G. *Zivilprozessrecht – Erkenntnisverfahren und Zwangsvollstreckung*. – München: Verlag Springer. 2004. S. 218.

¹⁸¹ Rosenberg L., Gaul H.F., Schilken E. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: ... 1997. S. 506.

nukreipiamas vykdymo procesas, dažniausiai siekia išvengti prievolės įvykdymo¹⁸². Todėl, pripažįstama, kad kreditorius yra aktyvioji šalis, o skolininkas – pasyvioji.

Pažymėtina, kad abi proceso šalys vykdymo procese įgyja naujų procesinių teisių ir pareigų. Pagrindinės Lietuvos išieškotojo teisės ir pareigos įtvirtintos CPK 639-640 straipsniuose¹⁸³, o skolininko – CPK 643-644 straipsniuose¹⁸⁴. Tuo tarpu, Vokietijos ZPO nėra paragrafų, kuriuose būtų koncentruotai išvardintos vykdymo proceso šalių teisės ir pareigos, o taip pat šių klausimų nenagrinėja ir teisės doktrina. Tačiau tai dar nereiškia, kad šalys jų apskritai neturi. Panagrinėjus CPK 639-645 ir kituose straipsniuose išvardintas vykdymo proceso šalių teises ir pareigas, vargu, ar rastume tokią, kurios neturėtų ir vokiečių vykdymo proceso šalys. Skirtumas tik toks, kad CPK pagrindinės šalių teisės ir pareigos išvardintos vienoje vietoje, o Vokietijoje norint jas išskirti, reikalinga atlikti išsamią ZPO analizę. Mūsų nuomone, pagrindinės išieškotojo/kreditoriaus teisės vykdymo procese yra: pradėti priverstinį vykdymo procesą, sudaryti taikos sutartis, spręsti dėl vykdymo eigos, skųsti vykdymo organo veiksmus, o pareigos – bendradarbiauti ir nesudaryti kliūčių vykdant teismo sprendimus, tuo tarpu, skolininko pagrindinės teisės – skųsti vykdymo organo veiksmus, susipažinti su vykdomosios bylos medžiaga, dalyvauti atliekant vykdymo veiksmus, o pareigos – vykdyti teismo sprendimą, teikti informaciją ir bendradarbiauti siekiant kuo greitesnio teismo sprendimo įvykdymo. Taigi, darytina išvada, kad esminis skirtumas kalbant apie Lietuvos ir Vokietijos vykdymo proceso šalis ir yra tas, kad Lietuvos CPK daug labiau struktūrizuotas, susistemintas, CPK XLII skyriaus „Vykdymo proceso dalyviai“ nuostatos apibrėžia, kas yra išieškotojas ir skolininkas, kokios jų pagrindinės teisės ir pareigos, kas laikytinas suinteresuotaisiais asmenimis vykdymo procese. Tuo tarpu Vokietijos ZPO paragrafuose nėra pateiktos nei vykdymo proceso dalyvių sąvokos, nei atskirai išskirtos jų procesinės teisės ir pareigos. Tai laikytina ZPO bei viso vykdymo proceso trūkumu, kadangi atskleisti šių sąvokų turinį galima tik atlikus sisteminę ZPO normų ir teisės doktrinos analizę, kas beveik neįmanoma neprofesionalioms vykdymo proceso šalims. Šią poziciją patvirtina ir patys vokiečių procesualistai¹⁸⁵. Tai reiškia, kad ne tik vykdymo proceso šalims, bet ir teisės taikytojui sudėtinga iš daugybės teisės normų atsirinkti reikiamas.

---

¹⁸² Küpper H. Die Vollstreckung von Gerichtsurteilen in Ungarn. - München: ... (*forost*), 2005. S. 28-29.

¹⁸³ Pagrindinės išieškotojo teisės: dalyvauti pačiam ar per atstovą atliekant vykdymo veiksmus, susipažinti su visa vykdomosios bylos medžiaga, gauti pažymą apie vykdymo eigą, sudaryti sutartis, atsisakyti išieškojimo, ginčyti turto priklausomybę ir jo įkainojimą, apskųsti antstolio veiksmus, reikšti prašymus ir nušalinimus ir kt., o pareigos – nesudaryti kliūčių antstoliui vykdyti sprendimą, bendradarbiauti su antstoliu vykdymo proceso metu, domėtis vykdymo eiga, nedelsiant raštu pranešti antstoliui apie savo gyvenamosios vietos ar buveinės pasikeitimą ir kt.

¹⁸⁴ Pagrindinės skolininko teisės: dalyvauti pačiam ar per atstovą atliekant vykdymo veiksmus, susipažinti su visa vykdomosios bylos medžiaga, gauti pažymą apie vykdymo eigą, sudaryti taikos sutartis, atsisakyti išieškojimo, ginčyti turto priklausomybę ir jo įkainojimą, apskųsti antstolio veiksmus, reikšti prašymus, nušalinimus ir kt., ir tokios pareigos kaip – nekliudyti antstoliui atlikti vykdymo veiksmus, kviečiamas atvykti pas antstolį, domėtis vykdymo eiga, nedelsiant raštu pranešti antstoliui apie savo gyvenamosios vietos ar buveinės pasikeitimą ir kt.

¹⁸⁵ Гилесс П. Система принудительного исполнения судебных решений по гражданским делам согласно немецкому праву, оценка эффективности принудительного исполнения... С. 179.

IV. PAGRINDINĖS TURBINIO POBŪDŽIO IŠIEŠKOJIMO TAISYKLĖS

Vykdamas turbinio pobūdžio teismo sprendimus, išieškoma iš skolininko turto. Teismo sprendimu priteista pinigų suma iš skolininko turi būti išieškota realizuojant turtą ir gauta suma, atskaičius vykdymo išlaidas, pervesta išieškotojui. Priverstinis tokio sprendimo vykdymas paprastai prasideda nuo turto paieškos, suradus šį turtą jis areštuojamas ir realizuojamas. Pagal tokią supaprastintai išreikštą priverstinio vykdymo schemą teismo sprendimai yra vykdomi tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje. Tačiau, nepaisant sutampančių bendrųjų nuostatų, priverstinio vykdymo taisyklės abiejose šalyse skiriasi. Todėl jas apžvelgsime išsamiau.

4.1. Išieškojimo nukreipimo į skolininko turtą bendrosios taisyklės

Pirmasis lietuvių antstolio ir vokiečių teismo vykdytojo veiksmas priėmus vykdomąjį dokumentą yra informuoti apie tai skolininką, tačiau šio pranešimo forma ir teisinės pasekmės Lietuvoje ir Vokietijoje skiriasi. Lietuvoje pagal CPK 655 straipsnį skolininkui yra siunčiamas raginimas. Raginimas įvykdyti sprendimą yra dokumentas, kuriuo antstolis praneša skolininkui, kad jam yra pateiktas vykdyti vykdomasis dokumentas ir kad, jeigu šiame dokumente nurodyti veiksmai per antstolio nustatytą terminą nebus įvykdyti, bus pradėta priverstinio vykdymo procedūra (CPK 655 straipsnio 1 d.). Skolininkas įvykdyti sprendimą raginamas vykdomąjį dokumentą pateikus vykdyti pirmą kartą, išskyrus tuos atvejus, kai raginimas įvykdyti sprendimą skolininkui nesiunčiamas CPK 661 straipsnyje numatytais atvejais. Be to, vadovaujantis SVI 5 p., jeigu raginimas įvykdyti sprendimą skolininkui nesiunčiamas, antstolis išieškojimuose iki 200 litų siūnia siūlymą sumokėti skolą ir vykdymo išlaidas. Išsiuntęs skolininkui siūlymą ar raginimą sumokėti skolą, antstolis gali įpareigoti skolininką pateikti duomenis apie turimą turtą (CPK 645 straipsnis), o tais atvejais, kai yra pavojus, kad skolininkas gali turtą paslėpti, antstolis turi teisę šį turtą areštuoti. Pasibaigus raginime ar siūlyme nurodytam sprendimo įvykdymo terminui, per kurį skolininkas neatliko raginime nurodytų veiksmų, antstolis pradeda priverstinio vykdymo procedūrą. Tuo tarpu, pagal Vokietijos civilinio proceso teisę kreditorius gali pradėti priverstinio vykdymo procesą, kai jam tai leidžia daryti vykdomasis dokumentas (vok. *Vollstreckungsklausel*) ar kitas vykdymo instrumentas, numatantis priverstinį vykdymą. Ši vykdymo nuorašą teismo vykdytojas turi kuo greičiau įteikti skolininkui ir, skirtingai nei Lietuvoje, jau nuo to momento (bet ne anksčiau) gali būti pradėti priverstiniai vykdymo veiksmai (išskyrus tuos atvejus, kai vykdomi notaro išduoti dokumentai – tuomet pirmieji priverstinio vykdymo veiksmai gali būti pradėti ne anksčiau kaip po dviejų savaičių nuo įteikimo

momento, § 794 I Nr. 5, 798 ZPO)¹⁸⁶. Šiuo požiūriu Lietuvos ir Vokietijos vykdymo proceso sistemos skiriasi. Lietuvoje arba siunčiamas raginimas (kai kuriais atvejais – siūlymas) ir numatomas dešimties (pagal siūlymą – penkių) dienų terminas įvykdyti raginime (siūlyme) nurodytus veiksmus iš esmės nepatiriant jokių neigiamų priverstinio vykdymo pasekmių, arba nei raginimas, nei siūlymas nesiunčiami, ir priverstinio vykdymo veiksmai pradami iš karto gavus vykdomąjį dokumentą. Tuo tarpu, Vokietijos teisėje nustatytas tarpinis variantas – visais atvejais būtina įteikti vykdymo nuorašą, tačiau jokio papildomo termino teismo sprendimą įvykdyti geruoju įstatymas nebenumato ir vykdymo veiksmus leidžia atlikti tuojau pat po nuorašo įteikimo (§ 750 I ZPO). Galbūt, tokį Vokietijos pasirinktą teisinį reglamentavimą galima būtų paaiškinti palyginus jį su CPK 661 straipsnyje įtvirtintomis nuostatomis. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad CPK 661¹⁸⁷ straipsnio tikslas – užtikrinti operatyvų prievolės įvykdymą, nenustatant papildomo termino prievolei įvykdyti tais atvejais, kai toks terminas jau yra nustatytas įstatyme ar vykdomajame dokumente¹⁸⁸. Taigi, Vokietijoje kreditorius turi daugiau galimybių atgauti skolą greičiau. Lietuvoje raginimas nesiunčiamas tik išimtiniais atvejais. Manytume, šiuo klausimu vienintelio teisingo atsakymo nėra. Tiek raginimo, t.y. papildomo termino suteikimas geruoju sumokėti skolą patiriant minimalius nuostolius, siuntimas, tiek nesiuntimas gali būti vertinamas tiek teigiamai, tiek neigiamai. Teigiama laikytina tai, kad skolininkas natūraliai gali pamiršti apie skolos egzistavimą (ypač Vokietijoje, kur bendrasis terminas pateikti vykdomąjį dokumentą yra trisdešimt metų), todėl, tikėtina, kad dar kartą paragintas jis gali iš karto įvykdyti prievolę. Kita vertus, raginimo privalomas įteikimas dėl piktybinio skolininko vengimo jį paimti ir slapstymosi neretai tampa tikra kliūtimi pradėti priverstinio vykdymo veiksmus ir taip išieškoti skolą. Visgi, verta prisiminti, kad priverstinis vykdymo procesas yra tiriamojo proceso pratęsimas, o tiriamasis procesas nevyksta be skolininko žinios, arba jeigu ir vyksta, tai tik pats skolininkas dėl to būna kaltas ir už jo neatvykimą į teismo posėdį yra numatytos konkrečios teisinės pasekmės – sprendimas už akių (§ 330-347 ZPO, CPK 285-289 straipsniai). Taigi, šiame kontekste atrodytų, kad raginimo siuntimas skolininkui yra perteklinis, nes jis ir taip žino, kad nevykdo prievolės. Atsižvelgiant į tai Vokietijos pozicija pradėti priverstinį vykdymą iš karto po oficialios sprendimo kopijos įteikimo yra visiškai logiška ir pagrįsta.

---

¹⁸⁶ Code of the civil procedure of Germany. Munich, 1986, P. 207, 220. Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas: ... – V.: Saulelė, 2008. P. 192.

¹⁸⁷ Pagal CPK 661 straipsnį raginimas įvykdyti sprendimą skolininkui nesiunčiamas tais atvejais: 1) kai įstatymuose ar vykdomajame dokumente nurodyti įvykdymo terminai; 2) kai turi būti vykdomas teismo skubiai vykdyti nukreiptas sprendimas; 3) bylose dėl periodinių išmokų išieškojimo; 4) bylose dėl turto konfiskavimo; 5) vykdant preliminarinius teismo sprendimus ir teismo įsakymus bei hipotekos teisėjo nutartis dėl skolininko turto realizavimo.

¹⁸⁸ LAT 2008-11-19 nutartis c.b. Nr. 3K-3-477/2008, *H.P. v. antstolis A.S. ir kt.*

Valstybė, prisiėmusi prievolę sukurti teismo sprendimų vykdymo sistemą, turi užtikrinti šios prievolės realų įgyvendinimą. Šiuolaikiniame pasaulyje vis sudėtingiau sekti turto judėjimą, o taipogi, vykdyti jo paiešką. Efektyvi informacijos gavimo sistema gali padidinti vykdymo proceso efektyvumą, sumažinti jo išlaidas¹⁸⁹. Tačiau, dėl šios sistemos ir jos veikimo ribų sprendžia kiekviena valstybė savarankiškai. Lietuvos antstolio teisinis statusas leidžia jam vykdančiam *funkcijas* įpareigoti skolininką pateikti informaciją apie jo turimą turtą (CPK 645 straipsnis), efektyviai ieškoti turto viešuosiuose registruose (CPK 585 straipsnis¹⁹⁰, Antstolių įstatymo 22 straipsnis¹⁹¹) bei gauti informaciją iš trečiųjų asmenų (fizinių ir juridinių, privačių ir viešųjų, CPK 688, 689, 728, 749¹⁹² ir kt. straipsniai, Antstolių įstatymo 22 straipsnis). CPK 645 straipsnis įtvirtina galimybę antstoliui reikalauti informacijos iš paties skolininko. Ši nuostata turi ypatingai didelę reikšmę, kai skolininkas turi neregistruotino turto (pvz., įmonės įrengimai, įvairūs vertingi meno kūriniai ir pan.). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad skolininkas turi domėtis vykdymo eiga, bendradarbiauti su antstoliu ir padėti jam greitai bei tinkamai įvykdyti teismo sprendimą. Skolininko pareiga domėtis vykdymo procesu apima jo pareigą informuoti antstolį apie atsiradusias ir turinčias įtakos vykdymo procesui aplinkybes¹⁹³. Tačiau, nors skolininkai ir turi prievolę pateikti informaciją, tačiau vykdančių šią pareigą Lietuvoje, skirtingai nei Vokietijoje, esti mažai. Paprastai antstoliai susiduria ne tik su pareigos pateikti informaciją nevykdymu, bet, kaip jau buvo minėta, raginimo ir kitų procesinių dokumentų įteikimo skolininkui problemomis. Todėl, Lietuvoje daugeliu atveju antstolis naudojasi įstatymo jam teikiama galimybe operatyviai sužinoti apie skolininko turimą turtą elektroniniu būdu pateikdamas užklausas turto registrams (nekilnojamojo turto, transporto priemonių, hipotekos, juridinių asmenų ir kt.). Lietuvos antstoliui suteikta teisė kreiptis į bet kokį asmenį ir įpareigoti jį pateikti bet kokią informaciją apie skolininko turtą. Toks teisinis reglamentavimas yra viena labiausiai išskirtinų Lietuvos antstolio lyginant su Vokietijos teismo vykdytoju teisėmis renkant informaciją apie skolininko turtinę padėtį ypatumų.

Vokietijoje nėra teisinių priemonių, kurios suteiktų galimybę teismo vykdytojams gauti informaciją apie skolininką iš viešųjų registrų (įvairių registrų, bankų ir pan.).¹⁹⁴ Todėl,

¹⁸⁹ Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos. Daktaro disertacija ... Vilnius. 1999. P. 154.

¹⁹⁰ Antstolio reikalavimai vykdyti sprendimus, pateikti turimą informaciją apie skolininko turtinę padėtį, susipažinti su sprendimams vykdyti būtinais dokumentais ar susilaikyti nuo veiksmų, galinčių trukdyti vykdyti sprendimus privalomi visiems asmenims ir turi būti įvykdyti per antstolio nustatytą terminą (CPK 585 straipsnio 1 d.).

¹⁹¹ Atlikdamas *funkcijas*, antstolis turi teisę neatlygintinai gauti iš Valstybinės mokesčių inspekcijos prie LR FM, Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigų, kadastrų ir registrų bei kitų fizinių ir juridinių asmenų, tarp jų iš bankų ir kitų kredito bei finansų įstaigų, reikalingus duomenis, nepaisant jų pateikimo formos ir būdo, dokumentų nuorašus, kompiuterinių laikmenų duomenis ar jų kopijas apie skolininko turtą, lėšas, pajamas, išlaidas ir veiklą bei kitus duomenis, reikalingus antstolio funkcijoms atlikti (Antstolių įstatymo 22 straipsnio 1 d.).

¹⁹² CPK 749 straipsnio 4 dalis nustato antstolio teisę išieškant iš skolininko turtinių teisių įpareigoti prievolės skolininką pranešti, koku pagrindu ir kokio dydžio turtinė teisė priklauso skolininkui.

¹⁹³ LAT 2008-12-01 nutartis c.b. Nr. 3K-3-564/2008 A. L. v. antstolis N. Š.

¹⁹⁴ Red. Jongbloed A.W. The bailiff in Europe, utopia or reality? Kluwer-Deventer. 2004. P. 231.

pagrindinis informacijos šaltinis Vokietijoje yra pats skolininkas, kuris privalo nurodyti turimą turtą ir jo buvimo vietą¹⁹⁵. Remiantis § 807 ZPO, informacija gaunama specialaus proceso metu. Už informacijos apie turtą nepateikimą skolininkui Vokietijoje gali būti skiriama piniginė bauda arba areštas iki šešių mėnesių¹⁹⁶. Pažymėtina, kad priesaiką pakeičiančio užtikrinimo institutas yra išskirtinis Vokietijos civilinio proceso bruožas, kadangi Lietuvoje tokio pobūdžio priverstinio vykdymo priemonė nėra žinoma. Pakeičiantis priesaiką užtikrinimas (vok. *eidesstatliche Versicherung*) paprastai yra paskutinė priverstinio vykdymo priemonė, galinti paskatinti skolininką įvykdyti pareigą. Pareikalauti užtikrinimo galima tuomet, jeigu yra bent viena iš šių sąlygų: 1) teismo vykdytojas praneša kreditoriui apie tai, kad nepavyko nustatyti areštuotino skolininko turto, 2) skolininkas vengia jo gyvenamojo būsto kratos arba 3) be pateisinamos priežasties daugelį kartų negalėjo būti surastas. Šią priesaiką teismo vykdytojas perduoda vykdymo teismui, o kopiją išsiunčia kreditoriui. Vykdomo teismas, gavęs priesaiką pakeičiantį užtikrinimą įrašo skolininką į skolininkų rejestrą (vok. *Schuldnerverzeichnis*, § 915 ZPO). Įrašymas į šį rejestrą skolininko atžvilgiu yra efektyvi priemonė, kadangi šiuo sąrašu naudojasi įvairios kreditų apsaugos organizacijos ir kitos institucijos, kurios tokių klientų vengia. Todėl daugelis skolininkų tik gavę reikalavimą pateikti priesaiką pakeičiantį užtikrinimą tuojau pat sumoka skolą¹⁹⁷. Kaip jau minėjome, CPK 645 straipsnis taip pat įpareigoja skolininką antstolio reikalavimu pranešti apie savo turtą, tačiau skolininkai retai vykdo šią pareigą. Lyginant su Vokietijoje galiojančia tvarka, Lietuvoje nėra numatyta jokių efektyvių teisinių priemonių, galinčių priversti skolininką atlikti šią pareigą, nėra sudaromas ir viešai prieinamas skolininkų sąrašas. Tai laikytina dideliu Lietuvos civilinio proceso trūkumu ir silpniausia vieta.

Pažymėtina, kad Vokietijos priverstinio vykdymo procese yra numatyta ir kitų priemonių gauti informaciją apie skolininko turtinę padėtį. Pvz., § 806a II ZPO nurodo, kad jei teismo vykdytojas neranda skolininko jo gyvenamojoje vietoje ir nėra kitų būdų įvykdyti teismo sprendimą, teismo vykdytojas įgauna teisę apklausti kartu su skolininku gyvenančius suaugusius asmenis siekiant nustatyti skolininko darbovietę. Tačiau, šie asmenys informacijos suteikti neprivalo, todėl teismo vykdytojas negali jų priversti. Tretysis asmuo, gavęs rechtspflegerio nurodymą dėl išieškojimo per dvi savaites privalo informuoti, ar jis pripažįsta reikalavimą ir kokia apimtimi pripažįsta, o taip pat, ar sutinka pervesti pinigines lėšas kreditoriui. Jei tretysis asmuo atsisako vykdyti rechtspflegerio nurodymus, jokios teisinės sankcijos jam negresia,

¹⁹⁵ Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos. Daktaro disertacija ... Vilnius. 1999. P. 154.

¹⁹⁶ Jeigu skolininkas per nustatytą terminą neatvyksta duoti priesaiką pakeičiančio užtikrinimo ar pažeidžia užtikrinimo pateikimo atidėjimo sąlygas, išduodamas įsakymas dėl skolininko sulaikymo (vok. *Verhaftung*, § 901 ZPO). Visais atvejais sprendime dėl skolininko arešto turi būti nurodyta suma - užstatas, kurio sumokėjimas į depozitą sustabdo sprendimo dėl arešto vykdymą, ir skolininkas įgauna teisę prašyti atšaukti jo areštą. Fizinio asmens areštas negali trukti ilgiau nei pusę metų. Skolininko sulaikymas yra speciali teisinė apsaugos forma. T.y., Vokietijos civilinio proceso teisė leidžia priverstinį išieškojimą nukreipti ne tik į turtą, tačiau ir į asmenį.

¹⁹⁷ Salten U., Gräve K. Gerichtliches Mahnverfahren und Zwangsvollstreckung. – Köln: ... 2007. S. 163.

išskyrus tai, kad jis atsako už kreditoriui padarytą žalą, atsiradusią dėl pareigų nevykdymo (§ 840 I, II ZPO)¹⁹⁸. Vokietijos Aukščiausiasis Federalinis Teismas (BGH) konstatavo, § 840 I ZPO įtvirtinta taisyklė reiškia paprasčiausią turimos faktinės informacijos pateikimą¹⁹⁹. Toks liberalus teisinis reglamentavimas sietinas su skolininko ir trečiojo asmens interesų apsauga, kadangi tretysis asmuo, skirtingai nei pats skolininkas nežino ir negali žinoti, ar iš tiesų skola egzistuoja ir kokio ji dydžio²⁰⁰. Taigi, vertinant Lietuvoje galiojančias teisės normas ir susiformavusią praktiką, pažymėtina, kad skolininkas kaip informacijos šaltinis laikytinas labiau formaliu, kadangi sankcijos už šios pareigos nevykdymą yra pakankamai švelnios ir beveik neefektyvios, o informacijos pagrindas yra labai liberalios teisės normos, reglamentuojančios antstolio teisę gauti iš trečiųjų asmenų visą turimą informaciją apie skolininko turtą. Tuo tarpu, Vokietijoje, kur teismo vykdytojas neturi įgalinimų naudotis tokiu plačiu informacijos šaltinių spektru, pagrindinis informacijos šaltinis yra kaip tik skolininkas. Tačiau, tai dar nereiškia, kad informacijos gavimas Vokietijoje yra didelė problema. Kaip tik priešingai, siekdami išvengti iš tiesų griežtų sankcijų (piniginės baudos, įrašymo į skolininkų rejestrą ar net sulaikymo), skolininkai aktyviai vykdo savo pareigą. Galbūt, vieninteliu tokio teisinio reglamentavimo trūkumu laikytina tai, kad informacija iš viešųjų registrų gaunama žymiai greičiau, tuo tarpu, informacijos gavimas iš skolininko laikantis nustatytų procedūrų yra pakankamai ilgas procesas.

Surinkus informaciją apie skolininkui priklausantį turtą gali paaiškėti tai, kad skolininkas jo turi daugiau nei reikia skolai padengti, todėl sprendimą vykdantis organas turi nuspręsti, į kokį turtą konkrečiu atveju reikalinga nukreipti išieškojimą. Lietuvoje ir Vokietijoje galioja skirtingos turto, iš kurio turi būti išieškoma, nustatymo taisyklės. Pagal Lietuvos CPK, vykdant išieškojimą iš skolininko turto, teisė pasirinkti turtą, į kurį nukreipiamas išieškojimas, priklauso išieškotojui, žinoma, jis turi laikytis CPK 664 ir 665 straipsniuose nustatyto eiliškumo, kuris nustatytas taip, kad pirmiausiai išieškojimas būtų nukreipiamas į skolininkui mažiau būtina turtą. Šis pasirinkimas yra išieškotojo teisė, bet ne pareiga. Jeigu išieškotojas iki priverstinio vykdymo pradžios nenurodo, iš kokio skolininko turto ar pajamų išieškoma pirmiausia, tai ši teisė pereina antstoliui. Supaprastintai, šią schemą galima būtų pavaizduoti sekančiai: *šieškotojas* → *antstolis*. Lygiai tie patys vykdymo proceso subjektai ir lygiai tokia pačia seka CPK turi teisę pasirinkti ir skolininko turto realizavimo būdą (CPK 695 straipsnis). Vokietijoje, visų pirma, teisė pasirinkti turtą, iš kurio turi būti išieškoma, suteikta ne kreditoriui, o skolininkui (§ 264 I BGB). Ir tik tada, jeigu skolininkas šia teise nepasinaudoja, ji pereina kreditoriui. Tačiau, šiuo atveju, kol kreditoriaus ieškinys nėra pilnai ar dalinai patenkinamas iš pasirinkto turto ar pasirinktu būdu, skolininkas turi teisę kito turto ar kitos išieškojimo galimybės

¹⁹⁸ Lackmann R. Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts. – München: ... 2005. S. 105.

¹⁹⁹ BGH 1977-10-10 sprendimas VIII ZR 76/76 (dėl § 840 I ZPO).

²⁰⁰ BGH 2002-06-13 sprendimas Nr. IX ZR 242/01 (dėl § 812 I S. 1 BGB, § 829, 840 ZPO).

nenurodyti (§ 264 I BGB)²⁰¹. Šiuo atveju schema atrodo kiek kitaip: *skolininkas* → *kreditorius* → *teismo vykdytojas*. Skolininkui suteikta teisė pirmajam pasirinkti turtą, iš kurio turi būti išieškoma pirmiausiai, yra visiškai logiška tuo požiūriu, kad Vokietijoje būtent pats skolininkas ir yra pagrindinis informacijos šaltinis apie jo turimą turtą. Lietuvoje, skolininkas ypatingai retai bendradarbiauja su priverstinį išieškojimą vykdančiu antstoliu. Galbūt, ši priežastis ir sąlygojo tai, kad CPK nėra numatyta teisė skolininkui pirmajam nurodyti pirmąją eilę realizuotiną turtą. Manytume, kad šios teisės skolininkui nesuteikimas, yra ydingas. Turto realizavimas priverstinio vykdymo procese yra ypatingas tuo, kad jis realizuojamas ne skolininko, o teismo sprendimą vykdančio organo valia, todėl sukelia skolininkui neigiamų materialinių, socialinių ir pan. pasekmių. Be to, pažymėtina, kad išieškotojas nurodymas, iš kokio turto išieškoti, šia teise gali pasinaudoti bandant sužlugdyti skolininką arba padaryti jam daugiau žalos nei kad galėtų būti padaryta. Todėl, ir Lietuvoje teisė pirmajam nurodyti, iš kokio turto išieškoti, turėtų būti suteikta skolininkui. Juk tik skolininkas žino tikrąją savo turtinę padėtį, žino, koks turtas turi didžiausią vertę jam ir jo šeimai, kokį turtą realizavus skola padengtų greičiausiai ir pan.

Pažymėtina, kad vykdymo proceso subjektų teisė pasirenkant turtą, iš kurio bus išieškoma, bei jo realizavimo būdą yra apriboti civiliniame procese leistinomis vykdymo priemonėmis²⁰². Nors CPK ir ZPO numato visą eilę įvairių vykdymo priemonių, ne visos jos taikomos vienodai dažnai. Todėl, dėl ribotos šio darbo apimties apžvelgsime tik tas, kurios naudojamos dažniausiai – išieškojimas iš piniginių lėšų, kilnojamojo turto bei darbo užmokesčio.

4.2. Išieškojimo nukreipimas į pinigines lėšas

Pagrindinė vykdymo priemonė Lietuvoje – piniginės lėšos, esančios bankuose. Pagrindinė priežastis pasirenkant šią vykdymo priemonę yra ta, kad nukreipus išieškojimą į pinigines lėšas, teismo sprendimas įvykdomas sparčiau, tuo užtikrinamas proceso koncentracijos

²⁰¹ Rosenberg L., Gaul H. F., Schilken E. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: ... 1997. S. 724.

²⁰² Lietuvos priverstinio vykdymo priemonių sąrašą pateikia CPK 624 straipsnio 2 d.: 1) išieškojimas iš skolininko lėšų ir turto ar turtinių teisių; 2) išieškojimas iš skolininko turto ir pinigų sumų, esančių pas kitus asmenis; 3) uždraudimas kitiems asmenims perduoti skolininkui pinigus, turtą ar vykdyti skolininkui kitas prievoles; 4) dokumentų, patvirtinančių skolininko teises, paėmimas; 5) išieškojimas iš skolininko darbo užmokesčio, pensijos, stipendijos ar kitų jo pajamų; 6) tam tikrų teismo sprendime nurodytų daiktų paėmimas iš skolininko ir perdavimas išieškotojui; 7) skolininko turto administravimas ir iš to gautų pajamų panaudojimas išieškojimui padengti; 8) skolininko įpareigojimas atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti; 9) priešpriešinių išieškotinių sumų tarpusavio įskaitymas; 10) kitos įstatymų numatytos priemonės. Antstolis, priverstinai vykdamas teismo sprendimą, turi teisę vienu metu taikyti kelias priverstinio vykdymo priemones (CPK 624 straipsnio 3 d.). Tuo tarpu, Vokietijos ZPO numatomos vykdymo priemonių rūšys yra kiek kitokios nei Lietuvoje: 1) prekių areštas; 2) reikalavimų ir kito turto (ypač uždirbtų pajamų) areštas; 3) priesaika patvirtintas pareiškimas dėl turto; 4) teismo draudimas atsakovui atlikti tam tikrus veiksmus arba susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo; 5) priverstinis nuosavybės konfiskavimas ir jos perpardavimas viešosiose varžytynėse; 6) turto ir asmens areštas ir laikinasis uždraudimas atsakovui atlikti tam tikrus veiksmus. Teismo sprendimų vykdymas - Vokietija. http://ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement_ger_lt.htm, prisijungimo laikas 2009-07-29, 23:48.

ir ekonomiškumo principas (CPK 7 straipsnio 1 d.)²⁰³. Tačiau, antstoliui informacija apie skolininko pinigines lėšas ir jų buvimo vietą nėra pateikiama kartu su vykdomuoju dokumentu, todėl šią informaciją jis turi susirasti pats. Tokios informacijos gavimo procedūrą nustato CPK 689 straipsnis, kuriame nurodyta, kad antstolis bankams, kitoms kredito įstaigoms ar asmeniui pasiunčia SVI nustatytos formos patvarkymą patikrinti, ar skolininko vardu yra piniginių lėšų ir sustabdyti jų išmokėjimą. Sulaukus teigiamų atsakymų bankams yra siunčiami patvarkymai areštuoti lėšas ir jas pervesti į antstolio depozitinę sąskaitą. Šiais patvarkymais bankams yra nurodoma ne tik areštuoti tam tikrą piniginių lėšų sumą, reikalingą skolai ir vykdymo išlaidoms padengti, bet ir pervesti ją į antstolio depozitinę sąskaitą. Išieškojus pinigines lėšas, jos yra paskirstomos ir pervedamos išieškotojui. Taigi, procedūra yra išties paprasta ir greita, tuo labiau, kad užklauskos yra siunčiamos ir gaunamos elektroniniais kanalais, be to, vis labiau populiarėja arešto piniginiams lėšoms uždėjimas internetinės bankininkystės dėka. Tačiau, negalima nepaminėti problemų, kylančių išieškant iš šios turto rūšies. Visų pirma, pažymėtina, kad antstoliui pateikiama informacija apima tik sąskaitų numerių nurodymą. Tačiau aktualiausia informacija apie šiose sąskaitose esančias lėšas taip ir lieka neatskleista. Todėl, antstolis paprastai areštuoja visas skolininko sąskaitas nurodant, kad lėšų arešto mastas kiekvienoje iš jų – tiek, kiek reikia skolai ir vykdymo išlaidoms padengti. Tokiu būdu nuolat susiduriama su grėsme areštuoti daugiau turto, nei reikia skolai ir vykdymo išlaidoms padengti (CPK 677 straipsnio 2 d.). Todėl sprendžiant šią problemą LR teisingumo ministerija kartu su Antstolių rūmais ieško būdų, kaip užtikrinti, kad antstolis dar prieš areštuodamas sąskaitas, gautų iš banko patvirtinimą, ar ne vieną sąskaitą turinčio asmens pinigų pakanka skolai padengti, nuskaičiuojant ją nuo vienos sąskaitos, ar reikia areštuoti visas²⁰⁴. Manytume, kad toks problemos sprendimas yra tinkamas ir pakankamas, kadangi tokiu būdu būtų sukurta galimybė išvengti arešto masto viršijimo problemos tuo pačiu dar labiau pagerinant proceso operatyvumo ir veiksmingumo principų įgyvendinimą. Skirtingai nei Lietuvoje, Vokietijos civiliniam procesui šios rūšies priverstinio vykdymo priemonė nėra žinoma. Bankai kaip ir visi kiti tretieji asmenys neturi prievolės pranešti apie skolininko turimas sąskaitas ar lėšas jose. Manytume, kad tai yra vienas didžiausių Vokietijos priverstinio vykdymo trūkumų. Pažymėtina, kad išieškojimo iš piniginių lėšų, esančių bankuose, svarbą pripažino ir ES Komisija. „Žaliojoje knygoje“ nurodoma, tokia procedūra [lėšų bankuose areštas] taikoma daugumoje valstybių narių ir, jeigu tai daroma veiksmingai, ji gali būti sėkminga kovos su nepaklusniais ir nesąžiningais skolininkais priemonė.

---

²⁰³ Vilniaus apygardos teismo 2007-01-22 nutartis c.b. Nr. 2S²⁹-67/2007 UAB „Raliga“ v. UAB „Daivera“.

²⁰⁴ Teisingumo ministro akiratyje - neefektyvaus skolų išieškojimo problema. <http://www.balsas.lt/naujiena/248416/teisingumo-ministro-akiratyje-neefektyvaus-skolu-ieskojimo-problema/rubrika:naujienos-lietuva-politika>, prisijungimo laikas 2009-04-17, 18:00.

Todėl yra svarstoma, koku būdu šis tikslas gali būti pasiektas ES lygiu²⁰⁵. Vien jau dėl to manytina, kad šios vykdymo priemonės Vokietijoje nepripažinimas šiuolaikinėmis sąlygomis vertintina kaip didelė žala visai priverstinio vykdymo sistemai.

Tačiau, tai dar nereiškia, kad Vokietijoje iš vis negalimas išieškojimas iš skolininko piniginių lėšų. Tokia galimybė numatyta § 815 I ZPO: nukreipus išieškojimą į pinigines lėšas, jos turi būti perduotos kreditoriui. Kaip nurodo R. Lackmannas, piniginių lėšų perdavimas (vok. *Ablieferung*) yra valstybės aukščiausiosios valdžios aktas, kuriuo teismo vykdytojas nuosavybės teises į areštuotas pinigines lėšas perduoda kreditoriui²⁰⁶. Lyginant su Lietuvoje galiojančiomis išieškojimo iš piniginių lėšų taisyklėmis pastebima, kad Vokietijoje pinigines lėšas areštuojamos ir realizuojamos vienu metu; tarpinė grandis – jų pervedimas į teismo vykdytojo depozitinę sąskaitą nenumatytas. Į teismo vykdytojo depozitinę sąskaitą lėšos pervedamos tik vieninteliu § 815 II ZPO numatytu atveju, t.y. tada, kai tretysis asmuo pateikia įrodymus, pagrindžiančius tikimybę, kad jis turi tam tikras teises į šiuos pinigus. Šiuo atveju areštuotos pinigines lėšas saugomos teismo vykdytojo depozitinėje sąskaitoje dvi savaites ir tik tada perduodamos kreditoriui, jeigu nepateikiama teismo nutartis dėl išieškojimo iš šių piniginių lėšų nutraukimo. Tačiau, § 815 ZPO savo esme labiau panašus ne į CPK 689 straipsnį, o į CPK 685 straipsnį, kuriame nurodoma, kad rastas pas skolininką pinigų sumas, reikalingas išieškotinai sumai ir vykdymo išlaidoms padengti, antstolis iš skolininko paima išduodamas SVI nustatytos formos kvitą ir ne vėliau kaip kitą darbo dieną sumoka į antstolio depozitinę sąskaitą. Manytina, kad išieškojimo nukreipimas į skolininko pinigines lėšas turėtų būti prioritetinga priverstinio išieškojimo priemonė, kadangi pinigines lėšas yra likvidžiausias turtas, o išieškojimas iš jo – ekonomiškiausias ir efektyviausias. Su tuo sutinka ir vokiečių procesualistai. H.J. Musieliakas bei R. Lackmannas nurodo, kad būtent šis būdas yra svarbiausia priverstinio vykdymo rūšis, kuri lyginant su išieškojimu iš skolininko kilnojamo turto yra žymiai paprastesnis, ekonomiškėnis ir atimantis mažiau laiko²⁰⁷. Todėl abi šalys turi užtikrinti tinkamą išieškojimą iš piniginių lėšų, esančių bankuose, reglamentuojančių normų veikimą. Lietuvos teisinis reglamentavimas šiuo klausimu (išskyrus kai kurias kylančias problemas) tinkamas. Tai patvirtina ir ypatingai retai pasitaikantys skundai dėl išieškojimo nukreipimo į pinigines lėšas. Tuo tarpu Vokietijos ZPO ir kiti įstatymai tobulintini išplečiant sprendimus vykdančių organų kompetenciją suteikiant jiems teisę iš bankų gauti informaciją apie bankuose esančias pinigines lėšas, bei teisę išieškoti iš šių lėšų.

²⁰⁵ Žalioji knyga dėl teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje veiksmingumo gerinimo: banko sąskaitų areštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=51025&p_query=&p_tr2=2, prisijungimo laikas 2009-11-15, 16:32.

²⁰⁶ Lackmann R. *Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts*. – München: ... 2005. S. 68.

²⁰⁷ Musielak H. J. *Grundkurs ZPO*. - München: Verlag C. H. Beck, 2004. S. 377, 389. Lackmann R. *Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts*. – München: Verlag Franz Vahlen, 2005. S. 102.

4.3. Turto areštas, turto realizavimo tvarka

Išieškojimas iš kilnojamojo (vok. *bewegliche Sache*) ar nekilnojamojo (vok. *unbewegliche Sache*) turto yra seniausia priverstinio vykdymo priemonė. Lietuvos civilinio proceso teisėje nėra esminių skirtumų išieškant iš kilnojamojo ar nekilnojamojo turto²⁰⁸. Tuo tarpu, Vokietijoje išieškojimas iš šios rūšies turto labai skiriasi. Visų pirma, skiriasi turto areštą bei realizavimą reglamentuojantys teisės aktai: priverstinį išieškojimą iš kilnojamojo turto reglamentuoja ZPO 8 knygos 2 dalies 1 skyrius, o nekilnojamojo – trumpas tos pačios dalies 2 skyrius (§ 864-871 ZPO) bei varžytynių įstatymas (ZVG). Antra, skiriasi išieškojimą vykdančias organas: išieškojimą iš kilnojamojo turto vykdo teismo vykdytojas, o iš nekilnojamojo turto – rechtspflegeris arba žemės registro įstaiga. Tačiau, dėl ribotos šio darbo apimties bei išieškojimo iš nekilnojamojo turto nepopuliarumo nagrinėsime tik išieškojimą iš kilnojamojo turto.

Lietuvoje turto areštas yra priverstinis nuosavybės teisės į skolininko turtą arba šios teisės atskirų sudėtinių dalių – valdymo, naudojimosi ar disponavimo – laikinas uždraudimas ar apribojimas. Areštuodamas turtą, antstolis turi pats nustatyti šiuos apribojimus ir nurodyti juos turto arešto akte. Tačiau, visais atvejais turi būti apribojama turto savininko disponavimo turtu teisė. Nuosavybės teisės į areštuotą turtą apribojamos laikinai: iki skolininkas pats geranoriškai sumokės skolą arba turtas bus realizuotas teismo sprendimams vykdyti nustatyta tvarka ir tokiu būdu bus patenkinti išieškotojo reikalavimai. Turto areštas procesine prasme suprantamas kaip kelių procesinių veiksmų visuma: turto aprašymas, arešto akto paskelbimas skolininkui, turto arešto akto įregistravimas turto arešto aktų registre, turto saugotojo paskyrimas. Areštuotas turtas dažniausiai paliekamas saugoti skolininkui, ir tik priėmus sprendimą realizuoti šį turtą jis yra išreikalaujamas iš skolininko valdymo, tokiu atveju, gali būti atliekamas savarankiškas procesinis veiksmas - skolininko turto paėmimas²⁰⁹. Tuo tarpu, Vokietijos teisės doktrinoje nurodoma, kad areštas (vok. *Pfändung*) – tai aukščiausiosios valdžios aktas, kurio teisinis poveikis – priverstinio vykdymo objekto konfiskavimas (vok. *Beschlagnahme*)²¹⁰. Tuo tikslu teismo vykdytojas vyksta į skolininko gyvenamąjį būstą ir ten ieško turto, į kurį galima nukreipti išieškojimą, o tokį radęs - areštuoja²¹¹. T.y., išieškojimas iš kilnojamųjų daiktų yra tada, kai teismo vykdytojas paima iš skolininko turtą (§ 808 I ZPO) ir jį realizuoja (§ 814 ZPO). Visi kiti

²⁰⁸ Vienintelė išimtis numatyta CPK 690 straipsnyje: jeigu išieškojimas nukreipiamas į nekilnojamą bei kitą nustatyta tvarka registruojamą turtą, antstolis nustato, ar visas šis turtas priklauso skolininkui, kokia yra tikroji to turto vertė, taip pat, ar turtas neįkeistas hipotekos įstaigose, ar neareštuotas, ir kokie jam nustatyti apribojimai. Šio straipsnio reikalavimus įgyvendinti yra nesudėtinga, kadangi visi šie duomenys, išskyrus realią rinkos vertę, yra matomi elektroninėse viešųjų registrų duomenų bazėse. Be to, jeigu vėliau paaiškėtų naujų aplinkybių, susijusių su areštuoto turto priklausymu tretiesiems asmenims, CPK 603 straipsnyje nustatyta tvarka galima pareikšti ieškinį dėl pažeistos civilinės teisės gynimo.

²⁰⁹ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas: ... – V.: Saulelė, 2008. P. 98-99.

²¹⁰ Musielak H. J. Grundkurs ZPO. - München: Verlag C. H. Beck, 2004. S. 378.

²¹¹ Salten U., Gräve K. Gerichtliches Mahnverfahren und Zwangsvollstreckung. – Köln: ... 2007. S. 155.

daiktai²¹² turi būti palikti saugoti skolininkui, jeigu tai nekeltų grėsmės kreditoriaus ieškinio patenkinimui (§ 808 II ZPO). Paprastai turto, kuris konfiskuojamas iš skolininko teismo vykdytojo žinion, ir turto, kuris paliekamas saugoti pačiam skolininkui, atskyrimo kriterijus yra to turto dydis, svoris ir pan.²¹³. Jei stambaus turto iš skolininko paimti neįmanoma, jis turi būti areštuotas, esant galimybei pažymimas „*Kuckuck*“ atžyma ir paliktas skolininkui saugoti. Pažymėtina, kad vadovaujantis § 804 ZPO kreditorius, pagal kurio ieškinį areštuojamas turtas, įgauna įkeitimo teisę (vok. *Pfandrecht an dem gepfändeten Gegenstande*)²¹⁴. Šios įkeitimo teisės teisinis poveikis prieš kitus kreditorius yra toks pats kaip ir sutartinės kilnojamo turto įkeitimo teisės, t.y. galioja prioriteto laiko atžvilgiu principas – kieno naudai areštuojamas turtas pirmiausiai, to ieškinyš padengiamas anksčiausiai. Toks skirstymas vadinamas prioriteto principu arba *prior tempore potior jure* (pirmesnis laike, pirmesnis ir teisėje), pagal kurią kreditorius turi teisę į skolininko turtą tuomet, kai turtas yra areštuotas jo vardu²¹⁵. Toks teisinis reglamentavimas yra visiškai priešingas galiojančiam Lietuvoje. Visų pirma, vieno antstolio išieškomos skolos apjungiamos ir realizavus turtą tenkinamos proporcingai skolos dydžiui; antra, tam kad realizavus turtą gautos lėšos būtų skirstomos išieškotojo naudai, nėra reikalaujama, kad prieš tai turtas būtų areštuotas šio išieškotojo vardu²¹⁶; trečia, Lietuvos CPK 759 straipsnis²¹⁷ numato kitiems kreditoriams galimybę bet kuriuo metu prisijungti prie išieškojimo pateikiant išieškojimą vykdančiam antstoliui vykdomąjį dokumentą. Tokio teisinio reglamentavimo dėka, mūsų nuomone, užtikrinamas asmenų lygybės principas, kadangi visi tos pačios eilės kreditoriai traktuojami vienodai, netgi ir tais atvejais, kai jie prisijungė prie išieškojimo tik po turto realizavimo, o jų ieškiniai tenkinami vadovaujantis proporcingumo principu. Tuo tarpu, prioriteto laiko atžvilgiu principas neleistinas kaip pažeidžiantis konstitucinę asmenų lygybę, kadangi kreditorius, kuris kreipėsi į tą patį teismo vykdytoją dviem dienom anksčiau nei pirmasis nepagrįstai yra pastatomas į reikalavimų tenkinimo eilę.

---

²¹² Pažymėtina, kad piniginės lėšos, brangenybės ir vertybiniai popieriai visais atvejais yra paimami iš skolininko ir nuo arešto momento juos saugo teismo vykdytojas.

²¹³ Lackmann R. *Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts*. – München: ..., 2005. S. 48, 62.

²¹⁴ Hemmer / Wüst / Grieger / Tyroller. *Zivilprozessrecht II*, 01/2009. 9 Auflage. S. 47, 49.

²¹⁵ Stauskienė E., Višinskis V. *Teismo sprendimų vykdymas: ... – V.: Saulelė, 2008. P. 195.*

²¹⁶ Pvz., tokia situacija gali susiklostyti tada, kai pradėjus priverstinį vykdymo procesą dėl 10000 Lt išieškojimo privataus asmens naudai ir jo ieškinio patenkinimui areštavus skolininko automobilį, vėliau tam pačiam antstoliui pateikiamas 20 Lt ieškinyš valstybės naudai. Tokiu atveju antstolis nesurašys dar vieno turto arešto akto, tačiau, realizavus turtą privalės išieškotą sumą proporcingai išieškotinoms sumoms skirstyti tarp visų išieškotojų.

²¹⁷ Pažymėtina, kad po paskutinių CPK pakeitimų (CPK 512, 609, 610, 632, 756 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 652 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 36-1340) tarp naujos redakcijos CPK 756 straipsnio ir nepakeisto 759 straipsnio atsirado teisės normų kolizija. Naujasis teisinis reglamentavimas pakeitė iki 2009-03-31 galiojusią tvarką ir nuo 2009-04-01 tais atvejais, kai išieškotos sumos nepakanka visiems išieškotojams, antstolis parengęs pinigų paskirstymo išieškotojams patvarkymą nebeteikia jo tvirtinti teismui, o paprasčiausiai patvarkymo nuorašai išsiunčiami išieškotojams. Tuo tarpu, šiuo metu galiojantis CPK 759 straipsnis liko nepakeistas ir jis ir toliau numato paskirstymo patvarkymo teikimo teismui procedūrą. Todėl pastarasis straipsnis turėtų būti pakeistas atitinkamai CPK 756 straipsnio reikalavimams.

Nors turto areštas kaip vykdymo priemonė yra žinoma abiejų šalių teisėje, tačiau taikomos procedūros skiriasi. Lietuvoje areštuotas turtas labai retai paimamas iš skolininko, turto arešto aktas paprastai surašomas antstolio kontoroje. Be to, turtas dažniausiai areštuojamas ne siekiant jį realizuoti, bet tokiu būdu apsidrausti, taip užtikrinant skolos išieškojimą. T.y., turto areštas Lietuvoje ėgavo kokybiškai naujas savybes ir tapo savotiška užtikrinimo priverstiniame vykdymo procese priemone. Tuo tarpu Vokietijoje, priešingai, areštuotą turtą visada stengiamasi iš skolininko paimti, turtas areštuojamas jo buvimo vietoje ir, jeigu jau buvo uždėtas areštas, toks turtas realizuojamas. Mūsų nuomone, Lietuvoje susiformavusi praktika areštuoti turtą be tikslo vėliau jį realizuoti vertintina teigiamai, kadangi neretai būtent tokia vykdymo priemonė priverčia skolininką sumokėti skolą nesukeliant jam tų padarinių, kurių jis patirtų turtą realizavus varžytynėse²¹⁸. Tačiau, praktika areštuoti turtą jo net neapžiūrėjus vertintina neigiamai, kadangi šiuo atveju, kyta reali grėsmė areštuoti turto daugiau, taip pažeidžiant skolininko interesus, arba – mažiau, taip pažeidžiant išieškotojo interesus. Tuo tarpu, Vokietijoje šios problemos nekyla.

Taigi, areštuojant turtą tiek antstoliui, tiek teismo vykdytojui privalu išspręsti klausimą: kiek turto turi būti areštuota? Šis klausimas priverstiniame procese yra vienas svarbiausių, kadangi nuo to, kaip pasiseka jį išspręsti priklauso, ar bus užtikrinta skolininko ir išieškotojo (kreditoriaus) interesų pusiausvyra, ar nebus pažeistos kurios nors šalies teisės. Pagal CPK 675 straipsnio 2 d. antstolis negali areštuoti skolininko turto iš esmės daugiau, negu jo reikia išieškotinai sumai ir vykdymo išlaidoms padengti²¹⁹, todėl areštuojant turi būti išspręstas ir turto vertės klausimas. Turto vertė Lietuvoje nustatoma pagal CPK 681 straipsnio reikalavimus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad šiame straipsnyje yra nustatyta esminė nuostata, objektyvūs kriterijai, kuriais privalo vadovautis antstolis, nustatydamas areštuojamo turto vertę. Teismas nurodė, kad pagrindinis kriterijus yra areštuojamo turto rinkos vertė²²⁰. Pagal CPK 681 straipsnį įvertinti turto rinkos vertę turi du subjektai – antstolis ir ekspertas. Analogiškas teisinis reglamentavimas žinomas ir Vokietijos civilinio proceso teisėje. § 803 I ZPO nustatyta, kad išieškojimas negali viršyti sumos, kurios reikia kreditoriaus ieškiniui patenkinti bei vykdymo išlaidoms padengti, todėl nukreipiant išieškojimą į turtą, jis turi būti įvertintas. Turto vertinimo procedūra (vok. *Schätzung*) taip pat labai panaši į galiojančią Lietuvoje: turtas turi būti įvertintas rinkos kainomis (vok. *gewöhnlichen Verkaufswert*), o atlikti vertinimą taip pat gali teismo vykdytojas arba ekspertas²²¹. § 813 II ZPO reikalauja, kad turto vertė turi būti nustatyta kaip įmanoma greičiau. Šis reikalavimas, žinoma, susijęs su skolininko ir

²¹⁸ Pvz., areštavus turto dalį, kai skola yra ženkliai mažesnė nei turto vertė; areštavus hipoteka apsunkintą turtą, kurio realizavimas be hipotekos kreditoriaus yra neįmanomas, areštavus nelikvidų turtą ir pan.

²¹⁹ LAT 2004-10-25 nutartis c.b. Nr. 3K-3-565/2004 *O. Kalnikienė v. A. Bložė*.

²²⁰ LAT 2007-01-09 nutartis c.b. Nr. 3K-3-161/2007 *Vytautas Kazimieras Vinkleris v. antstolė R. Stašenienė*.

²²¹ Pažymėtina, kad pagal CPK nėra atvejų, numatančių privalomą turto vertinimo ekspertizę. Tuo tarpu, pagal Vokietijos § 813 I ZPO numato, kad ekspertizės paskyrimas yra privalomas išieškojimą nukreipus į brangenybes.

kreditoriaus apsauga siekiant areštuoti turto tiek turto, kiek reikia (nei daugiau, nei mažiau). Tuo tarpu Lietuvoje toks įstatymine teisės norma įtvirtintas reikalavimas nėra žinomas.

Areštavus turtą ir nustačius jo kainą, pradedamas kitas priverstinio išieškojimo etapas - areštuoto turto realizavimas (vok. *Verwertung der gepfändeten Sachen*). Nors skolininko turtas vykdymo procese gali būti realizuojamas keliais būdais, dažniausiai taikomas būdas – varžytynės (vok. *Öffentliche Versteigerung*, § 814 ZPO)²²². Varžytines Lietuvoje vykdo antstolis. Tuo tarpu, Vokietijoje realizavimą vykdomas organas priklauso nuo realizuojamo turto rūšies. Kilnojamojo turto varžytines vykdo teismo vykdytojas (§ 814 ZPO). Tuo tarpu, nekilnojamojo turto²²³ varžytynės įeina į vykdymo teismo, kurio veiklos teritorijoje yra šis turtas, kompetenciją. Tokią situaciją Vokietijoje sąlygoja nuo senų laikų nusistovėjusi tvarka (galiojantis varžytynių įstatymas (*ZVG*) priimtas 1897-aisiais m.). Kadangi nekilnojamojo turto priverstinis realizavimas skolininkui sukelia nepalyginamai didesnius neigiamus padarinius nei kilnojamojo, nekilnojamojo turto realizavimas buvo pavestas būtent teismo, o ne teismo vykdytojo kompetencijai. Ši tvarka siekiant visuomeninių santykių reglamentavimo stabilumo galioja iki šių dienų. Lietuvos teisės doktrinoje siekiant įgyvendinti proceso koncentruotumo ir ekonomijos principus taip pat yra siūloma varžytynes vesti teismui²²⁴. Tačiau, mūsų nuomone, tokia tvarka tik padidintų ir taip didelį teismų krūvį ir, atvirkščiai, darytų neigiamą įtaką operatyvumo ir veiksmingumo principų įgyvendinimui. Šiuo klausimu, teismo atliekamas varžytynių akto tvirtinimas siekiant užtikrinti varžytynių teisėtumą laikytinas pakankamu.

Nagrinėjant Lietuvoje ir Vokietijoje galiojančią turto paradavimo varžytynėse tvarką pastebima, kad esti visa eilė vertų paminėti skirtumų, tačiau, dėl ribotos šio darbo apimties, toliau apžvelgsime tik pačius svarbiausius. Tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje apie varžytynes skelbiama viešai (CPK 706 straipsnis, § 816 III ZPO), todėl tai sudaro sąlygas apie parduodamą turtą sužinoti kuo platesniam asmenų ratui ir parduoti turtą už aukščiausią kainą. Skirtingai nei Vokietijoje, Lietuvoje norintys dalyvauti varžytynėse asmenys privalo iki varžytynių pradžios pasirašyti, kad nėra CPK 709 straipsnyje numatytų kliūčių jiems dalyvauti varžytynėse ir sumokėti varžytynių dalyvio mokesťį, kuris sudaro dešimt procentų pradinės parduodamo turto kainos. Tuo tarpu, Vokietijoje toks reikalavimas nėra žinomas. Varžytynes veda priverstinį vykdymą byloje atliekantis antstolis (Lietuvoje) ir teismo vykdytojas (Vokietijoje). Lietuvoje galiojanti varžytynių ir kainos nustatymo tvarka skiriasi nuo galiojančios Vokietijoje. Visų pirma, pagal CPK 706 straipsnio reikalavimus nekilnojamas ar privalomai registruojamas turtas

²²² Salten U., Gräve K. *Gerichtliches Mahnverfahren und Zwangsvollstreckung*. – Köln: ... 2007. S. 160.

²²³ Svarbu pažymėti, kad vadovaujantis § 865 ZPO pagal nekilnojamo turto pardavimo iš varžytynių taisyklės yra vykdomos ir kai kurio kilnojamo turto varžytynės, t.y. žemės sklypai ir laivai, jeigu jie apsunkinti hipoteka. Tačiau, jei šis turtas yra tik priklausinys, nukreipti išieškojimą atskirai nuo viešpataujančio daikto iš vis negalima, o jei žemės sklypas ar laivas nėra apsunkintas hipoteka, turi būti parduodama pagal kilnojamo turto realizavimo taisyklės.

²²⁴ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 154.

gali būti parduotas ne anksčiau kaip vienas mėnuo nuo skelbimo apie varžytines paskelbimo dienos. Kitas turtas gali būti parduotas ne anksčiau kaip 20 dienų nuo skelbimo apie varžytines paskelbimo dienos. Ši teisės norma yra imperatyvi ir nei šalys, nei antstolis jos keisti negali. Tuo tarpu, Vokietijoje nustatyta žymiai liberalesnė ir trumpesnė varžytinių termino nustatymo tvarka. § 816 I ZPO nurodoma, kad varžytinės gali būti vykdomos ne anksčiau nei savaitė nuo turto areštavimo momento, jeigu nėra išreiškiamas bendras skolininko ir kreditoriaus prašymas vykdyti varžytines anksčiau. Pažymėtina, kad Lietuvoje mėnesio ir 20 dienų terminas siejamas su skolininko interesų apsauga. Manytina, kad šis laikas reikalingas ir pakankamas tretiesiems asmenims pareikšti turtines teises į realizuojamą turtą, skolininko valios trūkumams nustatyti ir pan. Šio termino pažeidimas yra pakankamas pagrindas pagal CPK 717 straipsnio 5 p. pripažinti varžytines neįvykusiomis. Manytume, kad vieno mėnesio terminas iš tiesų yra teisingas ir teisiškai pagrįstas. Tuo tarpu, Vokietijoje nustatytas vienos savaitės terminas pernelyg trumpas. Nors, vokiečių civilinio proceso teisėje apstu įvairių skolininko ir trečiųjų asmenų teisių apsaugos mechanizmų, gali susiklostyti situacija, kai šiomis priemonėmis nebus spėta pasinaudoti laiku. Nepaisant to, vokiečių ZPO suteikiama teisė šalims susitarti dėl trumpesnio nei nustatyta įstatyme termino laikytina labai teigiama nuostata. Vienas iš priverstinio vykdymo proceso tikslų – siekti skolininko ir išieškotojo interesų pusiausvyros. Leidimas susitarti dėl trumpesnių varžytinių paskelbimo terminų galėtų teigiamai įtakoti tiek skolininko, tiek ir išieškotojo interesus, kadangi kreditorius turėtų galimybę greičiau atgauti skolą, o skolininkas išvengtų palūkanų augimo, greičiau pajustų psichologinį palengvėjimą ir pan. Tuo tarpu, Lietuvoje, be kita ko, vadovaujantis CPK 725 straipsnio 1 d. numatytas varžytinių akto tvirtinimo institutas. Šis reikalavimas, neatsižvelgiant į tai, koks turtas buvo parduotas, šalims papildomai „kainuoja“ dar mažiausiai 20 dienų, kadangi tik suėjus šiam terminui teisėjas gali patvirtinti pardavimo iš varžytinių aktą. Tai reiškia, kad Lietuvoje realizavus turtą varžytynėse išieškotojas gali atgauti skolą anksčiausiai po dviejų mėnesių. Toks teisinis reglamentavimas iš tiesų kritikuotinas, bent jau tuomet, kai iš varžytinių parduodamas nedidelės vertės kilnojamas turtas. Todėl, reikėtų nustatyti skirtingus kilnojamojo ir nekilnojamojo turto pardavimo varžytynėse terminus bei numatyti galimybę keisti juos šalių susitarimu.

Esminių skirtumų taip pat esama ir nustatant iš varžytinių parduodamo turto pradinę kainą bei jos kėlimo intervalus. Pagal CPK 718 straipsnį pirmose varžytynėse parduodamo turto pradinė kaina sudaro 80 procentų CPK 681 straipsnyje numatyta tvarka nustatytos turto kainos. Įstatymas taip pat numato kainos pakėlimo intervalą, o pirmasis kainos padidėjimas turi sudaryti ne mažiau kaip 5 procentus pradinės turto pardavimo kainos, jeigu parduodamo turto pradinė kaina iki 50000 litų, ne mažiau kaip 4 procentus – jeigu parduodamo turto pradinė kaina yra nuo 50000 litų iki 100000 litų, ir ne mažiau kaip 3 procentus – jeigu parduodamo turto pradinė kaina

viršija 100000 litų (CPK 713 straipsnio 4 d.). Tuo tarpu, Vokietijos § 817a I ZPO parduoto iš varžytynių turto kainos atžvilgiu yra nustatomas vienintelis mažiausios kainos reikalavimas (vok. *Mindestgebot*) – turtas iš varžytynių gali būti parduotas, jei pirkėjas pasiūlo ne mažiau nei 50 procentų įprastinės to turto rinkos vertės. T.y. skirtingai nei Lietuvoje, Vokietijoje nėra taisyklių, numatančių turto pradinę kainą ar jos pakėlimo intervalus. Lietuvoje galiojančio teisinio reglamentavimo, numatančio iš varžytynių parduodamo turto kainą ir pakėlimo intervalus, tikslas – apsaugoti skolininko interesus, kad nebūtų piktnaudžiaujama tuo, kad turtas parduodamas priverstinai ir todėl siekiama numažinti šio turto kainą iki minimumo. Tuo tarpu, Vokietijoje numatyta penkiasdešimties procentų riba vertintina kaip nepagrįstai maža, turinti pernelyg didelę neigiamą įtaką skolininko interesams.

Taip pat svarbu paminėti CPK 704 straipsnio 1 d., kuri numato, kad iki varžytynių pradžios skolininkas gali pats arba pavesti kitiems asmenims surasti iš varžytynių parduodamo turto pirkėją. Ši nuostata Lietuvos civilinio proceso teisėje įsigaliojo kartu su naujuoju civilinio proceso kodeksu 2003-aisiais metais. CPK 704 straipsnio 1 d. teisinė reikšmė iš tiesų labai didelė. Viena vertus, ji tarnauja kaip dar viena priemonė, sauganti skolininko interesus, kadangi turto likimu labiausiai suinteresuotas ir yra turto savininkas. Be to, šios priemonės naudojimas turto realizavimo procese sumažina skundų dėl pažeistų teisių tikimybę, kadangi, lyginant su turto pardavimu iš varžytynių skolininkas yra aktyvus ir turi galimybę aktyviai dalyvauti turto pardavimo procese. Kita vertus, ši norma leidžia įgyvendinti vykdymo proceso ekonomiškumo principą, kai aktyviai vykdymo procese dalyvaujantis skolininkas išreiškia savo nuomonę dėl turto vertės, o tai leidžia išvengti papildomų išlaidų ir sąnaudų (ypač laiko), kurios susidaro atliekant areštuoto turto vertės nustatymo ekspertizę. Tuo tarpu, Vokietijoje pasiūlyto pirkėjo institutas nėra žinomas. Kadangi, mūsų nuomone, tokia galimybė gali būti naudinga tiek skolininkui, tiek ir išieškotojui, jos nenumatymas laikytinas trūkumu.

Pažymėtina, kad Teisingumo ministerijos iniciatyva, kuriai jau pritarė ir Vyriausybė, Lietuvoje yra rengiami CPK pakeitimai, leisiantys turto pardavimo iš varžytynių procesą perkelti į elektroninę erdvę. Tokiu būdu elektroninių priemonių pagalba varžytynių procesą planuojama modernizuoti, siekiant jį padaryti patogesniu, greitesniu ir taupesniu²²⁵. CPK pakeitimo ir papildymo įstatymo projekte nurodoma, kad varžytynės vykdomos elektroniniu būdu specialiaame tinklapyje internete. Nauja tvarka reikštų, kad pagrindine antstolio funkcija liktų tik suorganizuot varžytynes, o pats procesas vyktų antstolių informacinės sistemos varžytynių

---

²²⁵ Varžytynės Lietuvoje persikels į internetą, <http://www.elektronika.lt/news/business/20091/>, prisijungimo laikas 2009-11-15, 18:43.

posistemėje be antstolio ar kito asmens įsikišimo²²⁶. Manytume, ši tvarka turėtų ne tik modernizuoti turto realizavimo varžytynėse procesą, tačiau ir padaryti jį žymiai skaidresnį vien jau dėl to, kad bus eliminuotas žmogiškasis faktorius. Turto pardavimas internete žinomas ir Vokietijoje. Tačiau, teisės doktrina²²⁷ bei ZPO komentaro autoriai²²⁸ laikosi nuomonės, kad šiuo atveju kalba eina ne apie varžytynes § 814 ZPO prasme, o apie kitą turto realizavimo būdą § 825 ZPO nustatyta tvarka. Tai reiškia, kad tokiam pardavimui nėra taikomos varžytynių procesą reglamentuojančios normos. Manytina, kad gyvenimui einant į priekį, turi keistis ir tą gyvenimą, t.y. visuomeninius santykius, reglamentuojantys teisės aktai. Vienas iš tokių pokyčių ir turėtų būti varžytynių proceso tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje perkėlimas į elektroninę erdvę.

Kalbant apie priverstinį turto realizavimą varžytynėse svarbu pažymėti, kad šiuolaikinėje civilinio proceso teisėje gali būti išieškoma ne iš viso skolininko turto. Priverstinio sprendimų vykdymo tikslas – apginti pažeistas kreditoriaus teises. Tačiau, vykdant išieškojimą, skolininkas negali būti turtiškai ir visuomeniškai sužlugdomas: iš jo negalima paimti tiek, jog jis prarastų galimybę normaliai gyventi visuomenėje ir ateityje atstatyti materialinius ir finansinius išteklius. Siekiant apsaugoti gyvybiškai svarbius skolininko interesus, įstatyme numatyti įvairaus pobūdžio ribojimai (vok. *Pfändungsbeschränkungen*), kurie neleidžia išieškoti iš tam tikro turto arba leidžia tik su išlygom, bei išieškojimo eilė. Viena svarbiausių teisės normų Lietuvoje yra CPK 663 straipsnio 1 ir 3 d., kuriose nurodoma, kad negalima nukreipti išieškojimo į skolininko turtą, jeigu jis pateikia įrodymus, kad skolą per ne ilgesnį nei šešių mėnesių laikotarpį galima išieškoti iš darbo užmokesčio ar kitų jam prilygintų pajamų, o taip pat negalima nukreipti išieškojimo į skolininko gyvenamąjį būstą, jeigu išieškotina suma neviršija 7000 Lt. Be to, pagal CPK 664 straipsnyje yra įtvirtinta labai svarbi skolininkui nuostata, kad išieškojimas į fizinio asmens gyvenamąjį būstą nukreipiamas vėliausiai, t.y. jei nėra jokio kito turto. Ne ką mažiau svarbus ir CPK 668 straipsnis, kuris nurodo, iš kokio turto negalima išieškoti, t.y. būtinų drabužių, namų apyvokos reikmenų, pašaro gyvuliams, valstybės ir savivaldybės turtą išskyrus pinigines lėšas ir pan. CPK 736 straipsnis numato išskaitų iš darbo užmokesčio dydžius, o CPK 739 straipsnis imperatyviai nustato pinigų sumas, iš kurių išieškoti negalima (įvairių kompensacijų už darbo įrankių nusidėvėjimą, socialinių pašalpų, laidojimo pašalpų, komandiruočių pinigų ir pan.). Labai didelę reikšmę Lietuvos civilinio proceso teisėje turi CPK

---

²²⁶ LR civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas-2 Nr. 9104(1), http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=9037&p_query=&p_tr2=&p_org=8&p_fix=, prisijungimo laikas 2009-11-15, 17:26.

²²⁷ Salten U., Gräve K. Gerichtliches Mahnverfahren und Zwangsvollstreckung. – Köln: .. 2007. S. 161.

²²⁸ Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, 3. Auflage 2007. http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata\komm\muekozpo_3_band2\zpo\cont\muekozpo.zpo.p825.ii.3.b.htm&pos=9&hlwords=versteigerung%c3%90internet#xhlhit, prisijungimo laikas 2009-11-15, 18:45.

664 ir 665 straipsniai, kurie imperatyviai nustato išieškojimo iš turto eilę²²⁹. Šiuose straipsniuose principinė įtvirtinto eiliškumo nuostata, kad pirmiau turi būti realizuojamas turtas, kurio netekimas skolininkui atneša mažiausiai žalos. Vokietijoje įstatymas taip numato turtą, iš kurio negali būti išieškoma²³⁰: *pirma*, vykdyti priverstinį išieškojimą draudžiama bankroto ir taikinimo proceso metu; *antra*, išieškojimas neleistinas pagal skolininko-paveldėtojo prievoles iš palikimo, kol palikimas nebus priimtas (§ 778 II ZPO); *trečia*, ZPO numatyta eilė atvejų, kai negalima nukreipti išieškojimo į pavienius objektus, pvz.: a) į tokias turtines teises, kurių neįmanoma realizuoti (§ 851 II kartu su § 399 BGB), bei turto, esančio jungtinėje santuokinėje nuosavybėje, dalį (§ 860 ZPO); b) § 811 ir 812 ZPO išvardintas kilnojamas turtas, iš kurio negali būti išieškoma, o 850-850i ZPO nustatyti ribojimai išieškojimui iš darbo užmokesčio ir kitų piniginių sumų; c) jeigu skolininkas valdo turtą nuosavybės teise tik formaliai ir tretysis asmuo geba tą faktą įrodyti (§ 771 ZPO), išieškojimas iš šio turto turi būti nutrauktas; d) negalima išieškoti iš tokio turto, kuris susijęs su absoliučiu nusavinimo uždraudimu pagal § 135 BGB. Iš šių paragrafų detaliau paminėtinas § 811 ZPO, kuris panašiai kaip ir CPK 668 straipsnis draudžia išieškoti iš kai kurių skolininko asmeninių ir namų apyvokos daiktų, mėnesinių kuro atsargų, reikalingų skolininkui ar su juo gyvenančiai šeimai, naminių gyvūnų, jei skolininkas ūkininkas - žemės ūkio inventoriaus, darbo įrankių ir darbinės aprangos ir kt. Tačiau, lyginant šias dvi teisės normas akivaizdu, kad lietuviškoji – pernelyg lakoniška, o vokiškoji – pernelyg smulkmeniška. CPK 668 straipsnis (kaip beje, ir CPK 739 straipsnis) yra beveik pažodinis 1964 CPK palikimas, neatitinkantis šių dienų sąlygų. Didžiausiu trūkumu abiejose šalyse pripažįstama tai, kad užuot įstatymu įvardinus aiškius ir objektyvius kriterijus, apibrėžiančius į kokį turtą nukreipti išieškojimo negalima, bandoma šį turtą išvardinti.

Taigi, darytina išvada, kad abi valstybės stengiasi ne tik kuo greičiau įgyvendinti teisingumą, bet ir apsaugoti skolininko ir jo šeimos gyvybiškai svarbius interesus. Vokietijai nėra žinoma turto išieškojimo eilė, t.y. visas skolininko turtas išskyrus įstatyme numatytus ribojimus traktuojamas vienodai. Galbūt, šios nuostatos nebuvimas paaiškinamas tuo, kad, kaip jau buvo minėta, pagrindinis informacijos šaltinis apie turtą yra pats skolininkas, kuris turi prioritetą prieš

---

²²⁹ CPK 664 straipsnis nustato tokį išieškojimo iš *fizinio asmens* turto eiliškumą: 1. Pirmąja eile išieškoma iš hipotekos ir įkeisto turto, jeigu išieškoma hipotekos kreditoriaus ar įkaito turėtojo naudai. 2. Antrąja eile išieškoma iš skolininkui priklausančių pinigų, turtinių teisių, vertybinių popierių, darbo užmokesčio, stipendijos ar kitų pajamų arba kilnojamojo turto. 3. Trečiąja eile išieškoma iš skolininkui priklausančio nekilnojamojo turto, išskyrus nurodytą šio straipsnio 4 ir 5 dalyse. 4. Ketvirtąja eile išieškoma iš skolininkui priklausančios žemės ūkio paskirties žemės, jeigu skolininko pagrindinis verslas yra žemės ūkis. 5. Penktąja eile išieškoma iš skolininkui priklausančio gyvenamojo būsto, kuriame jis gyvena. CPK 665 str. nustato tokį išieškojimo iš *juridinio asmens* turto eilę: 1. Pirmąja eile išieškoma iš hipotekos ir įkeisto turto, jeigu išieškoma hipotekos kreditoriaus ar įkaito turėtojo naudai. 2. Antrąja eile išieškoma iš skolininkui priklausančių pinigų, vertybinių popierių, pagamintos produkcijos (prekių), taip pat iš kito kilnojamojo ir nekilnojamojo turto, tiesiogiai nenaudojamo ir nepritaikyto tiesiogiai naudoti gamyboje, išskyrus administracines patalpas. 3. Trečiąja eile išieškoma iš kito turto, išskyrus nurodytą šio straipsnio 4 dalyje. 4. Ketvirtąja eile išieškoma iš gamybai būtinų nekilnojamojo turto objektų, taip pat žaliavų ir medžiagų, staklių, įrengimų, kitų pagrindinių priemonių, skirtų tiesiogiai gamybai.

²³⁰ Rosenberg L., Gaul H. F., Schilken E. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: ... 1997. S. 530-531.

kitus vykdymo proceso dalyvius spręsti, iš kokio turto turi būti išieškoma pirmiausiai (§ 264 I BGB). Galiojant tokiai tvarkai suprantama, kad tik skolininkas ir gali pasakyti, kokio turto jam reikia mažiausiai, koks turtas turėtų būti likvidžiausias ir pelningiausiai parduodamas tikslu padengti išskolinimus. Vis dėlto, skolininkas nėra vienintelis subjektas, turintis teisę spręsti, iš kokio turto turi būti išieškoma pirmiausiai. Todėl įstatymu reglamentuotos išieškojimo iš turto eilės nebuvimas laikytinas vienu iš Vokietijos civilinio proceso trūkumu.

Vienas svarbiausių tikslų priverstiniame vykdymo tikslų vykdymo procese – išieškotojo ir skolininko teisių pusiausvyra. Todėl, kaip atsvarą minėtiems išieškojimo iš skolininko turto ribojimams vokiečių civilinio proceso teisė numato priverstinį vykdymą užtikrinančias priemones (vok. *Sicherung der Zwangsvollstreckung*): turto areštą (vok. *dinglichen Arrest*) ir skolininko sulaikymą (vok. *persönlichen Arrest*, § 918 ZPO). Pakankamu pagrindu areštuoti turtą pagal § 917 ZPO tas, kad nesiėmus šios užtikrinančios priemonės ateityje išieškojimas taps neįmanomas arba ženkliai pasunkės. Antroji galimybė siekti priverstinio vykdymo užtikrinimo - paties skolininko suėmimas. Vienas iš atvejų, kai leidžiama sulaikyti skolininką, t.y. jei jis vengia atlikti pareigą duoti priesaiką pakeičiantį užtikrinimą, jau buvo aptartas anksčiau. Antroji prielaida skolininko suėmimui yra susijusi ne su pareigos nevykdymo pasekmėmis, o tiesiogiai su priverstinio vykdymo užtikrinimu, t.y. išieškojimą nukreipiant į asmenį. Tačiau, fizinio asmens suėmimas vykdymo užtikrinimo procese yra skirtas ne betarpiškam priverstinio išieškojimo nukreipimui į asmenį, o siekiant jį priversti sumokėti skolą. Neabejotinai, ši priverstinio vykdymo priemonė yra pati drastiškiausia iš visų kitų, todėl įstatymas detaliam nustato jos leistinumo kriterijus. Visų pirma, užtikrinantis skolininko areštas leistinas tik kaip paskutinė priverstinio vykdymo priemonė, jei visos kitos jau išnaudotos, ir, kai išieškojimas nebegali būti užtikrintas skolininko turto²³¹; antra, skolininko asmens suėmimas yra galimas tik tada, jei skolininkas turi bent kažkokio turto; trečia, areštuoti fizinį asmenį leidžiama tik tada, jei kreditoriaus reikalavimams užtikrinti šio turto nepakanka; ketvirta, fizinio asmens areštas leistinas tik tada, jei skolininkas savo veiksmais kelia grėsmę turtui, iš kurio gali būti išieškoma, t.y. yra pagrindas manyti, kad jis tą turtą paslėps, parduos, perduos jį kitiems asmenims ir pan. (§ 918 ZPO). Taigi, jei jokio turto jis neturi, § 918 ZPO taikyti negalima. Todėl, kreditorius, prašydamas taikyti skolos išieškojimo užtikrinimą nukreiptą tiek į skolininkui priklausantį turtą, tiek į patį skolininką, turi pareigą įrodyti, kad skolininkas turi turto, iš kurio galima išieškoti, ir kad skolininkas savo veiksmais gali šį turtą paslėpti ar realizuoti kitokiu būdu (§ 920 II ZPO)²³². Pažymėtina, kad vokiečių ZPO užtikrinančio turto ir asmens arešto institutas

²³¹ http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMuekoZPO_3_Band%2FZPO%2Fcont%2FMuekoZPO%2EZPO%2EP918%2EI%2Ehtm, prisijungimo laikas 2009-08-23, 20:52.

²³² http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMuekoZPO_3_Band%2FZPO%2Fcont%2FMuekoZPO%2EZPO%2EP918%2EI%2Ehtm, prisijungimo laikas 2009-08-23, 22:18.

savo esme panašus į Lietuvoje žinomą laikinųjų apsaugos priemonių institutą, tačiau, nėra tapatus. Abiems šalims bendra tai, kad jos taikomos siekiant užtikrinti išieškotojo reikalavimą. Tačiau, Lietuvoje laikinosios apsaugos priemonės siekiant užkirsti kelią aplinkybėms, galinčioms pasunkinti ar padaryti nebeįmanomą būsimo teismo sprendimo įvykdymą, dažniausiai yra taikomos dar net nepareiškus ieškinio teisme, tuo tarpu, Vokietijoje minėtos užtikrinimo priemonės - priverstinio vykdymo stadijoje (nors jomis galima naudotis ir tiriamajame procese). Nors, Lietuvoje taip pat yra žinoma galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones priverstiniame procese, tačiau jų paskirtis yra apsaugoti skolininko ir trečiųjų asmenų interesus²³³. Dar vienas skirtumas tas, kad CPK nenumato išieškotojui pareigos įrodyti, kad skolininkas turi turto. Lietuvoje pakankamu pagrindu taikyti laikinąsias apsaugos priemones laikytina grėsmė, kad jų nesiėmus teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas. Vienintele skolininko interesų apsaugos priemone šiuo atveju yra CPK 147 straipsnis, numatantis, kad kai kuriais atvejais (bet ne visais) teismas turi teisę pareikalauti galimų nuostolių atlyginimo užtikrinimo. Žinoma, pats didžiausias skirtumas tame, kad kaip jau minėta, Lietuvoje siekiant ieškinio užtikrinimo nėra žinomas skolininko asmens areštas.

4.4. Išieškojimo nukreipimas į skolininko darbo užmokestį

Dar viena populiari ir todėl verta paminėti priverstinio vykdymo priemonė tiek Vokietijoje, tiek Lietuvoje – išieškojimo nukreipimas į darbo užmokestį. Lietuvoje išieškojimą iš skolininko darbo užmokesčio ar kitų pajamų antstolis pradeda skolininko darbdaviui pateikdamas vykdomąjį dokumentą (ar jo kopiją) bei patvarkymą, kuriame nurodoma, kokius veiksmus privalo atlikti darbdavys (CPK 733 straipsnis). Vieni iš svarbiausių išieškojimą iš darbo užmokesčio reglamentuojančių straipsnių yra CPK 736 straipsnis²³⁴, įtvirtinantis išskaitų dydžius bei CPK 739 straipsnis²³⁵, kuriame numatytos pinigų sumos, iš kurių išieškoti negalima.

²³³ Pvz., turto realizavimo sustabdymas, jeigu ieškiny yra pareikštas dėl arešto šiam turtui panaikinimo; išieškojimo vykdymo procese sustabdymas, kai yra paduodamas skundas dėl teismo antstolio veiksmų ir teismas nutaria sustabdyti vykdymo veiksmus arba kai nagrinėjamas klausimas dėl varžytynių akto patvirtinimo ir kt. Laužikas E. Laikinosios apsaugos priemonės ir jų vykdymas. Pranešimas. Asociacija Lietuvos Antstolių Rūmai. 2004. P. 7.

²³⁴ Pagal CPK 736 straipsnį iš skolininkui priklausančios darbo užmokesčio ir jam prilygintų išmokų bei davinių dalies, neviršijančių Vyriausybės nustatytos minimalios mėnesio algos (MMA), išskaitoma pagal vykdomuosius dokumentus, kol bus visiškai padengtos išieškojimo sumos: 1) išieškant išlaikymą periodinėmis išmokomis, žalos, padarytos suluošinimu ar kitokiu sveikatos sužalojimu, taip pat maitintojo gyvybės atėmimu, atlyginimą ir žalos, padarytos nusikalstama veika, atlyginimą, - 50 proc., 2) visų kitų rūšių išieškoms – 20 proc.; 3) pagal kelis vykdomuosius dokumentus – ne daugiau kaip 50 proc. Iš darbo užmokesčio ir jam prilygintų išmokų bei davinių dalies, viršijančios MMA dydį, išskaitoma 70 proc. Įstatymai ar teismas gali nustatyti šio straipsnio išimtis.

²³⁵ Pagal CPK 739 straipsnį išieškoti negalima iš sumų, kurios priklauso skolininkui kaip: kompensacinės išmokos už darbuotojui priklausančių įrankių nusidėvėjimą ir kaip kitos kompensacijos, kurios mokamos, kai nesilaikoma normalių darbo sąlygų; sumos, mokamos darbuotojui, vykstančiam į tarnybinę komandiruoję, perkeliama, priimama į darbą ir pasiūstam dirbti į kitas vietas; valstybinio socialinio draudimo motinystės (tėvystės) pašalpa; valstybės pašalpa šeimoms, auginančioms vaikus; socialinė pašalpa; laidojimo pašalpa; kitos tikslinės socialinės išmokos ir kompensacijos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų nepasiturinčių šeimų (asmenų) šalpai, kai šeimos (asmens) dėl objektyvių priežasčių neturi pakankamai pajamų pragyvenimui.

Vokiečių civilinio proceso teisėje išieškojimą iš darbo užmokesčio vykdo vykdymo teismas (§ 833 ZPO), kadangi darbo užmokestis laikytinas turtine teise²³⁶. Vykdyto teismas išieškojimą nukreipdamas į darbo užmokestį turi įteikti darbdaviui įsaką (vok. *Erlass*) dėl darbo užmokesčio arešto ir jo pervedimo kreditoriui. Kadangi nei kreditorius, nei vykdyto teismas negali apskaičiuoti areštuotų iš darbinės veiklos gaunamų pajamų, tai turi daryti darbdavys atsižvelgdamas į § 850c ZPO numatytus apribojimus, kurie skirtingai nei Lietuvoje, išreikšti ne procentine išraiška, o tam tikromis sumomis, kurios turi būti paliekamos skolininkui siekiant užtikrinti jam minimalų pragyvenimo lygį, pvz., negalima nukreipti išieškojimo į darbo užmokestį, jeigu jis neviršija 930 eurų per mėnesį arba 2060 eurų, jeigu skolininkas turi teismo sprendimu patvirtintų išlaikytinių (sutuoktinį, buvusį sutuoktinį, partnerį, giminaitį ar pan.)²³⁷. Be § 850c ZPO yra dar devyni didelės apimties paragrafai, § 850-850i ZPO, numatantys įvairiausių išieškojimo iš darbo užmokesčio ir kitų turtinių teisių apribojimus, taisykles ir sąlygas²³⁸. Tačiau, jeigu išieškoma pagal teismo sprendimą dėl išlaikymo, § 850a I, II ir IV ZPO numatyti ribojimai netaikomi (§ 850d ZPO). Pažymėtina, kad išieškojimą iš darbo užmokesčio vykdyto teismas pagal skolininko prašymą gali padidinti § 850c ZPO nurodytą darbo užmokesčio dalį, į kurią negalima nukreipti išieškojimo (§ 850f I ZPO), arba pagal kreditoriaus prašymą ją dar labiau sumažinti (§ 850f II ZPO)²³⁹.

Vertinant Lietuvoje ir Vokietijoje išieškojimo iš darbo užmokesčio tvarką, pastebima, kad bendrosios nuostatos ir principai yra reglamentuojami labai panašiai: abi valstybės numato tokią vykdyto priemonę, siekiant išieškojimą nukreipti į darbo užmokestį kompetentingi vykdyto organai darbdaviui turi pateikti tam tikrą procesinį dokumentą (patvarkymą ir įsaką), o taip pat yra numatyta, kad gali būti išieškoma tik iš darbo užmokesčio dalies. Tačiau, nepaisant šių bendrųjų principų, esama ir eilė skirtumų. Visų pirma, Lietuvoje ir Vokietijoje skiriasi išskaitų dydžių nustatymo taisyklės. Lietuvoje neatsižvelgiant nei į darbo užmokesčio dydį, nei į pajamų šaltinių kiekį, išskaitų dydis nekinta (20 (50) ir 70 procentų). Tuo tarpu Vokietijoje, įstatymu yra numatyta, kokia darbo užmokesčio dalis turi likti skolininkui (t.y. 930 arba 2060 eurų), o likusi dalis pervedama išieškotojui. Tai reiškia, kad nežiūrint į tai, kiek skolininkas uždirbtų (1000 ar 5000 eurų), nukreipus išieškojimą į jo darbo užmokestį, jam „į rankas“ visais atvejais liktų 930 arba 2060 eurų. Tuo tarpu, Lietuvoje skolininkui liekanti dalis tiesiogiai priklauso nuo to, kiek jis uždirba: kuo didesnis darbo užmokestis, tuo daugiau yra išskaitoma,

²³⁶ Salten U., Gräve K. Gerichtliches Mahnverfahren und Zwangsvollstreckung. – Köln: ... 2007. S. 172.

²³⁷ Salten U., Gräve K. Gerichtliches Mahnverfahren und Zwangsvollstreckung. – Köln: ... 2007. S. 173.

²³⁸ Pvz.: negalima nukreipti išieškojimo į 50 proc. darbo užmokesčio dalį, gautą už viršvalandinį darbą (§ 850a I ZPO); išieškojimas taip pat nenukreipiamas į kalėdinės premijos dalį, sudarančią iki pusės mėnesinės algos (§ 850a IV ZPO); išieškoti iš pajamų, gaunamų kaip kompensaciją už sveikatai ar gyvybei padarytą žalą, galima tik tuo atveju, jei išieškojimas iš kito turto nedavė teigiamų rezultatų (§ 850b I ZPO), ir begalė kitų sąlygų ir taisyklių.

²³⁹ Salten U., Gräve K. Gerichtliches Mahnverfahren und Zwangsvollstreckung. – Köln: ... 2007. S. 174.

tačiau tuo pačiu daugiau lieka ir pačiam skolininkui. Vykdam išieškojimą iš skolininko gaunamo darbo užmokesčio pagrindinis tikslas – išsaugoti minimalų skolininko pragyvenimo lygį²⁴⁰. Manytina, kad šiuo atveju Vokietijoje galiojanti tvarka yra geresnė. Nustačius darbo užmokesčio dalį, kuri bet kokiame atveju turi likti skolininkui pasiekiamą skolininko ir kreditoriaus interesų pusiausvyrą. Tokiu būdu skolininkui užtikrinamas minimalus pragyvenimo lygis, o kreditoriui tenka visa išskaitą viršijanti darbo užmokesčio dalis. Tuo tarpu, Lietuvos CPK nustatytas išskaitų iš darbo užmokesčio nustatymo taisyklės vertintinos kaip neobjektyvios. Pvz., jei skolininkas darbo užmokesčiui prilyginamų pajamų gauna iš kelių darboviečių, visose yra taikomi tie patys išskaitų dydžiai, ko pasekoje išieškotojui tenkanti dalis mažesnė nei galėtų būti, o skolininkui liekanti dalis viršija minimalų pragyvenimo lygį.

Tačiau, Vokietijos pozicija dėl prioriteto principo²⁴¹ taikymo neatsižvelgiant į skirtingas kreditorių socialines grupes (netgi išlaikytinių atžvilgiu) kritikuotina. Pvz., išlaikytiniais esti tokie asmenys, kurie patys savimi pasirūpinti neturi galimybių, todėl iš skolininko priteistas išlaikymas jiems yra gyvybiškai svarbus. Nepaisant to, netgi tokie asmenys turi stoti į bendrą eilę, sudaromą pagal išieškojimo nukreipimo į turtą momentą. Kaip ir išieškant iš kilnojamojo turto, taip ir šiuo atveju prioriteto taisyklės taikymui nėra numatyta jokių išimčių, išskyrus, tai, kad išlaikytiniui išmokamas skirtumas, kuris susidaro tarp išskaitų su apribojimais (§ 850c ZPO), išmokėtų ankstesniam kreditoriui, ir išskaitų be apribojimų (§ 850d ZPO), kurios būtų apskaičiuojamos išieškant išlaikymą. Kaip jau minėta, tokiu atveju vienintelėmis jų pajamomis gali būti ta skolininko pajamų dalis, į kurią negalima nukreipti eilinės skolos išieškojimo. Be to, išlaikymo išieškojimas iš darbo užmokesčio yra ypatingai patogus kitų vykdymo priemonių atžvilgiu, kadangi tokiu būdu užtikrinamos išlaikytinio nuolatinės pajamos. Todėl, būtina numatyti, kad pagal teismo sprendimus dėl išlaikymo, o taip pat dėl darbo užmokesčio ir pan. išieškoma pirmesne eile nei išieškant eilinę paskolą. Skiriasi ir pinigų sumų, iš kurių išieškoti negalima nustatymo taisyklės. Lietuvoje jų sąrašas (nors ir netobulas) pateikiamas CPK 739 straipsnyje, todėl tiek antstoliui, tiek išskaitas darančiam darbdaviui, tiek skolininkui pakankamai paprasta suprasti tikrąją įstatymų leidėjo valią. Tuo tarpu, įvairaus pobūdžio dešimtyje didelės apimties paragrafų (§ 850-850i ZPO) išdėstyti apribojimai, vertintini kaip per mažai struktūrizuoti bei nesistemiški. Todėl, mūsų nuomone, vietoj pastangų glaustai (Lietuvoje) ar išsamiai (Vokietijoje) išvardinti atskirus išskaitų ribojimo ar draudimo atvejus, būtina nustatyti aiškias išskaitų dydžio nustatymo taisykles. Taigi, darytina išvada, kad išieškant iš skolininko darbo užmokesčio problemų esama tiek Lietuvoje, tiek ir Vokietijoje.

²⁴⁰ Višinskis V. Vykdomo procesas Lietuvoje: esama padėtis ir reformavimo kryptys. // Jurisprudencija. 2002. 28(20). P. 206-207.

²⁴¹ kurio poveikis pasireiškia tuo, kad pirma tenkinamas to kreditoriaus ieškinys, kuris pirmasis kreipėsi į vykdymo organus ir kurio naudai buvo areštuotas turtas, t.y. jei darbo užmokestis areštuojamas kelių kreditorių naudai, tai vėliau besikreipusio kreditoriaus naudai pradedama išieškoti tik pilnai išieškojus anksčiau besikreipusiam.

4.5. Išieškotų lėšų paskirstymas

Pagal Lietuvos civilinį procesą beveik visais atvejais išieškotos iš skolininko piniginės lėšos yra įskaitomos į antstolio depozitinę sąskaitą, o vėliau jos paskirstomos ir išmokamos išieškotojui. Bendroji išieškotų lėšų paskirstymo taisyklė ta, kad iš antstolio išieškotų sumų pirmiausia apmokamos išieškojimo vykdymo išlaidos, o iš likusių sumų patenkinami išieškotojų reikalavimai. Suma, kuri lieka patenkinus visus reikalavimus, gražinama skolininkui (CPK 758 straipsnis). Esant ne vienam, o keliems išieškotojams, būtina nustatyti, kaip jiems paskirstyti išieškotą sumą. Šiam klausimui spręsti CPK numato dvi taisykles: išieškotojų eilės tvarkos ir proporcingumo. Eilės tvarkos taisyklė reiškia, kad visi išieškotojai suskirstomi į eiles (CPK 754 straipsnis²⁴²). Jeigu išieškotos iš skolininko sumos neužtenka vykdymo išlaidoms bei visiems reikalavimams patenkinti, ši suma, atskaičius išieškotojui gražintinas ir kitas vykdymo išlaidas, paskirstoma išieškotojams CPK 754-755 straipsniuose nustatyta eilės tvarka. Paskesnės eilės reikalavimai tenkinami po to, kai visiškai patenkinti pirmesnės eilės reikalavimai. Proporcingumo principas reiškia, kad kai išieškotos sumos neužtenka visiems vienos eilės reikalavimams visiškai patenkinti, jie tenkinami proporcingai kiekvienam išieškotojui priklausančiai sumai (CPK 753 straipsnio 2 d.). Tuo tarpu, Vokietijoje visos piniginės lėšos, gautos realizavus turtą, ne įskaitomos į teismo vykdytojo sąskaitą, o pervedamos kreditoriui, kurio vardu tas turtas buvo areštuotas. Tačiau, išieškotų lėšų pervedimas tiesiogiai kreditoriui vertintinas dviprasmiškai. Viena vertus, išvengus lėto paskirstymo proceso, kreditorius gali greičiau atgauti skolą, tačiau, kita vertus, tokia tvarka sukelia ar gali sukelti nemažai problemų dėl vykdymo procese padarytų klaidų, pvz., vėliau pripažinus teismo vykdytojo veiksmus neteisėtais. Toks teisinis reglamentavimas padidina tikimybę, kad skolininkas, norėdamas apginti pažeistas teises, turės siekti sprendimų įvykdymo atgręžimo. Vis dėlto, Vokietijos § 815, 827, 853 bei 854 ZPO įtvirtina keletą atvejų, kai išieškotos lėšos turi būti skirstomos²⁴³. Apie vieną tokių atvejų (pagal § 815 II ZPO) kalbama poskyryje „Išieškojimo nukreipimas į pinigines lėšas“. Kitas atvejis - jeigu pardavus *kilnojamąjį* turtą išieškotos sumos nepakanka visų kreditorių reikalavimams patenkinti (§ 872 ZPO), išieškota suma įnešama į teismo vykdytojo depozitinę sąskaitą, o visi kreditoriai yra įpareigojami per dvi savaites pateikti dokumentais pagrįstus paaiškinimus dėl skolos jų naudai dydžio, susidariusių procentų sumos, patirtų išlaidų vykdant teismo sprendimą, ir kt. (§ 873 ZPO). Išieškotos pinigų sumos skirstymas Vokietijos

²⁴² CPK 754 straipsnis: Hipotekos kreditoriaus ir įkaito turėtojo reikalavimai iš įkeisto turto patenkinami be eilės. Visiškai patenkinus jų reikalavimus iš įkeisto turto, pirmąja eile tenkinami reikalavimai išieškoti išlaikymą ir reikalavimai atlyginti žalą, padarytą suluošinimu ar kitokiu sveikatos sužalojimu, taip pat atsiradusią dėl maitintojo netekimo. Antrąja eile patenkinami darbuotojų piniginiai reikalavimai, atsirandantys iš darbo teisinių santykių. Trečiąja eile patenkinami visi kiti reikalavimai.

²⁴³ Lackmann R. Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts. 2005. S. 141.

civilinio proceso teisėje yra pavestas vykdymo teismo (§ 873 ZPO), o konkrečiai – rechtspflegiero (§ 20 Nr. 17 RPflG) kompetencijai. Pinigai skirstomi pagal § 872-882 ZPO reikalavimus. Paskirstymo procesas apima šiuos etapus: po dviejų savaičių nuo reikalavimų kreditoriams pateikimo dienos teismas sudaro paskirstymo planą (vok. *Teilungsplan*) ir paskiria teismo posėdį, į kurį kviečiami kreditoriai ir skolininkas, galiausiai, priimamas teismo sprendimas, kuriam įsiteisėjus sumos išmokamos kreditoriams²⁴⁴. Be to, kaip jau minėta, Vokietijoje pajamos, gautos iš realizuoto skolininko turto skirstomos tarp išieškotojų pagal prioriteto laiko atžvilgiu principą, sąlygojantį specifines turto arešto teises pasekmes – kreditorius, kurio naudai areštuojamas turtas, įgauna įkeitimo teisę. T.y., vietoj to, kad visi kreditoriai būtų traktuojami vienodai, nustatomas jų ieškinių tenkinimo eiliškumas priklausomai nuo to, kada buvo areštuotas turtas. Pačioje Vokietijoje prioriteto principas buvo kritikuojamas dėl dviejų priežasčių. Pirmiausia, 1931 m. ZPO pataisų projektas, vadovaudamasis Šveicarijos pavyzdžiu, numatė 10 dienų laiko limitą sugrupuojant visus į tą turtą pretenduojančius kreditorius į vieną grupę ir prioriteto principą taikant tik tarp grupių. Šis projektas taip ir nebuvo įgyvendintas, nes po Antrojo Pasaulinio karo vykusį reformą šios problemos nepalietė. Antroji kritika buvo *de lege lata* ir teigė, kad prioriteto principas pažeidžia konstitucinę lygybę. Ši kritika irgi nesusilaukė palaikymo dalinai todėl, kad prioriteto principas yra gana giliai įsišaknijęs ir kad jis yra susijęs su privačia teise, o jo šaknys veda į Romėnų teisę²⁴⁵. Manytume, toks lėšų paskirstymo mechanizmas yra netoleruotinas vien jau dėl reikalavimų tenkinimo eilės nebuvimo socialinių aspektų atžvilgiu, kadangi tokio pobūdžio reikalavimo eilių sudarymas negali reikšti kokio nors diskriminavimo. Visiškai natūralu, kad nusikaltimu padaryta žala sveikatai ar gyvybei yra didesnė blogybė nei laiku negražinta paskola, todėl ji ir turi būti atlyginta anksčiau. Be to, šiuo metu galiojanti lėšų paskirstymo tvarka yra palanki terpė įvairiems piktnaudžiavimams, pvz., kai skolininkas turi ne vieną kreditorių. Vokietijoje didelę reikšmę turi informacijos gavimo laikas – kuo greičiau kreditorius sužino apie skolininko turtą, tuo didesnė tikimybė, kad jis bus pirmasis, kurio naudai šis turtas bus areštuotas. Kadangi pagrindinis informacijos šaltinis yra pats skolininkas, jis gali laisvai šia informacija disponuoti. Tokiais veiksmais skolininkas gali siekti, teismo sprendimo neįvykdymo ar vilkinimo. Taip pat nesuprantama, kodėl taikomas prioriteto principas pagal areštavimo momentą, neatsižvelgiant į tuo metu egzistavusias skolas, kadangi vieno iš kreditorių išskyrimas iš visų kitų tarpo ir vien tik jo reikalavimo tenkinimas iki visiško skolos išieškojimo nėra suprantamas ne tik socialiai labiau pažeidžiamų kreditorių, bet ir žemenės eilės kreditorių atžvilgiu. Dėl visų šių priežasčių Vokietijos išieškotų lėšų paskirstymo sistema laikytina ydinga ir keistina.

---

²⁴⁴ Lackmann R. Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts. – München: ... 2005. S. 141-142.

²⁴⁵ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas: ... – V.: Saulelė, 2008. P. 195.

IŠVADOS

1. Lietuvoje ir Vokietijoje pripažįstama, kad civilinis procesas nesibaigia teismo sprendimo priėmimu, todėl pasibaigus civilinės bylos nagrinėjimui, prasideda savarankiška civilinio proceso stadija – priverstinio teismo sprendimų vykdymo procesas, kuris pagal sutartinai vyraujančią procesualistų nuomonę laikytinas baigiamąja civilinio proceso stadija.

2. Pačiu svarbiausiu vykdymo proceso teisės šaltiniu abiejose šalyse laikomas civilinio proceso kodeksas. CPK VI dalies struktūra atitinka vykdymo proceso etapus, kurie atsižvelgiant į vykdomosios bylos dinamiškumą, judėjimą į priekį, etapo tikslus ir užbaigtumą pritaikomi visose vykdomosiose bylose, tiek turtinio pobūdžio išieškojimams, tiek vykdant nepiniginio pobūdžio sprendimus. Vokiečių ZPO aštuntosios knygos, struktūrą lemia vykdomojo dokumento turinys ir objektas, į kurį nukreipiamas išieškojimas.

3. Lietuvos ir Vokietijos civilinio proceso teisėje vykdomuoju dokumentu laikomas įgaliotos institucijos išduodamas dokumentas, kuris yra vykdymo proceso pagrindas, tačiau jo forma ir turinys skiriasi. Lietuvoje išduodamas kokybiškai naujas koncentruotas ir glaustas dokumentas – vykdomasis raštas, o Vokietijoje vykdomuoju dokumentu yra pats teismo sprendimas, kuriame daromos specialios atžymos, pasirašoma bei patvirtinama antspaudu. Todėl Vokietijoje vykdymo organai priversti įdėti nemažai pastangų siekiant iš teismo sprendimo turinio nustatyti vykdymo objektą, jo apimtį, vykdomosios bylos šalis.

4. Vokietijoje be teismų vykdomuosius dokumentus turi teisę išduoti tik notari. Tuo tarpu, Lietuvoje vykdomuosius dokumentus išduoda ir kitos institucijos bei pareigūnai. Ši teisė sąlygoja, kad ne teismo išduotų dokumentų turinys kartais neatitinka CPK reikalavimų.

5. Lietuvoje teismo sprendimų vykdymo funkcijos yra perduotos privatiems asmenims – antstoliams. Tuo tarpu, Vokietijoje sprendimus įgyvendinantis teismo vykdytojas yra valstybės tarnautojas. Be teismo vykdytojo teismo sprendimus vykdo vykdymo teismas, proceso teismas bei žemės kadastro įstaiga. Tai, kad Lietuvoje sprendimus vykdo privatus valstybės įgalinimus turintis asmuo, o Vokietijoje – net keturios valstybės tarnautojams priskirtinų vykdymo organų grupės, yra vienas didžiausių Lietuvos ir Vokietijos vykdymo procesų skirtumų.

6. Antstolio kompetencija vykdymo procese ypatingai plati, jis atlieka beveik visus vykdymo veiksmus (funkcijas), o be funkcijų antstolis turi teisę teikti antstolio paslaugas. Tuo tarpu, Vokietijos teismo vykdytojų kompetencija apima tik nedidelę dalį Lietuvos antstoliams tenkančių funkcijų. Pagrindinė jų veikla vykdymo procese – išieškojimas iš kilnojamojo turto, t.y. veikla, kuri betarpiškai susijusi su prievartos naudojimu.

7. Pagrindinės teismo funkcijos vykdymo procese – teismo vykdoma procesinė vykdymo organų kontrolė bei išieškotojo, skolininko ir kitų asmenų teisėtų interesų gynimas. Vokietijoje vykdymo teismams taip pat pavestas ir išieškojimo iš skolininko turtinių teisių

vykdymas. Be to, apylinkės teismo direktorius atlieka teismo vykdytojo tarnybinę priežiūrą. Todėl Vokietijos teismų kompetencija vykdymo procese ypatingai plati. Tikėtina, kad vykdymo organų gausa ir platūs teismų įgaliojimai atliekant vykdymo veiksmus Vokietijoje daro neigiamą įtaką vykdymo proceso efektyvumui. Todėl, tikslinga vykdymo organų kompetenciją vykdymo procese išgryninti teismams paliekant tik teisingumo vykdymo funkciją, tuo tarpu, visus pagrindinius teismo sprendimų vykdymo veiksmus pavesti atlikti specialiams subjektams – teismo vykdytojams.

8. Antstolis turi teisę įpareigoti skolininką pateikti informaciją apie jo turimą turtą, ieškoti turto viešuosiuose registruose bei gauti informaciją iš trečiųjų asmenų. Toks teisinis reglamentavimas yra vienas labiausiai išskirtinų Lietuvos civilinio proceso ypatumų. Tuo tarpu, Vokietijoje nėra teisinių priemonių, kurios įgalintų teismo vykdytojus gauti informaciją apie skolininką iš viešųjų registrų ar trečiųjų asmenų. Todėl, pagrindinis informacijos šaltinis yra pats skolininkas, kuris specialaus proceso metu privalo nurodyti turimą turtą ir jo buvimo vietą, ko pasekoje skolininkas įrašomas į skolininkų rejestrą. Už informacijos nepateikimą skolininkui gali būti skiriama piniginė bauda arba areštas iki šešių mėnesių. Skolininkų rejestras ir asmens areštas - efektyvios informacijos gavimą užtikrinančios priemonės, tačiau Lietuvoje nežinomos.

9. Skolininko turtas Lietuvos ir Vokietijos vykdymo procese dažniausiai realizuojamas varžytynėse. Tačiau, galiojanti varžytynių tvarka skiriasi daugeliu aspektų. Vokietijoje nenumatyta varžytynių dalyvio įmoka, neregamentuojama pradinės kainos nustatymo tvarka, jos kėlimo intervalai. Lietuvos vykdymo proceso trūkumu laikytini nelankstūs ir pernelyg ilgi varžytynių terminai bei galimybės juos pakeisti šalių susitarimu nebuvimas.

10. Siekiant apsaugoti kreditoriaus interesus Vokietijoje yra numatytos užtikrinimo priemonės, leidžiančios areštuoti ne tik skolininko turtą, bet ir patį skolininką. Galimybė nukreipti išieškojimą į asmenį yra vienas didžiausių Vokietijos civilinio proceso ypatumų.

11. Lietuvoje išieškotos lėšos skirstomos taikant dvi taisykles: išieškotojų eilės tvarkos ir proporcingumo, tuo tarpu, Vokietijoje – pagal prioriteto laiko atžvilgiu principą nustatant kreditorių ieškinių tenkinimo eilę priklausomai nuo to, kada buvo areštuotas turtas ir neatsižvelgiant į išieškomos skolos prigimtį (ar tai išlaikymas, darbo užmokestis ar paskola).

12. Vykdymo proceso efektyvumas ir jame kylančios problemos nėra susijusios vien tik su valstybės pasirinktu vykdymo modeliu. Įvairaus pobūdžio teisinių problemų kyla tiek moderniam privačiam vykdymo modelyje, tiek senajame viešajame modelyje. Nepaisant pasitaikančių įvairių vykdymo proceso teisinio reglamentavimo spragų, teismo sprendimų vykdymo efektyvumui nemažą įtaką daro ir tai, į ką nukreiptas vykdymas, t.y. skolininkas, jo mentalitetas, o taip pat ir tai, kaip teismo sprendimo įvykdymo visomis priemonėmis vengiančius skolininkus vertina kiti asmenys, tiek privatinėje, tiek viešojoje sferoje.

LITERATŪRA

Teisės aktai:

1. Bundesbeamtengesetz (Federalinis valstybės tarnybos įstatymas - BBG), <http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/bbg2009/gesamt.pdf>, prisijungimo laikas 2009-11-07, 18:30.
2. Deutsches Bürgerliches Gesetzbuch (Vokietijos civilinis kodeksas - BGB), www.juris.de, prisijungimo laikas 2009-06-08, 15:43.
3. Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3016.
4. Gerichtsverfassungsgesetz (Teismų santvarkos įstatymas - GVG), <http://www.gesetze-im-internet.de/gvg/index.html>, prisijungimo laikas 2009-06-08, 22:48.
5. Gerichtsvollzieherordnung (Teismo vykdytojų įstatymas – GVO), http://www.landesrecht.brandenburg.de/sixcms/detail.php?gsid=land_bb_bravors_01.c.7599.de, prisijungimo laikas 2009-06-08, 23:05.
6. Geschäftsanweisung für Gerichtsvollzieher (Teismo vykdytojų darbo instrukcija - GVGA), http://www.landesrecht.brandenburg.de/sixcms/detail.php?gsid=land_bb_bravors_01.c.7598.de, prisijungimo laikas 2009-06-08, 16:15.
7. Gesetz über die Zwangsversteigerung und Zwangsverwaltung (Varžytynių įstatymas - ZVG). <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/zvg/gesamt.pdf>, prisijungimo laikas 2009-06-08, 12:03.
8. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (Pagrindinis įstatymas - GG), www.juris.de, prisijungimo laikas 2009-06-08, 15:38.
9. Insolvenzordnung (Bankroto įstatymas - InsO), <http://www.gesetze-im-internet.de/inso/>, prisijungimo laikas 2009-04-10, 20:23.
10. Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.
11. Lietuvos Respublikos Antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 53-2042.
12. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 54-1832.
13. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
14. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 512, 609, 610, 632, 756 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 652 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 36-1340
15. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas-2 Nr. 9104(1), http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=9037&p_query=&p_tr2=&p_org=8&p_fix=, prisijungimo laikas 2009-11-15, 17:26.
16. Lietuvos Respublikos Teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.
17. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, 3. Auflage 2007. http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata\komm\muekozpo_3_band2\zpo\cont\muekozpo.zpo.p825.ii.3.b.htm&pos=9&hlwords=versteigerung%c3%90internet#xhlhit, prisijungimo laikas 2009-11-15, 18:45.
18. Rechtspflegergesetz (Teisėjo statuso neturinčių tarnautojų įstatymas - RPfIG), www.juris.de, prisijungimo laikas 2009-06-09, 10:00.
19. Sprendimų vykdymo instrukcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005-10-27 įsakymu Nr. 1-R325 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 130.
20. Teisėjų tarybos 2008 m. lapkričio 13 nutarimas Nr. 13P-202-(7.1.2) „Dėl teisėjų specializacijos tam tikrų kategorijų byloms nagrinėti nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
21. Zivilprozessordnung (Vokietijos civilinio proceso kodeksas - ZPO), <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/index.html>.

22. Žalioji knyga dėl teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje veiksmingumo gerinimo: banko sąskaitų areštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=51025&p_query=&p_tr2=2, prisijungimo laikas 2009-11-15, 16:32.

23. Гражданское процессуальное уложение Германии = Zivilprozessordnung Deutschlands. Москва, Wolters Kluver. 2006, 418 С.

24. Гражданское уложение Германии = Bürgerliches Gesetzbuch Deutschlands. 2-е издание. Москва, Wolters Kluver. 2006, 730 С.

Specialioji literatūra:

25. Ambrasienė D., Višinskis V. Vykdyto proceso šaltiniai // Šiuolaikinės civilinio proceso teisės paskirtis. Vilnius: Registrų centras, 2008. 603 P.

26. Asser D., Baltutytė E., Driukas A. ir kt. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos. Nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Kolektyvinė monografija. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. 396 P.

27. Brox H., Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Hezmanns Verlag KG. 2003. 1020 S.

28. Code of the civil procedure of Germany. Munich, 1986.

29. Driukas A. Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I T. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. 863 P.

30. Hemmer / Wüst / Grieger / Tyroller. Zivilprozessrecht II, 01/2009. 9 Auflage. 150 S.

31. Jauerling O. Zivilprozessrecht. – München: Verlag C. H. Beck, 2000.

32. Jauerling O. Zwangsvollstreckungs und Konkursrecht. – München, 1987.

33. Kalverš R. Teismo ir kitų institucijų sprendimų vykdymas. – Vilnius: Saulužė, 2002. 158 P.

34. Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. 376 P.

35. Knoche J. P. Zwangsvollstreckungsrecht. Skript. 2001. 39 S. <http://www.jurawelt.com/sunrise/media/mediafiles/13973/zwangsvollstreckungsrecht.pdf>, prisijungimo laikas 2009-04-10, 13:00.

36. Küpper H. Die Vollstreckung von Gerichtsurteilen in Ungarn. - München: Forschungsverbund Ost- und Südeuropa (*frost*), 2005. 102 S.

37. Lackmann R. Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts. – München: Verlag Franz Vahlen, 2005. 451 S.

38. Laužikas E. Laikinosios apsaugos priemonės ir jų vykdymas. Pranešimas. Asociacija Lietuvos Antstolių Rūmai. 2004.

39. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II T. – Vilnius: Justitia, 2005. 640 P.

40. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I T. – Vilnius: Justitia, 2003. 512 P.

41. Mikelėnas V. Civilinis procesas. I dalis. Vilnius: Justitia, 1997. 398 P.

42. Musielak H. J. Grundkurs ZPO. München: Verlag C. H. Beck, 2004. 528 S.

43. Nekrošius V. Kai kurie bendrieji teoriniai civilinio proceso teisės klausimai. Teisė. 2002. Nr. 43.

44. Neemann U. Gerichtsvollzieher in Vergangenheit und Zukunft. // ZJP, 119 Band, Heft 1, 2006.

45. Paulus Christoph G. Zivilprozeßordnung und Nebengesetze. – Berlin: Walter de Gruyter, 1999. 918 S.

46. Paulus Christoph G. Zivilprozessrecht – Erkenntnisverfahren und Zwangsvollstreckung. – München: Verlag Springer. 2004. 361 S.

47. Pintarić T. Die Vollstreckung von Gerichtsurteilen in Kroatien. - München: Forschungsverbund Ost- und Südosteuropa (*forost*), 2005. 48 S.
48. Rechberger W.R. Oberhammer P. Exekutionsrecht. – Wien: facultas.wuv, 2009. 280 S.
49. Red. Jongbloed A.W. The bailiff in Europe, utopia or reality? Kluwer-Deventer. 2004. 474 P.
50. Rosenberg L., Gaul H.F., Schilken E. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1997. 1145 S.
51. Salten U., Gräve K. Gerichtliches Mahnverfahren und Zwangsvollstreckung. – Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2007. 260 S.
52. Schilken E. Zivilprozessrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2002.
53. Simaitis R. Bylinėjimosi išlaidos civiliniame procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- Vilnius, 2006. 276 P.
54. Simaitis R. Bylinėjimosi išlaidos civiliniame procese: monografija. – Vilnius: Justitia, 2007. 424 P.
55. Stauskienė E. Teisinė vykdymo proceso prigimtis // Jurisprudencija. 2007. 1(91).
56. Stauskienė E. Teisinių santykių subjektai vykdymo procese // Jurisprudencija. 2008. 7(109).
57. Stauskienė E. Teismo sprendimų vykdymo efektyvumas ir šio instituto įtaka verslui. Mokslinės konferencijos „Mokslas verslui: ekonominiai ir teisiniai aspektai“, vykusios 2009-04-07 medžiaga. <http://www.vtvk.lt/files/1237.pdf>, prisijungimo laikas 2009-06-09, 20:33.
58. Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- Vilnius, 2006. 208 P.
59. Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas: Metodinė mokymo priemonė. – Vilnius: Saulelė, 2008. 344 P.
60. Stauskienė E., Višinskis V. Vykdyto procesas (schemos): Mokomasis metodinis leidinys. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, 2008. 68 P.
61. Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2005.
62. Vėlyvis S., Višinskis V., Žalėnienė I. Antstolio procesinių veiksmų apskundimas. // Jurisprudencija. 2007. 1(91).
63. Višinskis V. Ne teismo išduodami vykdomieji dokumentai. // Jurisprudencija. 2008. 7(109).
64. Višinskis V. Teismo sprendimo vykdymo vieta // Jurisprudencija. 2006. 1 (79).
65. Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos: dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- Vilnius, 1999. 177 P.
66. Višinskis V. Vykdyto procesas Lietuvoje: esama padėtis ir reformavimo kryptys. // Jurisprudencija. 2002. 28(20).
67. Višinskis V., Ambrasienė D. Teismo vykdomųjų dokumentų išdavimo tvarka. // Jurisprudencija. 2008. 2(104).
68. Višinskis V., Stauskienė E. Teismo išduodami vykdomieji dokumentai. // Jurisprudencija. 2007. 11(101).
69. Zivilprozessordnung. – München: Beck-Texte im dtv, 2002.
70. Вишинский В. Некоторые черты статуса судебных исполнителей в Литве, Латвии и Эстонии. Конференция развития судебной системы добровольного и принудительного исполнения решений Конституционного суда РФ, судов общей юрисдикции, арбитражных, третейских судов и Европейского суда по правам человека. Сборник научных статей. – Краснодар – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс. 2007. С.
71. Гилесс П. Система принудительного исполнения судебных решений по гражданским делам согласно немецкому праву, оценка эффективности принудительного исполнения, а также анализ его проблем. // Конференция развития судебной системы добровольного и принудительного исполнения решений Конституционного суда РФ,

судов общей юрисдикции, арбитражных, третейских судов и Европейского суда по правам человека. Сборник научных статей. – Краснодар – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс. 2007.

72. Гражданский процесс / Под. ред. В.В. Яркова. – Москва: Изд. БЕК, 2001.

73. Гражданское исполнительное право / Под. ред. А.А. Власова. – Москва. Экзамен, 2004.

74. Левченко Н. П. Голубева А. Р. Современность требует обновления теории // Теоретические и практические проблемы гражданского, арбитражного процесса и исполнительного производства. – Краснодар – Санкт – Петербург: Изд. Р. Асланова «Юридический центр Процесс», 2005.

Kiti šaltiniai:

75. Antstolių paslaugos. <http://www.antstoliurumai.lt/index.php/pageid/1000>, prisijungimo laikas 2009-05-19, 21:15.

76. Gietmann W. Grusswort. <http://www.dgvb.de/html/grusswort.html>, prisijungimo laikas 2009-06-05 22:13.

77. <http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata\zeits\fpr\2007\cont\fpr.2007.438.1.htm&pos=9&hlwords=%c3%b6rtliche%c3%90Zust%c3%a4ndigkeit%c3%90zwangsvollstreckung#xhlhit>, prisijungimo laikas 2009-08-23, 23:48.

78. http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMusielakZPOKO_6%2FZPO%2Fcont%2FMusielakZPOKO%2EZPO%2EP704%2EI%2Ehtm, prisijungimo laikas 2009-07-20, 11:52.

79. http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMuekoZPO_3_Band3%2FGVG%2Fcont%2FMuekoZPO%2EGVG%2EP154%2EVI%2Ehtm, prisijungimo laikas 2009-06-13, 11:18.

80. http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMuekoZPO_3_Band2%2FZPO%2Fcont%2FMuekoZPO%2EZPO%2EP793%2EIII%2E1%2Ea%2Ehtm, prisijungimo laikas 2009-06-15, 22:25.

81. http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMuekoZPO_3_Band2%2FZPO%2Fcont%2FMuekoZPO%2EZPO%2EP918%2EI%2Ehtm, prisijungimo laikas 2009-08-23, 20:52.

82. http://www.jura.uni-bielefeld.de/Lehrstuehle/Jost/Begleitmaterial/WS0708/ZVIR/Vorlesung20071030/Veranstaltung_%20vom%2030.10.2007.pdf, prisijungimo laikas 2009-04-17, 20:50.

83. Teisingumo ministro akiratyje - neefektyvaus skolų išieškojimo problema. <http://www.balsas.lt/naujiena/248416/teisingumo-ministro-akiratyje-neefektyvaus-skolu-isieskojimo-problema/rubrika:naujienos-lietuva-politika>, prisijungimo laikas 2009-04-17, 18:00.

84. Teismo sprendimų vykdymas – Vokietija http://ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement_ger_lt.htm, prisijungimo laikas 2009-07-29, 23:48.

85. Varžytynės Lietuvoje persikels į internetą, <http://www.elektronika.lt/news/business/20091/>, prisijungimo laikas 2009-11-15, 18:43.

86. Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. Paskaitos. Mykolo Romerio universitetas. 2009.

Teismų praktika:

87. Bylų prieš Lietuvos Respubliką Europos Žmogaus Teisių Teisme statistika: apžvalga 2009 m. sausio 21 d. duomenimis. Skelbta www.tm.lt/getfile.aspx?dokid=3ab664bc-b8af-40b8-8fe0-b974e0da46f3, prisijungimo laikas 2009-04-03, 23:15.

88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999-06-28 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-348/1999 M. *Jankauskas v. Teismo antstolių kontora prie Kauno m. apylinkės teismo*.

89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000-10-23 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1046/2000 *L. Miliauskienė ir kt. v. J. Daukševič ir kt.*
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003-11-10 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1043/2003 *B. Kislovska v. Ksendzova.*
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-01-07 nutartis civilinėje byloje 3K-3-23/2004 *A. Čibinskienė v. G. Kraujelis.*
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-10-25 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-565/2004 *O. Kalnikienė v. A. Bložė.*
93. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-04-04 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-221/2005 *V.J. Čekatauskienė v. Antstolis A. Bepalovas.*
94. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-09-28 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-360/2005 *Vainikonienė v. LR Teisingumo ministerija.*
95. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-10-29 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-524/2005 *UAB „Parex lizingas“ v. antstolis G. Mickus.*
96. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-05-22 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-352/2006 *E.G. v. LR Užsienio reikalų ministerija.*
97. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-01-09 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-161/2007 *Vytautas Kazimieras Vinkleris v. antstolė R. Stašenienė.*
98. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-04-06 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-127/2007 *UAB Rusteda v. antstolis D. Stakeliūnas.*
99. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-11-13 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2007 *N.Š. v. TPKB „Kotenas“.*
100. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-11-19 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-477/2008, *H.P. v. antstolis A.S. ir kt..*
101. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-12-01 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-564/2008 *A. L. v. antstolis N. Š.*
102. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009-04-23 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-90/2009 *A. G. ir Vilmantas G. v. antstolė R. S, M. K., O. P.*
103. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. rugsėjo 24 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos CPK 476 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.
104. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas Dėl Konstitucinio Teismo įgaliojimų peržiūrėti savo nutarimą ir nutraukti pradėtą teiseną, taip pat dėl teismų finansavimo peržiūrėjimo.
105. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimas Dėl antstolių įstatymo 45 straipsnio 3, 5 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.
106. Vilniaus apygardos teismo 2007-01-22 nutartis byloje Nr. 2S²⁹-67/2007 *UAB „Raliga“ v. UAB „Daivera“.*
107. Vokietijos Aukščiausiojo Federalinio Teismo (BGH) 1977-10-10 sprendimas Nr. VIII ZR 76/76 (dėl § 840 I ZPO).
108. Vokietijos Aukščiausiojo Federalinio Teismo (BGH) 1997-10-22 sprendimas Nr. XII ZR 22/97 (dėl § 725 ZPO).
109. Vokietijos Aukščiausiojo Federalinio Teismo (BGH) 2002-06-13 sprendimas Nr. IX ZR 242/01 (dėl § 812 I S. 1 BGB, § 829, 840 ZPO).
110. Vokietijos Aukščiausiojo Federalinio Teismo (BGH) 2004-06-14 sprendimas Nr. IXa ZB 29/04.
111. Vokietijos Aukščiausiojo Federalinio Teismo (BGH) 2006-06-13 sprendimas Nr. X ARZ 85/06 (dėl § 724 II ZPO).
112. Vokietijos Aukščiausiojo Federalinio Teismo (BGH) 2009-02-05 sprendimas Nr. IX ZR 36/08 (dėl § 717 Abs. 2 ZPO, § 831, 839 BGB).

SANTRAUKA

Vykdyto procesas – pagrindinė teismų sprendimų realizavimo garantija. Nuo to, kaip vykdomi sprendimai, priklauso konstitucinės teisės ir teisminę gynybą įgyvendinimas. Todėl, valstybei keliami aukšti reikalavimai siekiant užtikrinti vykdyto proceso efektyvumą. Analizuojant ir lyginant Lietuvos ir Vokietijos vykdyto proceso sistemas išskiriami kiekvienos iš jų teisinio reglamentavimo ypatumai, atskleidžiami privalumai ir trūkumai.

Pirmame šio darbo skyriuje atskleidžiama vykdyto proceso samprata, pagrindžiamas jo būtinumas bei apžvelgiamos įvairios civilinio proceso teisės doktrinoje pasitaikančios nuomonės dėl teisinės vykdyto proceso prigimties, o taip pat prieinama išvados, kad vykdyto procesas – civilinio proceso stadija, baigiamoji jo dalis.

Antrame skyriuje analizuojami ir lyginami pagrindiniai vykdyto procesą Lietuvoje ir Vokietijoje reglamentuojantys teisės aktai, nustatomi jų panašumai ir skirtumai bei apibrėžiami privalumai ir trūkumai, tiriamos vykdyto proceso prielaidos. Autorės nuomone, prielaidos, būtinos vykdyto teisiniui santykiui atsirasti yra vykdytinai ir vykdomasis dokumentai, išieškotojo valios išreiškimas pateikiant vykdomąjį dokumentą vykdyto bei vykdyto organo sprendimas jį priimti. Skyrius baigiamas vykdytinų ir vykdomųjų dokumentų sampratos analize, nustatoma, kokioms institucijoms Lietuvoje ir Vokietijoje suteikta teisė juos priimti ir išduoti, o taip pat analizuojama vykdomųjų dokumentų išdavimo tvarka.

Trečiame skyriuje nagrinėjama vykdyto procese dalyvaujančių asmenų procesinė padėtis. Nustatoma, kad Lietuvoje beveik visus vykdyto veiksmus atlieka valstybės įgaliotas privatus asmuo – antstolis. Tuo tarpu, Vokietijoje teismo sprendimų vykdyto pavestas net keturioms valstybės tarnautojams priskirtinų vykdyto organų grupėms: teismo vykdytojui, vykdyto teismui, proceso teismui ir žemės kadastro įstaigai. Nagrinėjant teismo vaidmenį vykdyto procese, nustatoma, kad ir Vokietijos teismų kompetenciją be procesinės vykdyto organų veiklos kontrolės bei vykdyto proceso dalyvių interesų gynimo, taip pat įeina ir dviejų iš išieškojimo būdų (išieškojimas iš turtinių teisių ir nekilnojamo turto) vykdyto bei tarnybinė vykdyto organų priežiūra. Skyrius baigiamas vykdyto proceso šalių sąvokos atskleidimu.

Ketvirtame skyriuje apžvelgiamos pagrindinės turtinio pobūdžio išieškojimo taisyklės. Analizuojamos bendrosios taisyklės, t.y. pirmieji vykdyto organų vykdyto procese atliekami veiksmai, informacijos gavimo sistema, turto, iš kurio bus išieškoma, nustatymo taisyklės. Taip pat nagrinėjamos pagrindinių vykdyto priemonių – išieškojimas iš piniginių lėšų, išieškojimas iš turto (turto areštas ir jo realizavimas) bei išieškojimas iš darbo užmokesčio – taikymo aktualijos. Skyrius baigiamas išieškotų lėšų paskirstymo tvarkos Lietuvoje ir Vokietijoje analize.

Darbas baigiamas išvadamis apie nustatytus Lietuvos ir Vokietijos vykdyto procesų ypatumus, privalumus ir trūkumus.

SUMMARY

Features of the Enforcement Process in Lithuania and Germany (a comparative study)

The enforcement process is a guarantee that court judgements will be executed and as such is generally included in a country's constitution and legal acts. As all decisions of the court must be enforced effectively, the State for this reason must achieve high standards of decision enforcement. Analysing and comparing the Lithuanian and German systems of enforcement process identifies legal regulation features and advantages and disadvantages of the systems in the two countries.

The first chapter of this work identifies what can be understood by the term enforcement process, before investigating its origins and its necessity, along with a consideration of different legal opinions regarding the nature of enforcement within the civil doctrine. The author concludes that enforcement is final part of the civil process

The second chapter analyses and compares the regulatory acts that oversee enforcement process in Lithuania and Germany. The author sets out the similarities and differences and defines the advantages and disadvantages, as well as investigating the preconditions of enforcement process. The author believes that the beginning of a legal relationship can only exist when the following preconditions are in place: an enforceable document, an enforcement order, the will of the creditor and the decision of the enforcement organ to accept it. The chapter concludes with an explanation and analysis of the enforceable document and enforcement order, and thereafter sets out which institutes have right to make enforceable documents and issue enforcement orders in Lithuania and Germany, as well as analyzing the executive issuing procedure.

The third chapter examines the roles and positions of those persons and bodies involved in the enforcement process. The chapter establishes that almost all enforcement actions in Lithuania are conducted by state-authorized private bailiffs, whilst the enforcement in Germany is assigned to four civil servant bodies: the court executor, the court of execution, the process court and the land cadastre office. In examining the role of the court in Germany, it is found that in addition to jurisdiction to oversee the procedural enforcement organs and to enforce protection of the interests of participants in the process, the court also has the jurisdiction to enforce recovery from property rights, immoveable assets and real estate, thus the role of a bailiff. At the end of the chapter, a discussion identifying the parties to the enforcement process is also given.

The fourth chapter provides an overview of the basic rules on the recovery of pecuniary. General rules are analyzed, namely the first acts of the enforcement organ in the

enforcement process, as well as rules governing the obtaining of information on debtor properties and which body or person decides which properties can be subject to enforcement. Key enforcement measures are also examined, namely enforcement from money sources, enforcement from property (seizure and disposal) and enforcement from salaries. Discussion and analysis of these enforcement processes in Lithuania and Germany is also given, considering the strong and weak points in the two countries. The chapter concludes with analysis of the distribution of funds obtained through the enforcement process in Lithuania and Germany.

The work concludes with overview of the Lithuanian and German enforcement processes, along with their strengths and weaknesses.